

Torsdagen den 11 mars

Kl. 11.00

Torsdagen den
11 mars 1971*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

§ 1 Justerades protokollen för den 3 innevarande månad.

§ 2 **Lag om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal**

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 8 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 50 (inrikesdepartementet) föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås lagstiftning i syfte att förbättra förutsättningarna för framgångsrika avtalsförhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden. I propositionen föreslås en lag som ger Kungl. Maj:t möjlighet att för en tid av sex veckor frysa ned stridsåtgärder som hotar väsentliga medborgarintressen. Lagen är konstruerad som en fullmaktslag med begränsad giltighetstid.”

I detta betänkande behandlades följande motioner:

1. nr 1222 av herr Werner i Tyresö m. fl., vari yrkades att riksdagen dels skulle avslå propositionen, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle ge till känna vad som anförts i motionen,

2. nr 1223 av herr Bohman m. fl., vari yrkades att riksdagen skulle A. antaga det vid propositionen nr 50 fogade förslaget till lag om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal med den ändringen att ordet ”medborgarintressen” utbyttes mot ordet ”samhällsintressen”, B. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala a) att lagstiftningen borde ha en generell syftning, b) att Kungl. Maj:t uppmanade avtalsverket att driva förhandlingarna med berörda parter snabbt och på sådant sätt att fullmakterna icke kunde uppfattas som en av staten-arbetsgivaren i stridssyfte vidtagen åtgärd för att påverka förhandlingarnas slutresultat,

3. nr 1224 av herr Carlshamre m. fl., vari yrkades att riksdagen skulle avslå propositionen, samt

4. nr 1225 av herrar Wirmark och Hamrin, vari yrkades att utskottet vid behandlingen av propositionen skulle beakta vad som i motionen anförts.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen beträffande frågan om införande av lagstiftning rörande förnyad giltighet av kollektivavtal med avslag på motionerna nr 1222, såvitt nu var i fråga, och nr 1224 beslutade införande av sådan

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

Lag om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal

lagstiftning,

B. att riksdagen med avslag på motionen nr 1223, såvitt nu var i fråga, antog det i propositionen nr 50 framlagda lagförslaget,

C. att motionen nr 1222, i den mån den inte behandlats under A, icke föranledde någon riksdagens åtgärd,

D. att motionen nr 1223, i den mån den inte behandlats under B, icke föranledde någon riksdagens åtgärd,

E. att motionen nr 1225 icke föranledde någon riksdagens åtgärd.

Därjämte hemställde utskottet att förevarande ärende företogs till avgörande efter endast en bordläggning.

Reservationer hade avgivits

vid A i utskottets hemställan

1. av herr Lorentzon (vpk), som ansett dels att utskottets yttrande i viss del bort ha av reservanten angiven lydelse, dels att utskottet bort under A hemställa,

att riksdagen beträffande frågan om införande av lagstiftning rörande förnyad giltighet av kollektivavtal med bifall till motionen nr 1222 samt i anledning av motionen nr 1224 beslutade att icke införa sådan lagstiftning,

2. av herr Brundin (m), som ansett dels att utskottets yttrande i viss del bort ha i denna reservation angiven lydelse, dels att utskottet bort under A hemställa,

att riksdagen beträffande frågan om införande av lagstiftning rörande förnyad giltighet av kollektivavtal med bifall till motionen nr 1224 samt i anledning av motionen nr 1222 beslutade att icke införa sådan lagstiftning,

3. av herr Nordgren (m), som ansett att utskottets yttrande i viss del bort ha av reservanten angiven lydelse,

vid B i utskottets hemställan

4. av herr Nordgren (m), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1223, såvitt nu var i fråga, — samt med förklaring att det i propositionen nr 50 framlagda lagförslaget inte kunnat antas i oförändrat skick — skulle anta lagförslaget i av reservanten angiven lydelse,

vid C i utskottets hemställan

5. av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under C bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen nr 1222 beträffande initiativ till förhandlingar från statens avtalsverks sida som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

vid D i utskottets hemställan

6. av herr Nordgren (m), som ansett att utskottet under D bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1223, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttalade

a) att den föreslagna lagstiftningen skulle ha en generell syftning, och

att dess fullmakter även borde kunna tas i anspråk i samband med eventuella nya stridsåtgärder,

b) att Kungl. Maj:t uppmanade statens avtalsverk att driva förhandlingarna med berörda parter snabbt och på sådant sätt att fullmakterna icke kunde uppfattas som en av staten-arbetsgivaren i stridssyfte vidtagen åtgärd för att påverka förhandlingarnas slutresultat.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden dels av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Rimås (fp), dels av herr Nordgren (m).

Kammaren biföll utskottets hemställan att ärendet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Det torde vara få ärenden i riksdagen som rönt ett sådant intresse och engagemang som det ärende som vi nu skall behandla. Det främsta skälet till detta är givetvis ärendets art – en exceptionell lagstiftning som vi alla känner en viss olust inför att medverka till att den införes. Men det finns ytterligare ett skäl för den stora uppmärksamheten på den här frågan. Det är den starka forceringen av ärendet och den oerhörda tidspress som vi fått arbeta under, inte minst när det gäller utskottsbehandlingen.

När inrikesutskottet strax före halv ett i natt med 13 röster mot 2 beslutade att föreslå riksdagen antaga det i propositionen framförda lagförslaget, enades vi också om en skrivning som jag tycker koncentrerat uttrycker vad som är de starkaste skälen för vårt beslut. Jag ber att få citera några meningar ur utskottets betänkande.

”Utskottet vill betona att den föreslagna lagen måste ses som en exceptionell åtgärd i ett allvarligt läge, där det gäller att skapa förutsättningar för meningsfyllda förhandlingar mellan stridande parter. Mot denna bakgrund hälsar utskottet med tillfredsställelse att den föreslagna lagen är av undantagskaraktär och med kort giltighetstid.”

Vi säger också på ett annat ställe i skrivningen: ”Den väsentliga faktorn för införandet av lagen är de skadeverkningar som genom konflikten uppstått för tredje man.”

Vi har alltså från majoriteten i utskottet strukit under att vi anser, att riksdagen har ett ansvar att tillse att verkningarna för enskilda människor som inte är indragna i konflikten inte blir alltför kännbara.

Om riksdagen antar lagförslaget, får regeringen genom fullmakten ett verktyg för att medverka till en lösning av den svåra konfliktsituationen. Jag vill understryka, att skicklig handläggning från statens – arbetsgivarens – sida kan medföra att de fullmakter som lagen medger inte behöver användas. Detta förutsätter dock, att regeringen ger statens avtalsverk direktiv av nytt slag. Regeringen måste enligt vår mening medge att avtalsverket får fullmakt att gå in i reella förhandlingar med konkreta bud, som täcker hela avtalsfältet. En av anledningarna till att konfliktsituationen tillspetsats är frånvaron av sådana bud. Alla borde vara intresserade av att snabbt komma fram till överläggningar utan användande av fullmaktslagen, vilken, som jag redan påpekat, innebär ett djupt och beklagligt ingrepp i friheten för arbetsmarknadens parter att

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

även tillgripa stridsåtgärder:

Jag skall inte närmare gå in på utskottets skrivning med anledning av de olika motionerna. Det kommer utskottets vice ordförande, herr Fagerlund, att göra senare. Jag vill dock säga några ord om den motion som väckts från folkpartiledamöterna herrar Wirmark och Hamrin. I motionen tar man upp frågan om tolkningen av propositionen, när det gäller lagens generella giltighet för hela arbetsmarknaden. Detta vidröres också i partimotionen från moderata samlingspartiet. I utskottsskrivningen har vi en mycket klar redovisning på den punkten. Vi säger:

”Utskottet konstaterar att den föreslagna lagen är generell i den meningen att den täcker hela arbetsmarknaden. Lagstiftningen kan alltså komma att tillämpas på varje part som slutit kollektivavtal.”

Enligt min mening bör det med denna skrivning inte råda några delade meningar på den punkten.

Samma motionärer, herr Wirmark och herr Hamrin, tar också upp sättet i propositionen att redovisa de vidtagna stridsåtgärderna. På en rad ställen i propositionen, där man gör en utförlig redovisning av händelseförloppet under hela konflikttiden, skapar man en snedvriden bild av verkligheten genom att på flera punkter lämna ofullständiga uppgifter. Från folkpartiledamöterna i utskottet har vi, som riksdagsledamöterna sett, i ett särskilt yttrande påtalat detta. Vi redovisar som vår uppfattning att propositionens framställning av det faktiska händelseförloppet i vissa avseenden är otillfredsställande. Vi anser också att i propositionen läggs en alltför stor del av ansvaret för den nuvarande situationen på arbetstagarparten, och man bortser från de åtgärder statsmakterna -- i detta fall arbetsgivarparten -- kunde ha vidtagit för att trappa ned respektive undvika att trappa upp konflikten.

Jag vill säga att vi bedömer dessa synpunkter så väsentliga att vi från folkpartiet i utskottet har velat redovisa dem i ett särskilt yttrande.

Med denna korta deklaration som en inledning till debatten ber jag, herr talman, att på alla punkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Till vissa delar i den ärade ordförandens i inrikesutskottet anförande här ber jag att få återkomma senare.

Den vackra och sentimentala sagan om det lilla landet i norr tycks nu vara slutberättad. Det var sagan om landet där folket i lugn och trygghet, utan strejker och oro på arbetsmarknaden, levde i endräkt -- arbetsköpare som löntagare -- och där framför allt inte regering och parlament behövde ingripa mot tredskande löntagare. Så kunde ske i andra länder men inte i den lilla idyllen i norr, som haft glädjen och lyckan att ha haft samma parti i regeringsställning i närmare 40 år.

Alla minns vi de lyckliga åren då representanter för arbetsköparnas organisation Svenska arbetsgivareföreningen och högste chefen för Landsorganisationen gemensamt gång på gång reste till andra och mycket större länder för att, som det hette, för företagare och löntagare redogöra för hur freden på arbetsmarknaden skulle kunna upprätthållas -- om bara det rätta samförståndet fanns.

Industriföretag från andra länder ville gärna etablera sig i det lilla

landet, därför att profiterna blev betydligt större där, då freden på arbetsmarknaden tycktes vara garanterad. Vilket lyckligt land i den värld där vi levde! Orsaken till lyckan och framgången var att det lilla landet till sitt förfogande hade ett instrument som inget annat land hade varit förnuftigt nog att skaffa sig. Det lilla landet hade skaffat sig det s. k. Saltsjöbadsavtalet, och Saltsjöbadsandan blev den förhärskande. Den predikades i studiecirklar och på fackföreningsmöten år efter år, årtionde efter årtionde.

Vi sitter ju alla i samma båt. Vi sitter alla på samma gren. Vi har alla en gemensam kaka att dela. Det var linjen för indoktrineringen. Män, som ansåg sig vara kallade, utropade: Ideologierna är döda! Karl Marx dammiga idéer, sade man, kunde gälla på 1800-talet men inte för ett modernt samhälle på väg mot blandekonomin och som hade löst alla stridsfrågor. Det rädde full harmoni i det lilla landet i norr.

Men så kom plötsligt oron på arbetsmarknaden. Något som kallades vilda strejker grep omkring sig som en virvelvind. Löntagarna tycktes efterapa vad som hände i de stora länderna, de länder som det lilla landet på sin tid skulle rädda undan just de vilda strejkerna. Vad som var orsaken kunde man inte förklara. Någon, vars ord brukade väga tungt och vars visdom tycktes vara odiskutabel, förklarade att orsaken säkerligen är den att i det lilla landet på sistone uppträtt så många slipslösa och skäggiga ungdomar. Någon närmare analys gjorde man aldrig.

Man sökte givetvis ge kommunisterna skulden, men även här tog man fel. Orsakerna var mera djupt förborgade. Man räknade aldrig ett ögonblick med det kapitalistiska samhällets inneboende lagar – att kapitalets män inte i evighet kan fortsätta att göra jättevinst på löntagarnas bekostnad, förstöra arbetsmiljön, höja arbetstakten till det omänskliga, osv. Till slut reagerar t. o. m. löntagarna, trots all indoktrinering.

Slutligen strejkade också de som mänskligt att döma skulle vara helt nöjda – det hade ju jätteinkomster i förhållande till andra löntagargrupper – och allt tycktes ställt på huvudet i det lilla lyckliga landet.

Strejkerna blev så omfattande att landets regering ansåg sig tvingad att vidtaga motåtgärder. Man kom då på den geniala idén att lockouta delar av landets försvarsmakt. Detta var någonting helt nytt och hade aldrig hänt i något land i världen, och det var så mycket mera märkligt som försvarsmakten var det lilla landets skötebarn.

Omvärldens intresse var stort, och man sände till det lilla landet mängder av tidnings-, radio- och TV-reportrar. Först nu kom landets regering underfund med att så kunde det ju inte fortsätta. Andra åtgärder måste till. Med lagens hjälp skulle man tvinga de tredskande löntagarna att ta reson. I dag har riksdagen i detta lilla land, Sverige, att ta ställning till ett förslag från landets regering om en tvångslag, som egentligen är en klasslag, då den helt riktar sig mot alla löntagarorganisationer i vårt land.

Det har körts hårt de senaste nattimmarna för att få alla formaliteter avklarade, så att lagen snarast möjligt skall kunna träda i kraft.

Det är en beklämmande syn att se de borgerliga partiernas uppträdande i denna fråga. Ni som så gärna ville störta den socialdemokratiska regeringen och själva komma till regeringsmakten! Det har skrivits

spaltkilometer i den borgerliga pressen om hur löst SAP-regeringen sitter då den inte ensam innehar riksdagsmajoriteten. Nu föreligger det verkliga tillfället för de borgerliga partierna att störta den regering som sitter. Varför tar ni inte chansen i dag? Ni vet ju mycket väl att vänsterpartiet kommunisterna med sina 17 mandat utgör tungan på vågen i denna fråga men att vi av principiella skäl inte kan gå med på denna tvångslag, som i sin yttersta verkan är en klasslag, riktad mot samtliga löntagarorganisationer i landet. Varför tar ni inte chansen nu? Därför att ni till yttersta konsekvens vill skydda och bevara monopolkapitalismen och dess profiler. Därför vill ni så gärna att lagen skall rikta sig mot alla löntagarorganisationer. Ni är de verkliga stödpartierna för SAP. Därför var det också så lätt för det socialdemokratiska partiet och regeringen att häromkvällen göra upp med de borgerliga partierna att köra igenom denna klasslag. I detta fall spelar det ju ingen roll om det sitter en borgerlig regering i detta land eller om det är en socialdemokratisk regering. Ni är samma andas barn då det gäller att förvalta det kapitalistiska samhällssystemet.

Det är en ömklig syn att bevittna det politiska taskspeleriet från de borgerliga. Att moderata samlingspartiet är splittrat i denna fråga är inte av principiella skäl, och att det inom detta parti skulle finnas en grupp som hjärtevarmt skulle sluta upp bakom landets löntagare mot en lag som av löntagarorganisationerna betecknas som en klasslag är inte riktigt. Moderaternas uppträdande i denna fråga är endast ett uttryck för den inre splittringen.

Propositionen föreslår en lagstiftning i syfte att "förbättra förutsättningarna för framgångsrika avtalsförhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden".

Är inte detta i all sin cynism ett uppenbart hån mot de strejkande i vårt land? För vem skulle förhandlingarna bli framgångsrika? Den frågan är det berättigat att ställa. Inte gärna kan det vara för dem som är i strejk.

Vidare heter det i propositionen att Konungen får förordna "att kollektivavtal, som senast ägde tillämpning mellan parterna i konflikten, på nytt skall äga giltighet som sådant avtal".

Riksdagen skall alltså bestämma genom lag att gamla avtal skall gälla. Det verkar som om vi förflyttats till länder med auktoritärt statsskick. Ty lagfäster parlamentet om avtal, är det inte fråga om något *avtal*, ett sådant "avtal" kan inte vara giltigt. Ett avtal göres ju upp mellan arbetsmarknadens parter, inte ovanifrån av landets parlament. Avtalen är ju uppsagda. Det råder ett avtalslöst tillstånd. I den situationen förklarar det lagförslag som riksdagen nu skall antaga att avtalen skall gälla.

Vänsterpartiet kommunisterna har en egen motion, där vi yrkar avslag på propositionen 50. Vi anser att staten går i öppen strid mot de breda skikten inom LO och TCO, att lagen riktar sig direkt mot deras intressen och deras lönekamp. Vi är motståndare till denna klasslagstiftning och ser den som ett steg i riktning mot ett av staten dikterat förhandlingssystem. Vi ser bakom åtgärden spåren av en auktoritär och antidemokratisk statsuppfattning. Inrikesutskottet har avstyrkt vår motion.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig vid punkten A i utskottets hemställan fogade reservationen 1.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! I moderata samlingspartiets partimotion, som avgavs i går med anledning av propositionen 50, framhålles vilka starka betänkligheter vi inom partiet hyser inför en sådan här lagstiftning. För några av oss är de betänkligheterna så starka att vi inte kan medverka till lagens införande.

Vi anser att den föreslagna lagen om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal är klart diskriminerande. Lagen avses visserligen formellt gälla hela arbetsmarknaden, men tidpunkten för förslagets framläggande och den avsedda giltighetstiden gör det klart att lagen är speciellt riktad mot de i offentlig tjänst anställda som just nu är indragna i arbetskonflikt.

Att denna diskriminerande karaktär är avsiktlig framgår klart på s. 14 i propositionen, där departementschefen skriver: "Det är emellertid uppenbart att lagen föranleds av de nu pågående stridsåtgärderna. På de delar av arbetsmarknaden som inte i dag berörs av öppna konflikter pågår förhandlingar i sedvanlig ordning och jag räknar inte med att det skall bli aktuellt att stoppa stridsåtgärder på nya områden."

Det sägs att man genom denna åtgärd skulle skapa bättre förutsättningar för att kunna få till stånd meningsfulla förhandlingar mellan de stridande parterna. Ja, herr talman, i själva verket är det ju på det sättet att arbetstagarparten har fått sin styrka väsentligt reducerad genom den konflikt som har ägt rum, och man går inte nu till förhandlingar med samma styrkerelation som gällde vid tidpunkten för konfliktens början. Det är en väsentlig försämring i förhandlingsläget för arbetstagarparten.

Vi finner att det är otillständigt att den förhandlings- och strejkrätt som genom av riksdagen antagen lag tillerkänts de anställda i offentlig tjänst sätts ur spel genom en diskriminerande speciallag. Det kan rimligen inte godtas att staten som part i en avtalstvist utnyttjar sin lagstiftningsmakt till att ändra spelets regler under spelets gång. Det kan vara så att vi skulle behöva överväga en eller annan justering eller komplettering av de regler som nu gällande lag fastlägger, men det bör i så fall ske under helt fredliga förhållanden och inte mitt under det att en konflikt pågår.

Herr talman! Jag har i min civila gärning i snart 20 år sysslat väldigt mycket med avtalsförhandlingar, både lokala och centrala, och vid olika tidpunkter på olika sidor om förhandlingsbordet. För mig är det alldeles uppenbart att vid de förhandlingar som har förts mellan de parter som nu befinner sig i strid med varandra har inte alla möjligheter uttömts att förhandlingsvägen bringa de pågående konflikterna till ett snabbt slut. Jag finner det därför nödvändigt att i enlighet med min reservation verka för att lagen inte kommer till stånd.

Jag ber till sist att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen 2 vid A i utskottets hemställan.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! I förra veckans finansdebatt gjorde jag gällande att den s. k. skattereformen hade bäddat för den storkonflikt som skakade det svenska folkhushållet och som nära nog över en natt dementerat alla vackra föreställningar om det av krig skonade Sverige — den starka

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

ekonomins, samförståndspolitikens och arbetsfredens förlovade land.

Jag hävdade att man må kalla den här avtalsstriden "höglönekonflikt" eller "högskattekonflikt" — de begreppen återger egentligen bara två sidor av samma sak. Benämningen "inflationkonflikt" var också, menade jag, adekvat. På botten av den här konflikten låg och ligger ett misstroende mot regeringens ekonomiska politik, mot skattepolitiken, och ett bristande förtroende för en regering som borde företräda alla grupper i det svenska samhället, en regering som representerar de statsmakter vars medarbetare ansett sig tvingade att söka strid för att bevara sin levnadsstandard och dämpa ytterligare urholkningar.

Jag medgav att det i vårt samhälle i dag inte finns något utrymme för generella löneyft i storleksordningen 20 procent. Om vi skall kunna något så när snabbt reda upp våra ekonomiska affärer, då krävs en stark återhållsamhet av alla grupper. Jag gjorde också gällande att just denna det begränsade utrymmets verklighet ställde krav också på arbetsgivaren-staten, på dess förhandlingsvilja och oväld i förhållande till olika samhällsgrupper. Det är statens skyldighet att följa de spelets regler som uppdrogs för de offentliganställda år 1965, och det ankommer på avtalsverket att förhandla om löner, inte att driva politik, framhöll jag i det sammanhanget.

Vad arbetsgivaren-staten i det läget borde göra, det är att följa reglerna och tillse att förhandlingarna drivs under lika behandling av alla berörda arbetstagarorganisationer för att nå en lösning, inte att slå sönder den ena eller andra sammanslutningen. Och en allvarlig följd av den här konflikten — jag erinrar på nytt om det — är att motsatsställning på sikt kan befaras uppkomma mellan statsmakterna och de tjänstemän som i sitt praktiska arbete svarar för viktiga samhällsfunktioner. Den objektiva pliktuppfyllelsen har varit betecknande för svensk förvaltning, men den bygger på ömsesidigt förtroende. Storkonflikten och de ställningstaganden och uttalanden som har gjorts på regeringsnivå — även de senaste av dessa dagar — är från den synpunkten oroande. För att lösa de många problem som vi brottas med i dagens Sverige krävs förtroende, samförstånd och samhällssolidaritet.

Jag påvisade också vad alla vet: att den unga generationen i dag med häpnad upplever hur dess utbildningsmöjligheter försämras, hur dess framtid dras in i den lönepolitiska kraftmätningen. Och som mest uppseendeväckande framstod, sade jag, arbetsgivaren-statens åtgärd att varsla om lockout av officerskåren. Det var, menade jag, en desperat åtgärd som vittnade om ett sällsynt dåligt omdöme och bristande ansvarsmedvetande. Jag slutade med att vädja till statsministern att tillse att de varslade stridsåtgärderna mot vårt försvar inte skulle fullföljas.

Herr talman! Detta är bakgrunden till den situation i vilken vi i dag befinner oss. Det är den socialdemokratiska politiken som med en obönhörlig konsekvens har lett fram till den missnöjets, misstroendets, bitterhetens och motsättningarnas svenska vardag som jag här har skildrat. Jag tror att det hade varit nyttigt för regeringens företrädare att lyssna på den skarpa analys av läget och orsakssammanhangen som den i varje fall tidigare socialdemokratiska nationalekonomen professor Assar Lindbeck gjorde i TV i går kväll.

I det här läget är följande frågor en nästa lika naturlig följd av utvecklingen:

Skall oppositionspartierna medverka till att kratsa kastanjerna ur den brasa som socialdemokraterna själva har tänt på och förlorat kontrollen över? Eller skall man låta händelseutvecklingen fortgå? Skall oppositionen låta regeringen fullfölja den inledda konfrontationspolitiken? Skall den lockout som i sista hand drabbar våra unga och deras utbildningsmöjligheter fortbestå och ytterligare förvärras? Skall man låta regeringen genom avtalsverket sätta lockouten mot försvaret i kraft, skicka hem 30 000 ännu inte färdigutbildade värnpliktiga, utsätta försvarsviljan och förtroendet för försvaret för de påfrestningar som blir en oundviklig följd av sådana åtgärder och skada Sveriges anseende utomlands mer än vad lockoutvarslet redan har gjort? Skall man låta den hittillsvarande förhandlingstaktiken fullföljas med syfte att utarma arbetstagarorganisationernas strejkkassor och med den hela tiden latent riskerna av andra tvångsåtgärder från regeringens sida? Eller – det är alternativet – skall oppositionen försöka påverka utvecklingen så att upptrappningen hejdas och så att de ingripanden som krävs för det får minsta möjliga störande effekt?

Det finns de – det vet vi ju och det framgår inte minst av de delade meningarna i mitt eget parti och av herr Brundins uttalanden för en stund sedan – som anser att oppositionen skulle ha valt den första vägen. Det är, menar man, oppositionens uppgift att opponera – inte att rädda regeringens prestige och ansikte. Oppositionen, säger herr Brundin och andra, kan inte svika de grupper som för att skydda sin levnadsstandard utnyttjar de stridsmedel som statsmakterna själva har ställt till deras förfogande. Oppositionen har inte rätt att medverka till att desarmera dessa arbetstagargrupper och därmed försvåra eller, som man gör gällande, omintetgöra deras möjligheter att hävda sina anspråk.

Då moderata samlingspartiets majoritet har valt det sistnämnda alternativet så har det berott på att vi inte anser att oppositionen i allvarliga lägen har rätt att undandra sig sitt ansvar för utvecklingen, även om orsakskedjan och även om tillspetsningen har berott på en felaktig politik och ett tafatt och oskickligt handlande från regeringens sida.

Ett uttryck för den här principiella grundsynen är de uttalanden som gjordes från mitt partis sida redan i höstas, nämligen att vårt lands ekonomiska situation kunde motivera en samlingsregering som skulle möjliggöra för partierna att gemensamt vidta de ingripande och impopulära åtgärder som kan finnas nödvändiga för att återställa balansen i samhällsekonomin och lägga en fast grund för en fortsatt välståndsutveckling.

Ett liknande uttryck för samma grundsyn om gemensamt ansvar är de krav som moderata samlingspartiet och de övriga oppositionspartierna har framfört på stabiliseringspolitiska överläggningar för att åstadkomma en som jag brukar kalla det "paketlösning" i vilken samtliga på samhällsekonomin inverkan faktorer sammanvävs, offentliga utgifter, skatter, löner, priser, sparande. Jag hänvisar i det sammanhanget på nytt till Assar Lindbecks analys i gårdagens TV-debatt – det var någonting sådant han antydde som en möjlig utväg att komma ifrån den nuvarande "konfrontationspolitiken".

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Vår medverkan till den fullmaktslag som vi nu diskuterar är alltså ett följdriktigt uttryck för en grundsyn. Av betydelse har självfallet också varit den bindning som fullmaktslagstiftningen innebär för avtalsverket. En betingelse för lagens ianspråktagande var ju att avtalsverket omedelbart häver den redan inledda lockouten och inte fullföljer varslade sådana. Genom lagstiftningen har alltså skollockouten hävts och det förödande steg förhindrats som en utlösning av lockouten mot vårt försvar skulle innebära.

Herr talman! Att åtgärden har föranlett mycket stark bitterhet från de direkt förhandlande organisationernas representanter och medlemmar är fullt förklarligt. Självfallet begriper jag deras reaktioner. Det skulle vara besynnerligt om de inte hade reagerat på det sätt de har gjort. Men jag tycker kanhända ändå att reaktionerna på sina håll har präglats av en defaitism, en uppgivenhet, som kanske inte är ägnad gagna de förhandlingar som det ligger i organisationernas eget intresse att fullfölja under den här kortvariga nu förestående nedfrysningsperioden.

Sedan bör det, herr talman, för fullständighetens skull inskjutas att löntagarorganisationerna ju inte rimligen kan vara omedvetna om att då 1965 års lag genomfördes, den byggde på den uttryckliga förutsättningen att regering och riksdag fortfarande skulle ha möjligheter att ingripa med lagstiftningsåtgärder när, som det hette, "vitala samhällsintressen" var hotade. Ett antal motionärer från vår sida opponerade sig mot ett sådant allmänt förbehåll och menade, att det borde i en särskild beredskapslagstiftning preciseras var gränserna för den fria strejk- och lockouträtten skulle dras. Motioner i den riktningen avvisades emellertid av riksdagen, vilket i dag framstår som särskilt beklagligt. Det var inga reservationer den gången -- det skall jag också säga för fullständighetens skull.

Men själva faktum kvarstår alltså att 1965 års förhandlingslag inte har uteslutit särskilda tvångsåtgärder från statsmakternas sida, och det tycker jag är väsentligt att man säger i klarhetens intresse, ty det har kommit bort i debatten.

Det är bl. a. mot den bakgrunden som vi yrkat på att fullmaktslagstiftningen skall korrespondera mot 1965 års förutsättningar. Orden "vitala samhällsintressen" bör alltså ersätta det betydligt mindre tydliga uttrycket "väsentliga medborgarintressen".

Herr talman! Jag har den alldeles bestämda uppfattningen -- och jag är övertygad om att organisationernas förhandlare själva vid närmare eftertanke, då de har hunnit sansa sig, kommer att finna att jag har rätt i det hänseendet -- att den drastiska åtgärd som statsmakterna nu vidtar, ty det är en drastisk åtgärd för att lösa en situation, som regeringen själv i så hög grad har skapat -- inte rimligen kan minska utan snarare öka staten-arbetsgivarens ansvar för att meningsfyllda förhandlingar upptas och fullföljes och att arbetstagarparternas krav möts med respekt och förståelse. Skulle så inte bli fallet skulle det ge näring åt just den misstanken -- som är naturlig inom de förhandlande tjänstemannaorganisationerna och som herr Brundin nyss talade om men som icke desto mindre är felaktig -- att fullmaktslagstiftningen utgör ett försök att i pågående förhandlingar driva staten-arbetsgivarens intressen, att stärka staten-arbetsgivarens ställning för att åstadkomma det för den arbetsgi-

varen mest tillfredsställande slutresultatet. Detta är *icke* lagstiftningens syfte.

Denna förutsättning, herr talman, är så väsentlig för oss att vi anser att riksdagen bort göra ett särskilt uttalande därom, riktat mot regeringen.

Jag framhöll nyss att en av anledningarna till att vi har ansett oss böra medverka till detta principiella avsteg från den fria förhandlingsrättens grundprinciper har varit att vi därmed ansett oss kunna påverka själva fullmaktslagstiftningens utformning. Det har framgått av tidningspressen och även bekräftats av statsministerns egna uttalanden, att man inom regeringen arbetat med två alternativ, varav det ena skulle innebära en lagstiftning direkt riktad mot enbart de nu i konflikten inblandade parterna. Från mitt partis sida – liksom från de andra oppositionspartiernas sida – har mycket bestämda krav framförts på att en fullmaktslagstiftning, om den skulle kunna påräkna vårt stöd, skulle vara generell. Och det skulle gälla inte enbart lagstiftningens utformning utan även fullmakternas utnyttjande. Jag förklarade mig vid dessa förhandlingar uttryckligen inte kunna acceptera att lagstiftningens fullmakter skulle kunna användas på sådant sätt att åtgärderna drabbade enbart vissa särskilda arbetstagarorganisationer. Skulle nya konflikter varslas eller uppkomma, så måste alltså fullmakterna tas i anspråk även mot dem under den korta tid som denna lag gäller, och det var en helt avgörande förutsättning för mitt partis medverkan till lagen. Vi fick också ett löfte från regerings sida att dessa önskemål skulle beaktas.

Nu görs i lagförslaget sådana uttalanden att man kan få den misstanken – jag skall uttrycka mig så försiktigt – att det inte är regeringens avsikt att ge lagens *tillämpning*, det är alltså inte fråga om lagens formulering, denna generella innebörd, och det är därför vi har begärt ett klart uttalande från riksdagens sida, så att inga som helst tvivel i detta hänseende skall behöva föreligga.

Till min stora förvåning har detta avvisats av utskottsmajoriteten. Men det är ändå min förhoppning att det reservationsvis framförda yrkandet av herr Nordgren i detta hänseende skall komma att vinna riksdagsmajoritetens stöd. Skulle så inte bli fallet, har förutsättningarna för vår medverkan fallit. Vi står i så fall *icke* bakom lagförslaget.

Nu är, herr talman, som vi alla vet voteringsordningen här i kammaren sådan att det är svårt för oss att ge ett klart uttryck för det samband som föreligger mellan förutsättningar och själva lagen. Vi har alltså först att votera om själva lagen och därefter om villkoren för vårt accepterande av lagförslaget. Vi skulle självfallet nu, efter det att utskottet har avgivit sitt utlåtande, kunna utgå från att även riksdagsmajoriteten kommer att avvisa vårt uttalande och skulle med denna hypotes som underlag kunna yrka ett direkt avslag på lagförslaget. Detta skulle emellertid strida mot den praxis som i sådana här sammanhang brukar tillämpas i riksdagen, och det skulle också kunna tas till uttryck för att vi ville komma ifrån det medgivande som vi har lämnat vid överläggningarna med regeringen, och komma ifrån det innan vi ens har låtit riksdagen ta ställning till den för oss avgörande förutsättningen.

Vi kommer därför, herr talman, som det nu förhåller sig att enligt arbetsordningen tvingas att i den första voteringen rösta för fullmakts-

lagstiftningen. Men mot denna röstförklaring som jag nu gör och det särskilda yttrande som är fogat till utskottsutlåtandet kan detta vårt ståndpunktstagande icke uppfattas som en accept av lagen för den händelse vårt yrkande om ett förtydligande uttalande icke vinner riksdagens bifall.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till de reservationer och uttalanden som bär herr Nordgrens namn.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! En stor majoritet i riksdagen synes vara enig om att situationen på den svenska arbetsmarknaden skadar och, om den får fortsätta, i än högre grad hotar vitala medborgarintressen. Endast ett parti, vänsterpartiet kommunisterna, anser att läget inte kräver något ingripande för att skydda dessa intressen. Den del av moderaterna som leds av partiledaren Gösta Bohman har i sin motion framhållit att de accepterar propositionens förslag vad det gäller lagstiftningen. Men när man har läst det särskilda yttrandet av herr Nordgren och lyssnat till såväl herr Brundin som herr Bohman är det väl ändå så, att när allt kommer omkring så är moderaterna och kommunisterna på avslagslinjen. Om man får tro vad radionyheterna spådde i morse om moderaternas uppträdande kommer det väl att gå på det sättet, och då måste man verkligen säga att det är en säregen konstellation. Jag skall inte vidare kommentera vare sig vänsterpartiet kommunisternas eller moderaternas motiv annat än genom redovisning av centerpartiets ståndpunkter.

Från centerns sida har tidigare uttalats att regering och riksdag måste ingripa i den pågående konflikten, eftersom väsentliga medborgarintressen hotas genom arbetsmarknadskonflikten. Sådana samhällsingripanden är beklagliga och i och för sig inte alls önskvärda; de är exceptionella och kan och måste tillgripas endast i exceptionella situationer. Ingrepp från samhällets sida har emellertid tidigare gjorts i vårt land. De exemplen redovisas i propositionen. Det händer i mycket större utsträckning och oftare i andra demokratiska länder.

Är då sådana ingripanden något som – jag citerar vänsterpartiet kommunisternas motion och reservation – bär spår av "en auktoritär och anti-demokratisk statsuppfattning"?

I diktaturregimer, även kommunistiska, slås strejker ner med militär ännu i vår tid.

Samhället har att bevaka de allmänna och övergripande medborgarintressena och måste ha möjlighet att inskrida när vitala samhällsintressen hotas. Så sker överallt i världen. Underlag för detta skapades i vårt land när riksdagen 1965 införde strejkrätt för statstjänstemän, strejkrätt till och med för militärer. Som herr Bohman påpekade var beslutet om införandet av den lagen enhälligt.

Den svenska lagstiftningen på detta område är ju unik i världen. Vid tidpunkten för lagstiftningen förutsattes att denna unika frihet skulle kunna skötas med ansvar av såväl arbetstagare som arbetsgivare.

Från centerns sida beklagar vi att en situation uppstått i vårt samhälle då tredje man drabbas så hårt av upptrappade fackliga åtgärder att riksdagen måste ingripa. Denna upptrappning har gjorts av såväl

arbetstagar- som arbetsgivarparten, den senare med regeringens goda minne. Regeringen har sin del i att situationen blivit sådan, att regeringen ansett sig tvungen ingripa mot åtgärder man själv medgett eller vidtagit. För min del kan jag inte undgå att ha fått intrycket att regeringen satsat för mycket på strid. Man har inte gjort tillräckligt för att undvika en strid med dess samhällsskadliga konsekvenser.

Regeringen har ansvar för den ekonomiska politiken. Den har lett till prisstegringar med åtföljande kompensationskrav över hela löneområdet av en storleksordning, som inte rymms inom den samhällsekonomiska ramen. Regeringen har avvisat erbjudande från oppositionen om samlande lösningar i tid. Regeringen har avvisat tanken på att samla arbetsmarknadens parter och politikerna för att samordna och klargöra situationen och följderna av samhällsfarliga konflikter. SACO t. ex. synes vara helt överrumplad av att samhället kan och måste ingripa i vissa lägen. Dagens situation borde ha kunnat undvikas om regeringen i tid tagit problemet lika allvarligt som man tydligen gör för närvarande när utvecklingen enligt vår uppfattning gått alltför långt och borde ha kunnat förebyggas. Bl. a. från vårt parti framfördes detta med kraft för ett år sedan.

Den upptrappning av de fackliga åtgärderna som de stridande parterna på båda sidorna gjort, aktualiserar och ställer i en klar belysning att olika samhällsfunktioner och samhällsaktiviteter är intimt beroende av varandra i det moderna, högt industriellt utvecklade samhället. Detta förhållande ökar allas ansvar, såväl fackliga organisationers som samhällets i övrigt, inte minst politikernas. När stormen mojnar, när vi kommit in i ett lugnare skede igen, finns anledning att tänka igenom situationen för framtiden.

Den föreliggande propositionen har tydligen tillkommit ganska brådstörtat; man skulle t. ex. gärna ha sett en mera noggrann bakgrundsbeskrivning. Den har inte bidragit till försonande uttalanden från exempelvis arbetstagersidan. Kravet på opartiskhet måste ställas högt i en kungl. proposition, särskilt i en fråga som direkt berör det nuvarande inflammerade konfliktläget.

Lagförslagets utformning och principlösning är, utifrån centerns synpunkt, godtagbar i den föreliggande situationen. Lagen påbjuder en förlängning av fram till konflikten gällande avtal. Kollektivavtalslagen blir tillämplig för de villkor parterna arbetar under t. o. m. 25 april. Fredsplikt skall råda till dess med det tidigare kollektivavtalets överenskommelser.

I motioner har uttalats tvivel om att lagförslaget är generellt och gäller för alla dem som har kollektivavtal. Gösta Bohman har hänvisat till den officiella – om jag så får uttrycka det – moderatreservationen i detta avseende. Enligt vår tolkning råder inget tvivel om att lagen är generell. Statsministern uttalade i går kväll vid flera tillfällen att så var fallet. Utskottets skrivning tycker jag också ger klart besked att så är förhållandet. På s. 9 säger nämligen utskottet följande: "Utskottet konstaterar att den föreslagna lagen är generell i den meningen att den täcker hela arbetsmarknaden. Lagstiftningen kan alltså komma att tillämpas på varje part som slutit kollektivavtal." Detta tycker jag är ett

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

klart besked.

Men lagen begränsar sig, och detta är viktigt, till stridsåtgärder som hotar väsentliga medborgarintressen. Lagen syftar till arbetsfred i sex veckor. Socialvärden skall fungera igen. 500 000 studerande skall återigen få undervisning. Tågen skall börja rulla igen på våra järnvägar. Fartygen kommer att lotsas in i hamnarna. Vi undviker permitteringar i industrin.

Risk föreligger, enligt centerns mening, att livsviktiga samhällsfunktioner – livsviktiga för vår samhällsekonomi, för enskilda människor och för ungdomens och inte minst vuxnas utbildning – skulle ligga nere ännu en lång tid, om inte riksdag och regering ingriper. Skadeverkningarna skulle bli svårare än dem vi bevittnar i dag.

Naturligtvis kan vi inom vårt parti förstå intresseorganisationernas principiella betänkligheter vad det gäller samhällsinsgränsningen på avtalsmarknaden. Regering och riksdag har emellertid ett övergripande ansvar och måste vara vuxna att ta ansvar i exceptionella situationer. En sådan situation har vi i dag enligt bedömningen från folkpartiet, socialdemokraterna, vårt parti och – kanske med viss tvekan – moderaterna, medan vänsterpartiet kommunisterna har en helt annan bedömning.

Med denna redovisning, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Börjesson i Falköping, fröken Pehrsson, herrar Persson i Heden, Norrby i Gunnarskog, Fågelsbo, Larsson i Luttra, Bengtsson i Göteborg, Torwald och Andreasson, fru Nilsson i Kristianstad, herrar Håkansson, Gustavsson i Alvesta, Börjesson i Glömminge, Polstam, Grebäck och Dockered, fru Olsson i Helsingborg samt herr Olsson i Sundsvall (samtliga c).

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Representanter för utskottsmajoriteten har redan varit uppe i talarstolen, bl. a. utskottets ordförande, herr Karl Erik Eriksson i Arvika och herr Nilsson i Tvärålund. Mot deras citat ur utskottets betänkande och mot herr Nilssons i Tvärålund understrykande av det unika hos den svenska lagstiftningen på detta område har jag ingenting att invända. Inte heller herr Nilssons i Tvärålund uttalanden om den ekonomiska politiken är någonting för mig att i dag debattera, även om det var ett angrepp på den regeringspolitik som jag har varit med och stött. Men den ekonomiska politiken diskuterade vi i förra veckan, så jag har inga kommentarer att göra nu.

Någonting är konstigt i denna debatt. Både herr Lorentzon och herr Bohman – även om herr Lorentzon var mera lyrisk än herr Bohman – talade om idyllen på den svenska arbetsmarknaden och hade den såsom utgångspunkt i diskussionen. Herr Bohman omnämnde den förtroendeklyfta som finns mellan tjänstemän och arbetare. Den har väl också diskuterats tidigare. Jag tror att förtroendeklyftan skulle ha varit ännu större i vårt samhälle, om vi hade fört en politik, där vi hade tillfredsställt krav på höga löneyft för dem som redan har de höga lönerna.

När herr Bohman talar om att det gäller att skydda levnadsstandarden, undrar jag om levnadsstandard enbart är en fråga om det materiella.

Redan i början av 1940-talet lät Elin Wägner i sin bok Väckarklocka några personer sitta och diskutera vad som var levnadsstandard. Hon låter en av dem säga att levnadsstandard är vatten och bröd av god kvalitet, trivsel i det dagliga arbetet och trivsel i den dagliga samvaron. Jag har en känsla av att det, om vi inte kan få en utjämning till stånd i detta samhälle i fråga om trivseln på arbetsplatsen och i den dagliga samvaron, kommer att skapas sådana problem att vi får en lägre levnadsstandard, räknat rent generellt.

När det gäller den proposition vi nu behandlar har det uttalats betänkligheter. Det har talats om »stor tveksamhet» och dylikt. Det finns nog ingen i denna kammare som anser att denna fullmaktslag och den situation som vi nu har skall bli kutym på svensk arbetsmarknad. Men det råder väl exceptionella förhållanden i dag på den svenska arbetsmarknaden. Det kan då vara intressant att se efter hur strejkvapnet har utnyttjats i detta land.

Jag kommer själv från ett brukssamhälle, där arbetarna under mycket små omständigheter fick ut och slåss för att de skulle få organisera sig eller över huvud taget föra avtalsförhandlingar och ha föreningar. Det är klart att dessa arbetare skulle se sig förvånade om i dagens situation. Men just detta att man fick slåss under små omständigheter och att striden kostade någonting medförde samtidigt – det vill jag säga till herr Lorentzon – att strejken inte blev något som man omgärdade med romantik. Man visste vad en strejk kostade och att den var någonting som bara skulle användas i ett verkligt nödläge och när stora värden stod på spel. Det är kanske i detta avseende som man nu är litet nymornad på vissa håll.

När departementschefen lägger fram sitt förslag om fullmaktslag sker det, såsom förut har poängterats, för att medlingskommissionen och parterna skall få möjligheter att under tiden fram till den 25 april föra förhandlingar under gynnsammare förhållanden än dem som nu är för handen och samtidigt för att – det tycker jag är viktigt att poängtera – de svårigheter som har uppstått för enskilda människor i landet skall bli så små som möjligt och inte förvärras under den tid som nu kommer. Ökade svårigheter skulle ju bli fallet, om vi inte fattar beslut om fullmaktslag utan låter striderna pågå. Det är ju faktiskt en konflikt, som i stor utsträckning drabbar tredje man. Den drabbar byggnadsarbetare, som blir arbetslösa, socialfall samt våra skolelever. Det är kort sagt alla som har det sämst i vårt samhälle och som har svårast att skydda sig som här drabbas. Samhället kommer att finnas kvar och alla de som nu strejkar vet att de har sitt arbete kvar när striden är över.

Det har betonats behovet av en enighet, men vänsterpartiet kommunisternas partigrupp går emot denna. Man har också en känsla av att det är många som här har varit tveksamma och vilsna. Detta framgår i mycket stor utsträckning av moderata samlingspartiets särskilda yttrande. Detta skall jag återkomma till litet längre fram.

Den andra huvudlinjen är att lagen inte görs mer ingripande än vad som är absolut nödvändigt för att klara upp den aktuella situationen och ge möjligheter till förhandlingar under en fredsplikt.

Utskottets majoritet ansluter sig till dessa värderingar och skriver –

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

det har förut citerats här — följande: ”Mot denna bakgrund hälsar utskottet med tillfredsställelse att den föreslagna lagen är av undantagskaraktär och med kort giltighetstid.” Jag tycker också att detta borde lugna parterna på arbetsmarknaden, när man i dag ifrågasätter hela den förhandlingsordning som vi har och den strejkrätt som finns. Jag tycker att man bör poängtera att detta är någonting som skall råda också i framtiden, och det framgår också av propositionen i fråga.

Efter denna inledning, herr talman, skall jag gå över till att något beröra de reservationer och särskilda yttranden som är fogade till utskottsförslaget.

Herr Nilsson i Tvärålund har redan poängterat att det i detta sammanhang finns en koalition mellan herr Brundin i moderata samlingspartiet och herr Lorentzon i vänsterpartiet kommunisterna. De har gemensamt kommit fram till att man skall yrka avslag på utskottets hemställan. I sina motiveringar har de någonting som är gemensamt: de tar inte på något sätt upp kritik mot SACO och SR, utan de riktar kritiken enbart mot regeringens och avtalsverkets agerande, och de vill övervältra hela ansvaret för den uppkomna situationen på statens avtalsverk. I vänsterpartiet kommunisternas motion om lagen heter det t. ex.: ”Den är ett medel att med maktspråk genomdriva det tillbakahållande av lönekraven, som utgör kärnan i årets finansplan.” Och moderata samlingspartiets partimotion säger ”att staten-arbetsgivaren genom avtalsverket i hög grad underlåtit att följa de spelregler som i allmänhet tillämpas på det fria avtalsområdet”.

Det här är en allians mellan två ytterlighetsåsiktsriktningar i dagens politiska liv. Jag tycker den är fullt förstälilig, därför att de båda har denna uppfattning och därför att de båda talar om en klasslag, även om grunden kanske är litet olika när man använder ordet klasslag i det här sammanhanget.

Utskottsmajoriteten anser i likhet med departementschefen att tiden är inne för ett ingripande och yrkar därför bifall till förslaget om införande av lagstiftning om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal i enlighet med propositionen.

Till herr Lorentzon skulle jag vilja ställa frågorna: Hur många socialfall skall vi låta bli att hjälpa? Hur många resenärer som är tvingade att använda de allmänna kommunikationerna skall få svårigheter? Hur många arbetslösa skall vi ha i detta samhälle, innan herr Lorentzon är redo att göra något ingripande? Och när han talar om klasslag och säger att strejkerna är ett led i ”det kapitalistiska samhällets lagar” innebär väl detta ett erkännande av att även Polen är kapitalistiskt samhälle — där har man ju också haft strejker!

Jag vill också peka på herr Lorentzons reservation nr 5 till betänkandet, vari han yrkar att riksdagen ger till känna att statens avtalsverk skall ta initiativ till förbättring på låg- och mellanlöneområdet inom den statliga sektorn.

Dagens Nyheter har en ledare i dag, där det sägs: ”Tvängslagen är en direkt följd av regeringens försök att pressa igenom en politisk fördelningsdoktrin oberoende av hur organisationerna ser på denna.”

Jag håller inte med Dagens Nyheter i allt, men tidningen har uppfattat

en sak riktigt, att statens avtalsverk driver förhandlingar på så sätt att man satsar på låg- och mellanlönegraderna. I dagens läge ligger det bud till mellan 170 000 och 180 000 tjänstemän på den statliga sektorn, dvs. till mer än varannan tjänsteman. Det finns där ett starkt koncentrat, dels i bottenlönegraderna, i fråga om att man förbättrar den reglerade befordringsgången, som nu går till lönegrad 9 med förslag upp till lönegrad 13, dels förslag om förbättringar till grupperna 13–21. Vpk:s motion borde därför vara tillgodosedd genom de reella förhandlingar som förts. Utskottet anser inte att riksdagen skall lämna några direktiv härvidlag.

I fråga om reservationen 3 av herr Nordgren finns väl inte så mycket att säga. Den kommer till samma resultat som utskottet, dvs. att föreliggande förslag skall godtas men det talas om vilka som skall ta hand om saken och om det är lämpligt att det blir regeringen. I slutet av reservationen kommer herr Nordgren dock som sagt fram till att det inte finns något annat alternativ än att det är regeringen som skall ta hand om fullmaktslagen.

Reservationen 4 tar upp frågan om det i lagen skall stå "samhällsintressen" eller "medborgarintressen". Jag kan inte inse att det är så stor skillnad mellan dessa båda begrepp. Om man studerar moderata samlingspartiets motion, finner man på s. 4 att en lockout av stora personalgrupper inom vårt lands försvar alldeles uppenbart står i strid med "vitala samhällsintressen". Skall man tolka moderata samlingspartiets ställningstagande på så sätt att de anser att försvaret inte är något medborgarintresse? I så fall öppnar detta onekligen intressanta perspektiv på försvarsfrågan i framtiden.

Själv tycker jag kanske att det är bra att det i det här sammanhanget står "medborgarintressen". Tjänstenämnderna har behandlat frågan från dessa intressens synpunkt. Om vi skulle skriva in ett annat uttryck, skulle det kanske innebära ett ställningstagande mot tidigare avgivet yttrande.

Den generella lagstiftningen och snabbbehandlingen av frågan tas upp i reservationen 6 av herr Nordgren. Den generella lagstiftningen har redan diskuterats här och jag skall inte ta upp frågan på nytt. Jag vill bara hänvisa till vad herrar Eriksson i Arvika och Nilsson i Tvärälund har sagt om att den täcker hela arbetsmarknaden, men – och det är ett viktigt men – eftersom den här lagen skall bli så litet omfattande som möjligt, bör väsentliga medborgarintressen stå på spel om man skall ingripa.

När propositionen sätter gränsen för lagens giltighet till 25 april – sex veckor – innebär detta ett direkt påpekande till såväl medlingskommisionerna som de avtalslutande parterna att verkligen försöka påskynda uppnäendet av ett resultat på den svenska arbetsmarknaden.

Beträffande moderata samlingspartiets särskilda yttrande, i vilket man säger sig ämna rösta ja men att därest partiets "yrkanden om ändringsförslag inte skulle vinna bifall" detta ja blir ett nej, kan jag instämma med herr Nilsson i Tvärälund om att det måste vara något unikt i riksdagssammanhang. Men var och en gör ju som han själv vill. Jag vill bara påpeka – och det är inte någon anmärkning – att det särskilda yttrandet inte hade anmälts på utskottssammanträdet. Det är dock fullt förståeligt med den snabbhet varmed behandlingen skedde.

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

När det gäller folkpartiets särskilda yttrande innebär dess första del en värdering av var man skall lägga ansvaret för konflikten. En diskussion om detta skulle vi kunna föra hur länge som helst, och det ämnar jag inte bidra till.

Man kan konstatera att uppräknningen av allt som hittills har hänt under konflikten inte är fullständig i propositionen. Men jag är övertygad om att det inte är någon medveten ond vilja från propositionsförfattarna, utan det är väl återigen bara ett utslag av den mänskliga faktorns felmarginal i sammanhanget.

Herr talman! Med detta skall jag till alla delar be att få yrka bifall till inrikesutskottets hemställan i betänkande nr 8.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Nilsson i Tvärålund och herr Fagerlund tog upp samma sak – strejker i kommunistiska länder – skulle jag gärna vilja uppehålla mig någon minut vid den frågan.

Det är väl närmast Polen man tänker på. Jag måste först säga att jag anser att det är något sjukt, i vilket land det än må vara, när löntagarna måste strejka för att hålla en viss levnadsstandard. Ännu värre är det om strejkerna möts med vapen. Men det är inte bara i Polen och här i Sverige man strejkar. Det förekommer brutaliteter i kapitalistiska länder mot löntagarna – i Spanien, Frankrike, USA och Italien. Det är ju herr Nilssons i Tvärålund sagoländer. Vi hade på sin tid i detta land en regering som mördade arbetare och det var en borgerlig regering. Det var visserligen år 1931, alltså för åtskilliga år sedan, men jag tror inte man skall sätta sig på höga hästar när man talar i sådana här frågor.

Jag romantiserar inte alls frågan om strejker. Har man sett dem på nära håll och även varit engagerad i dem vet man att det är fråga om mycket allvarliga saker. Löntagarna går heller aldrig in i en konflikt utan att det är mycket allvarliga saker det gäller. Där är det inte fråga om någon romantik.

Vi inom vänsterpartiet kommunisterna är motståndare till denna tvångslag därför att den sätter en tvångströja på svensk fackföreningsrörelse. De äldre ledamöterna i denna kammare kommer mycket väl ihåg när svensk arbetarrörelse kämpade mot tvångströjor på fackföreningsrörelsen, om det gällde Stripadirektiv eller annat. Vi vill inte uppleva det en gång till.

Vår kritik mot SACO redovisades under finansdebatten för några dagar sedan, och jag finner det därför onödigt att belasta kammarens tid och protokoll med att läsa in alla de uttalanden som antagits av vpk och som då refererades till. De är kända för kammarens ledamöter. Kanske var herr Fagerlund inte inne i kammaren under den debatten eller också har han inte läst protokollet och känner därför inte till uttalandena.

Herr Fagerlund frågade hur många socialfall detta land skulle få innan vi kommunister säger till SACO och SR att strejken bör upphöra. Den frågan tycker jag att han skall rikta till regeringen. Det hade varit en enkel match att ge SACO och SR ett lönebud för deras låglönegrupper. Då kunde strejken ha varit slut nu.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lorentzons anförande lämnar jag därhän. Bara en reflexion måhända. Hur skulle kommunisterna ha ställt sig om den borgerliga oppositionen inte hade förklarat sig stödja regeringens lagförslag? Skulle inte kommunisterna ha gjort samma "kovändningar" även i denna fråga som de har gjort vid upprepade tillfällen under den hittillsvarande riksdagsperioden?

Herr Nilsson i Tvärålund och herr Fagerlund har naturligtvis rätt i att det är en unik situation, eller låt mig hellre kalla det för en komplicerad situation, när det förhåller sig på det sättet att man har byggt en accept av en lagstiftningsåtgärd på vissa förutsättningar, om vilka man inte kan votera förrän efter det man tagit ställning till själva lagen. Då kan man inte handla på annat sätt än vad jag har redovisat, för så vitt inte man vill ta det steget att man bygger sitt ställningstagande på att förutsättningen faller vid voteringen. Så brukar vi inte göra här i riksdagen. I det hänseendet är situationen alltså inte unik.

Vi har krävt inte bara att lagen skall vara generell, vilket den är. Lagen är generell. På den punkten råder inga delade meningar. Men vi har begärt att fullmakterna också skall tillämpas generellt. De uttalanden som görs i propositionen tyder på att regeringen icke har för avsikt att tillämpa fullmakterna generellt, och det är därför vi har begärt ett särskilt uttalande av motsatt innebörd.

Begreppet "medborgarintresse", herr Fagerlund, finns såvitt jag vet inte i svensk lagstiftning. Vi vet alltså inte vad det innebär. Däremot har vi i ifrågavarande lagstiftning begreppet "samhällsfarlighet". Statstjänstemännen och kommunaltjänstemännen skall alltså bedöma om det föreligger samhällsfarlighet. Vi har vidare ett uttalande i förarbetena till lagen som säger att tvångsåtgärder kan förekomma då "vitala samhällsintressen" hotas. Lagen är ett tvångsingrepp från regeringens sida. Då skall det naturligtvis anknytas till den förutsättning som angavs i 1965 års lagstiftning. Då vet vi vad vi talar om. Det vet vi inte när vi inför det diffusa begreppet medborgarintresse.

Jag skall bara flyktigt beröra den ekonomiska debatt som herr Fagerlund tog upp. Det behöver ju inte vara på det sättet att den enskilde löntagarens ekonomi står i strid med hans berättigade krav på trivsel i samhället, trivsel på arbetsplatsen. Båda dessa önskemål skall kunna tillfredsställas. Jag vill uppmana herr Fagerlund, liksom jag har uppmanat många andra: Ni skulle ha lyssnat på Assar Lindbeck i hans utomordentligt skarpa och skickliga analys av den här problematiken – den enskildes ekonomi, vad det betyder för den enskilde att få sin levnadsstandard sänkt, då han konstaterar att pengarna i plånboken inte räcker till att klara amorteringar på den egna stugan, att klara avbetalningskontrakt eller andra liknande åtaganden. Det är mot en sådan utveckling som enskilda löntagare med full rätt opponerar sig.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att de flesta här i kammaren tycker att herr Lorentzons argumentering verkar något ihålig när han säger att nu borde de borgerliga partierna passa på, när man kan få kommunisterna på sin

sida, och störta regeringen – dagen efter det kommunisterna har hoppat av i kollektivanslutningsfrågan. Vi vet ju att det kommunistiska partiet har lovat socialdemokraterna att inte fälla deras regering. Jag vill gärna ställa en direkt fråga till herr Lorentzon: Skulle kommunisterna i dag ha varit med om att fälla regeringen om de icke socialistiska partierna hade bortsett från det samhällsansvar som varje parti måste ådagalägga? Det vore intressant att ha den frågan besvarad.

Vidare tycker herr Lorentzon att vi skall tala om de svenska förhållandena. Jag tror det är för riskabelt att släppa fram kommunisterna till makten i Sverige därför att all erfarenhet från alla andra länder där kommunister har makten visar att där finns inte strejkrätten. Vi har otaliga exempel på det.

När det gäller situationen i dag så är den, som herr Bohman säger, mycket komplicerad. Den är så pass komplicerad och så kritisk, enligt centerns mening, att ett ingripande från samhället måste få en prioritet före andra i och för sig riktiga betänkligheter och principer som man kan ta fram endast i exceptionella situationer.

Beträffande frågan om lagen är generell eller om den är riktad mot viss grupp så tycker jag att utskottets skrivning är tillfredsställande. Man kan väl inte tolka följande skrivning på annat sätt: "Lagstiftningen kan alltså komma att tillämpas på varje part som slutit kollektivavtal" – alltså under den tid lagen gäller.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord till herr Lorentzon.

Jag försökte faktiskt inte sätta mig på några höga hästar, utan vad jag tog upp i hans resonemang var hans uttalande att det var det kapitalistiska samhällets lagar som gjorde att strejker var nödvändiga. Det var i detta sammanhang jag hänvisade till Polen. Dessutom kunde man ju tillägga, när herr Lorentzon jämför denna strejk med vilda strejker, att i kommunistländerna är alla strejker vilda – där kan ingen gå ut i en strejk.

Och sedan en sak till: Herr Lorentzon säger om socialvården och socialassistenterna att man skall uppmana avtalsverket att förhandla. Ja, jag undrar vad Kommunförbundet skulle säga om man uppmanade avtalsverket att göra upp för dem – det är ju faktiskt Kommunförbundet som skall förhandla för socialassistenterna.

Sedan bara en enda fråga till herr Bohman. Han säger "när man ställer berättigade krav". Vad är detta?

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Två talare här har frågat oss direkt hur vi skulle ha ställt oss om nu de borgerliga partierna hade röstat mot propositionen. Jag redogjorde i min inledning här tidigare för den frågan. De borgerliga är helt och hållet försvarare av det kapitalistiska samhället, och denna lag gynnar monopolkapitalism.

Sedan är det på det sättet att vi kommunister är principfasta. Här gäller frågan huruvida vi skall anta en tvångslag mot svensk fackföreningsrörelse. En sådan lag måste vi gå emot oavsett om en socialdemokratisk regering faller eller ej, men det kan tydligen borgerliga hjärnor inte fatta.

I fråga om kollektivanslutningen som avgjordes här i går hade vi också en rent principiell inställning, nämligen att riksdagen icke beslutar över svensk fackföreningsrörelse utan att det är fackföreningsrörelsen som själv beslutar i sådana avseenden.

Beträffande frågan om denna tvångslag har de övriga partierna i denna kammare mycket svårt att diskutera vad den egentligen skulle innebära för svenska löntagare. Ni vill hellre diskutera frågor som gäller utlandet, och det må ni nu göra – svenska löntagare ser nog saken på ett helt annat sätt när denna lag skall föras ut i verkligheten.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det lagförslag som vi nu har att ta ställning till är helt unikt. Det innebär att viktiga värden uppoffras, att statsmakterna gör ett ingrepp i den avtalsfrihet som vi själva har skapat och att den förhandlingsrätt som tillkom 1965 tillfälligt sätts ur spel.

Den meningsriktning jag företräder avser att rösta för denna lag, trots alla de principiella och andra betänkligheter som kan resas mot lagen. Det är en inställning som har hånats här i dag. Jag skall därför i förbigående säga ett par ord till den företrädare för det kommunistiska partiet som i dag har uppträtt med en färdigsydd – eller skall vi säga färdigskriften – gycklarkostym efter att i går kväll ha blivit avklädd av intervjuarna i TV.

Det är en enda orsak som gör att den gycklarkostymen blir politiskt innehållslös. Det kan uttryckas i en enda mening. Ni säger att det är mycket som har gått på sned här i landet. Det kan vara sant att mycket har gått på sned, men så illa är det inte att de 17 kommunisterna skall få bestämma i för landet livsviktiga frågor.

I det läge som uppkommit anser vi att vi bör biträda regeringens förslag. Tredje man – föräldrar, studerande, yrkesarbetande i olika grupper, alla de som har långa resvägar till sitt dagliga arbete och många personer i sociala risklagen – drabbas alltför hårt för att man skall kunna fortsätta på det här viset. De som är verksamma inom försvaret, befäl och värnpliktiga, har försatts i en orimlig situation, och det som skett gagnar på inget vis det angelägna behovet att vidmakthålla och förbättra försvarsviljan.

Jag vill understryka att när vi biträder lagen sker det i den bestämda övertygelsen att den här situationen hade kunnat undvikas, om regeringen inte handlagt avtalsfrågorna på ett så klumpigt och vid ett par tillfällen direkt provocerande sätt. Att vi nu godkänner lagen innebär därför inte att vi godkänner de åtgärder av regeringen som har bidragit till att situationen har uppkommit.

Därmed är inte sagt att regeringen ensam bär ansvaret. Det finns också andra parter som har agerat, men i några avseenden har regeringens handlande, direkt eller genom avtalsverket, försvårat en sådan lösning av konflikten som legat i linje med de principer efter vilka avtalsförhandlingarna borde fungera.

En sak är att de lönekrav de berörda tjänstemannaorganisationerna fört fram är mycket större än vad som är möjligt att gå med på. Om kraven skulle ha bifallits, hade de inte fått plats inom ett rimligt samhällsekonomiskt utrymme. Men sådana överdrivna lönekrav har

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

kommit från alla organisationer och är en följd av den inflationsutveckling som varit och som man väntat. Vilken grad av skuld som regeringens ekonomiska politik har i de krav på kompensation för väntade penningvärdeförsämringar som nu framförts har klargjorts flera gånger av folkpartiets företrädare, senast i finansdebatten i förra veckan. En helt annan sak är att staten lägger upp sin förhandlingstaktik på ett sätt som verkat provocerande på de berörda organisationerna. En regering som verkligen vill lösa upp knutar på arbetsmarknaden och som vill komma fram till uppgörelser utan att skapa ett stort mått av bitterhet och missnöje handlar inte på det här sättet.

Regeringen kan inte gömma sig bakom avtalsverket. Alla vet att avtalsverket i strategiskt viktiga frågor varit beroende av regeringen. Det var ett misstag att inte ge de närmast berörda organisationerna ett faktiskt bud på ett tidigare stadium. Om det skett, hade det varit tänkbart att konflikten kunnat undvikas. Att det inte skedde berodde givetvis på att avtalsverket, med regeringens goda minne och stöd, inte ens på allvar ville förhandla med SACO och SR innan man gjort upp med LO och kanske också TCO. En förhandlingsuppläggning där organisationstillhörigheten blir avgörande för avtalsverkets inställning till de anställda kan vi inte acceptera.

En annan egendomlighet är att regeringen och avtalsverket inte har gjort några försök, som verkligen har trängt fram, att successivt trappa ned konflikten. Det hade varit det naturliga efter en tids konfliktåtgärder. Från de berörda löntagarorganisationerna har det kommit förslag om nedtrappning. Om man på arbetsgivarsidan tagit fasta på dem, hade det kunnat innebära ett första steg till en frivillig upplösning av själva stridssituationen. I stället intog man på arbetsgivarsidan en attityd av allt eller intet, en sorts malplacerad tennsoldatsattityd, som dels drabbade tredje man, dels drev fram situationen till den tjänstepliktslag som nu föreslås. Att gå ut med lockouthot mot officerarna var lindrigt sagt inte välbetänkt.

Till sist: Regeringens synpunkt, särskilt framhövd av statsministern, att man icke kunde förhandla med grupper som befann sig under konflikt var direkt olycklig. Regeringen kan inte gärna ha svävat i okunnighet om att detta enligt praxis endast tillämpas när det gäller vilda strejker. Arbetsgivarens sätt att behandla grupper som aldrig kunnat föreställa sig att bryta mot gällande avtal verkade direkt kränkande för dessa människor. Trots att de helt legalt utnyttjade de fackliga rättigheter riksdagen givit dem, behandlades de som om de strejkat vilt.

Den lag som riksdagen skall ta ställning till innebär självfallet att arbetsgivarpartens positioner stärkes. Löntagarparten kommer i ett sämre läge. Mot denna bakgrund och med hänsyn till vad som hittills inträffat i denna olustiga konflikt är det nödvändigt att statsmakterna i de kommande överläggningarna med löntagarna – att sådana överläggningar måste komma till stånd är jag övertygad om – visar större förståelse för de berörda löntagarorganisationernas krav än vad man hittills har gjort. Statsmakterna får icke missbruka det överläge man nu själv ger sig. Gör man det riskerar man att skapa en långvarig förtroendekris inom den offentliga förvaltningen och öka bitterheten och antagonismen mellan

olika löntagargrupper. En utjämningspolitik som innebär att statsmakterna med tvång genomdriver att betydande grupper får vidkännas betydande reallöneförhöjningar kan folkpartiet inte acceptera.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

I detta anförande instämde herrar Taube, Löfgren, Henmark, Sjöholm och Carlström, fröken Bergström, herrar Hamrin och Rydén, fröken Hörlén, herrar Rimås och Wedén, fru Fränkel, herrar Nelander, Petersson i Röstänga, Karl Bengtsson i Varberg, Berndtsson i Bokenäs, Jonsson i Alingsås, Ernulf, Richardson, Antby, Källstad, Annerås, Olsson i Kil, Andersson i Örebro, Jonsson i Mora, Enlund, Westberg i Ljusdal, Sellgren, Larsson i Umeå och Öhval, fru Anér samt herrar Ullsten, Wikström och Mundebo (samtliga fp).

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar om jag gjorde folkpartiets nye ordförande så upprörd alldeles nyss. Tydligen trampade jag honom på fötterna, när jag erinrade om vad som hände i Ådalen 1931. Vi hade ju då en folkpartiregering som gav order och var ansvarig för vad som då hände.

Herr Helén talar om gycklarkostym. Men den politiska stripteasen svarar ju herr Helén för. Det gjorde ni ju också i går i TV-utsändningen.

Herr Helén säger att de 17 kommunisterna inte skall få vara med och bestämma. Men varför, herr Helén, när det gällde frågan om kollektivanslutningen, var ni så måna om att gå ifrån ett direkt krav och göra ett urvattnat uttalande för att få med kommunisterna? Hela er press var upplagd: Var står kommunisterna, var står kommunisterna? Vi kunde långt i förväg meddela att vi aldrig kommer att stödja herr Helén eller borgarna i en fråga där det gäller att lagstifta mot den svenska fackföreningsrörelsen. Även om vi inte accepterar kollektivanslutningen faller vi inte för sådana saker.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har bara ett ord att säga till herr Lorentzon: Det är inte min sak att reagera för de övertramp som herr Lorentzon begår mot riksdagens spelregler — det är talmannens, och han har gjort det.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Regeringens föreliggande förslag om tvångslagstiftning, utarbetat i samförstånd med de borgerliga partierna, är unikt därför att det innebär tillgripande av tvångslagar som på en gång berör alla löneanställda över hela avtalsområdet. Vi betecknar regeringens agerande som omdömeslöst och som ett agerande i desperation. Först uppträder man som arbetsgivare, men i den rollen manövrerar man in sig i en ohållbar situation. Då uppträder man som statsmakt för att hävda sina arbetsgivarintressen.

Vår mycket klart uttalade kritiska inställning till SACO:s och SR:s lönepolitiska linje innebär inte att vi kan acceptera den reaktionära linje som regeringen nu slår in på. Vi betraktar detta ingripande i avtalsrörelsen som ett första steg mot ett av staten dikterat förhandlingssystem, och det råder knappast någon tvekan om att detta ingripande genom en

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

tvångslag kommer att få prejudicerande betydelse för framtiden.

Vi ser också ingripandet som ett medel att med maktspråk hävda återhållsamhetslinjen när det gäller lönekraven – en linje som utgör en del av kärnan i årets finansplan. Genom tillgripandet av denna tvångslag får organisationer som TCO-S, TCO-K samt Statsanställdas förbund och Kommunalarbetareförbundet på LO-sidan fortsätta sina förhandlingar i snöpta former, som Aftonbladet helt riktigt karakteriserar det. Att regeringen handlar huvudlöst och i desperationens tecken visar hela frågan om officerslockouten. Här låter man avtalsverket varsla om lockout för 3 000 officerare, en lockout som regeringen sedan inte vågar utlösa.

När regeringen nu tillsammans med de borgerliga partierna, i varje fall den officiella delen av de borgerliga partierna, inför denna tvångslagstiftning använder man sig av samma metoder som den engelska högerregeringen har gjort – metoder som över en miljon engelska arbetare har protesterat mot. Nu använder regeringen här i landet samma avskyvärda arbetsköparvapen.

En av de främsta fackliga företrädarna bland de statsanställda, förbundsordföranden Gustav Kolare i Statsanställdas förbund, har insett den fara som nu uppstår för hela den fackliga rörelsen. I ett uttalande säger han: Detta är ett allvarligt steg tillbaka när det gäller de medborgerliga fri- och rättigheterna. Han beklagar också att regeringen ansett sig böra tillgripa samma medel som de reaktionära regeringarna i USA och England använder för att förhindra löntagarna att driva igenom bättre löne- och anställningsvillkor. Jag delar den uppfattning som Gustav Kolare har uttryckt.

Även om regeringen tror att man på kort sikt skall inkassera en prestigevinst kommer man med all säkerhet att få erfara att denna vinst blir högst tillfällig och i stället kommer att få långtgående verkningar när det gäller förhandlingssystemet i fortsättningen. Vi ser ingripandet som ett första steg mot en inskränkning av den förhandlings- och strejkrätt som de statsanställda efter många års kamp tillerkändes 1965. Det öppnar också dörrarna för ingripanden mot strejker på andra områden.

Vi anser det här lagförslaget så mycket mer omotiverat och utmanande, därför att man inte till fullo har utnyttjat de förhandlingsmöjligheter som har funnits. Vidare säger vi i vår motion: ”Än mer stötande är det att tvångslagen riktar sig även mot LO- och TCO-området, där SAF medvetet förhalar förhandlingarna.”

Herr talman! Vårt ställningstagande har redovisats tidigare av vår utskottsrepresentant, herr Lorentzon, och jag ber bara att få yrka bifall till hans reservation, reservationen 1.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Talarna både från de borgerliga partierna och från vänsterpartiet kommunisterna har försökt finna orsaken till de öppna konflikterna på arbetsmarknaden antingen i den politik som den socialdemokratiska regeringen har fört eller också hos det verk som har att handlägga den mycket svåra uppgiften att sköta förhandlingarna med de statsanställda.

Jag är något förvånad över att herr Bohman som den väsentliga anledningen till den uppkomna situationen fört fram den skattereform som ändå alla partier här i riksdagen har anslutit sig till; jag bortser från vissa reservationer som herr Bohmans parti har gjort. Där sökte alltså herr Bohman främst orsaken till konflikten.

Jag skall inte säga någonting om herr Lorentzons inlägg. Herr Werner i Tyresö undvek ju att föra diskussionen så långt som jag hade önskat att han skulle göra. Särskilt som herr Werner representerar den arbetarkår här i landet, som kanske mest hårdhänt har fått uppleva verkningarna för tredje man av den här konflikten, hade jag kunnat vänta att hans anförande skulle återspegla något av det som jag läser i Byggnadsarbetareförbundets tidning. Där redovisar man från olika håll i landet hur pass allvarligt konflikten drabbar just denna speciella arbetargrupp, som herr Werner i Tyresö och faktiskt även herr Lorentzon brukar tala om. Det är inte länge sedan herr Lorentzon frågade mig om sysselsättningssituationen för byggnadsarbetarna i hans eget hemlän.

Man undviker alltså egentligen att diskutera problemet. Man biter sig fast, som kommunister har gjort i alla tider, i ett testuggeri och säger: "Här skall vi så länge vi är med hävda en princip, den må bära vart som helst." Jag hade väntat mig något mer genomtänkt åtminstone av herr Werner, när han försökte analysera problemet.

När det gäller folkpartiets talesman, utskottets ordförande, är jag verkligen förvånad över att han utan vidare här i kammaren står och säger, att det har allvarligt brutit hos avtalsverket — och därmed tydligen också hos den delegation som vi har satt att bevaka riksdagens intressen vid förhandlingarna. Det kan inte vara rimligt att vi, utan att vi får rapporter och utan att vi får en genomgång, här i riksdagen skall vara beredda att uttala en förkastelsedom över de bemödanden som man har gjort för att komma framåt i förhandlingsarbetet. Jag avhåller mig för min del från att gå in på någon som helst diskussion om handläggningen av dessa frågor i avtalsverket. Det vore helt orimligt att här diskutera hanteringen i ett verk utan att ha fått någon redogörelse för den.

Propositionen avser ju inte att ta upp frågan om vem som har rätt i en avtalstvist. Det skulle föra väldigt långt, om vi skulle försöka diskutera det i dag.

Den öppna konflikten har pågått i sex veckor. Vi har fått en successiv upptrappning. Det började på det kommunala fältet, det gick över till statssektorn, allt fler drogs in i den öppna konflikten. Strejkerna har lett till motåtgärder i form av lockouter, som naturligtvis har gjort att nya grupper har kommit att beröras. Man kan fråga varför inte regeringen har handlat tidigare utan dröjt så här länge. Vi har självfallet dröjt därför att vi verkligen har känt ett visst obehag inför att gripa in i konflikten med sådana åtgärder som nu är aktuella. Men vi har naturligtvis följt konflikten med stor uppmärksamhet. Efter hand har redovisats verkningar på socialvårdens område, verkningar när det gäller sysselsättningen, verkningar för enskilda företag som inte kan få sina ärenden prövade och handlagda i vederbörlig ordning. Vi har i propositionen angett några exempel och jag skall inte upprepa dem.

Jag hade tillfälle att vara i Malmö i går och fick då del av ett uttalande

från socialchefen i Malmö. Han sade att det var i sista minuten – det var i grevens tid – som denna åtgärd vidtogs för att det skulle vara möjligt att undvika katastrof inom socialvården. I Stockholm är socialvården som bekant undantagen från stridsåtgärder. I Malmö är situationen en annan, och på socialvårdens område har stora svårigheter uppstått. Det har visserligen getts dispenser, och från löntagarorganisationernas sida har det gjorts stor affär av detta – och det må man från det hållet göra. Men dispensererna har inte på något sätt motsvarat vad som önskats från kommunernas och landstingens sida och har inte gjort det möjligt att kunna klara elementära uppgifter.

Den inverkan på sysselsättningen som jag redan nämnt gäller främst byggnadsbranschen; byggnadslov kan inte lämnas, planärenden blir liggande, utstakning ute på fältet kommer inte till stånd. Jag kan hänvisa till Byggnadsarbetareförbundets tidning. Där beskrivs bl. a. hur en väg som skulle ha byggts men som nu inte kommer till stånd äventyrar tillkomsten av ett stort bostadsområde och ställer stora grupper inför betydande sysselsättningssvårigheter.

När det gäller den administrativa handläggningen har jag t. ex. här en lång lista från kommerskollegium över de ärenden som ligger där. Det kan gälla företag som har svårigheter till följd av strukturomställning men även andra svårigheter, de har ansökt om lån och ärendena kan inte handläggas. Människor kommer då till kanslihuset och vill ha hjälp. När kommerskollegium inte fungerar vädjar man om beslut för att kunna leva vidare. Jag vill säga att jag inte har tvekat att hjälpa. Regeringen måste naturligtvis handla och känna ett ansvar för att näringslivet kan fungera och att inte grupper som inte på något sätt är inblandade får sitta emellan därför att det saknas en man i kommerskollegium som skall sätta sitt namn under en handling. Vi får självfallet inte avstå från att agera utan försöka lösa de problem som uppkommer i den mån vi i övrigt finner att det ligger i samhällets intresse.

Jag skulle kunna beskriva situationen på andra områden men jag skall avstå från att göra detta. Jag vill emellertid försäkra kammarens ledamöter att vi verkligen har bemödat oss om att analysera verkningarna och vi har dröjt med att ingripa. Det finns ingen anledning att dölja att regeringen gång efter annan har diskuterat denna fråga, fått redogörelser för verkningarna och gjort sina överväganden. Vi har nu kommit till den slutsatsen att tiden var mogen för att vi skulle handla. Och jag kan inte se annat än att när frågan nu tas upp i denna debatt här i riksdagen, så vittnar instämmandena i de anföranden som hållits om att vi bedömt tidpunkten riktigt.

Vi har ju också valt en väldigt mjuk form. Vad vi har sagt är att vi vill ha en fullmakt att under sex veckor kunna skapa den avspänning och ro som behövs för förhandlingar. Ingen kan ju vinna på att striden skulle fortsätta, att den skulle träffa ytterligare grupper och möta än större ovilja i samhället, att vi skulle skärpa motsättningarna ännu mer mellan å ena sidan SACO:s och SR:s medlemmar och å andra sidan den stora allmänheten som hårt känner konfliktens verkningar. Herr Helén talade om vissa ting som man möter i det dagliga livet: tågen finns inte där, man har inte möjlighet att göra den resa som man länge har önskat göra och

som man kanske brukar göra. Vi skulle kunna anföra många exempel på sådana här vardagsupplevelser som människorna har och som naturligtvis leder till att det blir en allt större ovilja mot de grupper som med sin strejk och sitt agerande har ställt människor i denna situation.

Vi har således valt att få ett rådrum för de här förhandlingarna och övervägandena. Men jag vill betona att det ju inte är fråga om att ta bort strejkrätten för någon. Det är överdrivet när man nu i diskussionen gör gällande att det är slut med den fria förhandlingsrätten. Tvärtom förutsåg man 1965, när man diskuterade den nya ordningen för statstjänstemännens förhandlingsrätt – och jag tror det var herr Bohman som just påpekade det – att en sådan här situation kunde uppkomma.

Jag understryker att även före januari 1966, då den nya ordningen trädde i kraft, hade ju våra statstjänstemän en betydande möjlighet att öva inflytande på sina villkor. Det skedde överläggningar då överenskommelser träffades, och man fick i verkligheten en utveckling lönemässigt som ingen kan säga innebar att den här gruppen kom att släpa efter. Men man ansåg det vara angeläget att på den sektor som omfattar den statliga verksamheten och den kommunala verksamheten kunna införa samma fria förhandlingsrätt som gällde på andra områden.

Jag vill gärna säga att detta var vi överens om och det är ingenting att diskutera. Men det var inte på det viset att man i och med det här beslutet skapade någonting väsentligt nytt; nog hade dessa tjänstemän även förut haft en stor möjlighet att få sina intressen respekterade. Vi skall inte gå tillbaka till den ordningen – vi skall ha kvar strejkrätten, och ingen kan göra gällande att det beslut vi nu fattar på något sätt torpederar möjligheterna att gå vidare på den fria förhandlingsrättens väg.

Vad det här gäller är en tillfällig åtgärd, klart tidsbegränsad. Och jag är något förvånad över att herr Bohman och andra reagerat mot att man i detta sammanhang beskrivit den konflikt som råder – att man angivit att det gäller SACO och att det gäller SR. Det verkar precis som om vi skulle ha presenterat riksdagen ett förslag som bara tog upp själva tanken att nu skall vi få en fullmakt, utan att vi redovisade vad orsaken var. Det är helt orimligt.

Svenska folket upplever det ju som ganska naturligt att det är de pågående konflikterna som gör att vi i dag i riksdagen behandlar dessa frågor. Därför vet jag inte varför det skulle kunna riktas någon anmärkning mot att vi från regeringens sida klart anger, på vilket sätt vi tänkt använda denna fullmakt, och att vi gör reservationen, att vi inte har den tanken i dag att en sådan här fullmakt skall behöva användas för andra områden. Det skulle ha varit ganska förvånande om vi gjort motsatsen, dvs. försökt att i nuvarande situation skaffa oss en fullmakt som vi inte har något som helst intresse eller behov av. Vi vill markera att fullmakten är starkt begränsad, och vi har givit uttryck för vår uppfattning att organisationerna bör kunna arbeta och träffa uppgörelser vid förhandlingsbordet. Därför är jag förvånad över att oppositionen har reagerat som den gjort och föreslagit andra formuleringar eller en annan tidstillämpning bara för att därigenom för sig själv skapa den föreställningen att det gäller något annat än vad vi här har att diskutera.

Herr talman! Jag har ingen anledning att forma detta mitt anförande

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

till något mer än ett klarläggande av situationen. Jag har bara på regeringens vägnar velat deklarerat varför vi har handlat i detta fall. Men jag vill ändå tillägga att när riksdagen diskuterade förhandlingsrätten 1965, så markerade vi att det var särskilt känsligt med stridsåtgärder inom den offentliga sektorn. Det underströks att det offentliga tjänsteområdet är speciellt ömtåligt för sådana stridsåtgärder som lockout och strejk. I propositionen uttalades: "Dels är den offentliga tjänsteverksamheten till sin natur sådan att arbetskonflikter inom densamma i särskilt hög grad drabbar utomstående. Dels kan fackliga aktioner riktade mot ett fåtal nyckelposter inom den offentliga sektorn mer eller mindre lamslå hela verksamhetsfält." Det förklarades också att det inte kan tillåtas att statens och kommunernas verksamhet sättes ur spel: "Samhället måste äga medel att värja sig mot konflikter, som skulle kunna äventyra rikets säkerhet eller medborgarnas trygghet till liv och egendom, vården av sjuka, omhändertagna och andra behövande eller medföra allvarliga rubbningar i samhällsekonomin eller folkförsörjningen." Jag har alls ingen svårighet med att identifiera den situation som nu har uppkommit med en del av det som angavs. Jag vill betona att det väsentliga för oss har varit att konflikten inte skulle förvärras och utvidgas ännu längre. Vi har där velat skapa ett rådrum.

Låt mig också säga att organisationernas rätt naturligtvis inte kan vara obegränsade i ett samhälle. Det finns egentligen inte någon obegränsad rätt på något område. Vår näringsfrihet, som vi så ofta talar om, har också sina givna gränser, där vi har anledning att ta ställning till hur långt den principen kan drivas. Även vår yttrandefrihet har sin begränsning, så fort som vi träffar andra människor. Lika klart är det att organisationerna i vårt samhälle inte kan arbeta med den föreställningen att de är helt opåverkade av samhället och av den miljö som vi lever i.

Låt mig till slut säga att jag tycker det är mycket glädjande att vi bakom regeringens bedömning i dag har kunnat samla en så bred opinion som fallet är bland de demokratiska partierna här i kammaren. Det ligger ett betydande värde i det. Och vi har sannerligen inte strävat efter att regeringspartiet i detta fall skulle agera så att vi framstod som det enda parti som gör något i denna fråga. Tvärtom har vi varit mycket angelägna om att underrätta andra om hur vi bedömt läget, och det är mycket glädjande att de ställningstaganden man gjort i de andra partierna i stort sett sammanfaller med dem som regeringen har intagit. Jag beklagar bara att oppositionen under litet hycklande former försökt förklara att man egentligen inte menade så, och att man försökt smita ifrån det ansvar man ändå måste ta, när man är med om ett beslut. Då bör man rakryggat säga ifrån att vi har varit med om detta. Man kan anföra vissa betänkligheter, men vi har fått väga dem mot det som vi ser som nödvändigt. Jag tycker som sagt att det är mera rakryggat och riktigt att redovisa den ståndpunkten men ändå komma till slutsatsen att nu måste vi handla på det sätt som regeringen har gjort.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet när statsrådet Holmqvist sade att han var förvånad över min kritik av avtalsverket. Jag tycker nog i min tur att

statsrådets inställning på denna punkt är något märklig. Jag anser nämligen att det lagförslag som signerats av statsrådet i och för sig är en klar verifikation på ett misslyckande för avtalsverket och regeringen.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

Andre vice talmannen fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Den proposition från 1965 om de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt som föregick beslutet var verkligen inget hastverk. Utredning efter utredning hade då penetrerat frågan. Omfattande remissbehandling hade gjorts. Längre hade man funderat i departementet. Statsrådet Lindholm betonade också i riksdagen att det var bra för frågan att man tagit ordentlig tid på sig för att få fram ett bra förslag.

Ur den här grundligt genomarbetade propositionen vill jag läsa ett par meningar: "Det skall ej fördöljas att det offentliga tjänstemannaområdet är speciellt ömtåligt för sådana stridsåtgärder som lockout och strejk. Dels är den offentliga tjänsteverksamheten till sin natur sådan att arbetskonflikter inom densamma i särskilt hög grad drabbar utomstående. Dels kan fackliga aktioner riktade mot ett fåtal nyckelposter inom den offentliga tjänsten mer eller mindre lamslå hela verksamhetsfält."

Vilka verkningar konfliktåtgärder på det offentliga området kunde ha för tredje man var man alltså fullt klar över när beslutet togs. Man hade grundligt tänkt igenom vad som kunde hända och vad som skulle hända för att mildra verkningarna. De offentliganställda tjänstemännen skulle i likhet med övriga anställda få effektiva påtryckningsmedel att använda i fackligt syfte och inte bara som tidigare efter överläggningar behöva snällt vänta på vad arbetsgivaren bestämmer. Om konfliktåtgärderna inte uppfattas just som påtryckningsmedel utan i stället bara föder ständigt nya och vidgade motåtgärder med ödesdigra verkningar för tredje man, då hamnar de anställda i samma situation som före förhandlingsrätten. De har inget reellt påtryckningsmedel, och de får efter ett eventuellt statsingripande åter snällt vänta på vad andra bestämmer.

Det man framför allt värjde sig emot före beslutet 1965 var risken för att statens och kommunernas verksamhet skulle bli satt ur funktion. Med ett så farligt vapen som strejkvapnet i sina händer skulle organisationerna kunna äventyra t. ex. rikets säkerhet. Men man stannade för att det inte fanns anledning att anta annat än att de offentliga tjänstemännens organisationer präglades av tillräcklig ansvarskänsla. Vad man däremot över huvud taget inte tänkte på – så långt sträckte sig inte föreställningsvärlden – var att regeringen själv på det sättet skulle vilja sätta samhället ur funktion. Nu har det inträffat, att det är avtalsverket, alltså staten själv, som skulle försätta rikets försvar i konflikt.

Det är så riktigt som det framhålls i det särskilda yttrandet från folkpartisterna i utskottet, att propositionen lägger alltför stort ansvar på arbetstagarparten. Redovisningen i propositionen är olyckligtvis tendentiös. Det talas exempelvis om att SACO och Sveriges läkarförbund utlöst konflikt inom den medicinska utbildningssektorn, men det sägs på raderna ovanför att 700 000 elever berörs av konflikten inom utbildningsväsendet utan att det där talas om att avtalsverket svarar för de flesta, för att bara ta något exempel. Även om propositionen är ett hastverk, anser jag att den borde ha givit en korrektare och fylligare

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

redovisning av omfattningen av de olika åtgärderna och hur dessa fördelar sig.

Jag instämmer gärna med departementschefen och andra som här har talat om att tredje man verkligen blivit hårt drabbad under de här konfliktveckorna – inte minst på grund av avtalsverkets egna åtgärder. Men tredje man har redan varit drabbad länge. Vad är det som säger att regering och riksdag just nu måste ingripa och ingripa med denna fruktansvärda brådska? Tidpunkten har kommit, som propositionen så magistralt uttalar. Vad är det för akut händelse som påkallar just denna snabbbehandling? Hade inte en god planering inom regeringen kunnat förutse att det här läget skulle vara bekymmersamt för tredje man, såsom det länge har varit, och att man därför borde ha kunnat handla på ett mindre brådstörtat sätt än vad som nu skett? Ett dygns riksdagsbehandling av en viktig principiell fråga medger inte den seriösa och allsidiga penetrering som en mycket känslig fråga kräver, och det finns anledning att starkt reagera mot detta.

Om man nu bedömt läget så att det skulle läggas fram en proposition borde man i varje fall ha gett en ordentlig motionstid. Under tiden skulle t. ex. medlingskommissionen kunna arbeta, kalla till sig organisationerna och kanske komma fram med ett bud över hela linjen. Då hade det kunnat gå som i sjöbefälskonflikten 1955 att en uppgörelse snabbt träffades och propositionen kunde återkallas.

I 1965 års proposition spikades mycket grundligt hur man skulle förfara vid samhällsfarliga konflikter. Först och främst äger part rätt påkalla förhandling med motparten i syfte att undvika, begränsa eller häva konflikten. Om det inte går, får hänvisning ske till vederbörande nämnd, och därmed menade man enligt propositionen att man hade skapat mycket goda garantier. Men om inte heller det lyckas kan Kungl. Maj:t och riksdagen ingripa. Men har man provat de här båda första stegen? Har man gått den väg som det tidigare riksdagsbeslutet angav?

Av redovisningen framgår att nämnderna flera gånger provat och funnit att det inte var fråga om samhällsfarliga konflikter. I de fall där de har betraktats som samhällsfarliga har man, såvitt jag vet, följt anvisningarna om nedtrappning och meddelande av dispenser. Hur kan man då med stöd av lagen från 1965 komma direkt fram till det tredje ledet, ett statsingripande? Skulle inte ytterligare försök ha gjorts på denna väg tillsammans med ett mera aktivt handlande från arbetsgivarens sida?

En annan sak är rekvisiten för ett ingripande. De var ganska klara enligt propositionen. Det var en uppräknning av den typ som inrikesministern gjorde här och det var samlat under "Skydd för vitala samhällsintressen". Nu talar propositionen i dag märkligt nog om "väsentliga medborgarintressen". Rekvisitet är uppfyllt, säger man. Går det till så i de högre sfärerna, dvs. i regeringen, när man tolkar lagar och lagars förarbeten, att man helt gör om rekvisiten, så att de passar och därefter säger att rekvisiten är uppfyllda? Vad är det för resten för skillnad mellan väsentliga medborgarintressen och vitala samhällsintressen? Det skulle vara intressant att få den distinktionen klargjord. Är det någon skillnad? Om inte, varför trasslar man då till begreppen genom nya termer? Om det är en skillnad, har man rätt att ändra på de

föresättningar som riksdagens förra beslut föreskrev?

Enligt propositionen skall man genom en lag åstadkomma ett avtal. Är sådant verkligen möjligt? Ett avtal förutsätter, enligt vad jag trodde, frivilliga ömsesidiga viljeyttringar från minst två parter. Lagen föreskriver nu att parterna alltså skall vara överens, basta. Att i lag föreskriva vad några frivilligt skall vara överens om ställer faktiskt enligt mitt förmenande kända begrepp på huvudet.

En fråga, som ju har diskuterats och som är verkligen väsentlig, är: Kommer en lagstiftning av den typ som i dag ligger på riksdagens bord att inskränka förhandlingsrätten? Nej, det får man verkligen hoppas att den inte gör, och många har uttalat sig i den riktningen. Men nog känns den förhoppningen föga verklighetsförankrad. Jag måste säga det. Hur mycket man än talar om att detta är en enstaka företeelse, måste man fråga sig på vilka villkor de offentliganställda förhandlar i fortsättningen. Arbetsgivaren skulle t. ex. kunna lockouta alla poliser. Det är väl ungefär lika allvarligt som officerarna. Då är ju rekvisiten om äventyrandet av rikets säkerhet och medborgarnas trygghet till liv och egendom verkligen uppfyllda. Med de rekvisiten uppfyllda kan självfallet en tvångslagstiftning i det läget snabbt vara motiverad. När man vet att sådant kan hända, blir rätten till fackliga åtgärder närmast illusorisk. Tvångslagstiftning som sådan är en mycket allvarlig fråga, men en helt annan sak är en tvångslagstiftning, som i mycket stor utsträckning föranleds av arbetsgivarens, statens, lagstiftarens, eget agerande.

Herr talman! Den seriösa behandling som ett sådant här ärende kräver har riksdagen inte beretts möjlighet till. Jag ämnar därför inte delta i beslutet.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Man skall inte söka alibi för en gärning, för vilken man inte ens är misstänkt. Om någon står över varje misstanke om att hysa någon form av åsiktsgemenskap med vänsterpartiet kommunisterna, så är det moderata samlingspartiet och alla dess företrädare. Jag behöver därför över huvud taget icke kommentera de spekulationer som här har framförts rörande någon sorts koalition mellan vänsterpartiet kommunisterna och en del av moderata samlingspartiets riksdagsgrupp.

Jag vill bara säga till herr Lorentzon, när han insinuerar att de ledamöter av min partigrupp, som har motionerat om avslag på den föreliggande propositionen, skulle ha några andra dunkla och dolda motiv än de uppgivna och att våra hjärtan — som herr Lorentzon uttryckte sig — icke klappar för löntagarna, att det faktiskt är så att av de tolv ledamöter som har undertecknat den motionen tio är löntagare, en är jordbrukare och en är annan företagare.

Herr talman! Från första strejkdagen till sista lockoutminuten bär regeringen ansvaret för den konflikt som sedan sex veckor allvarligt oroar samhälle och medborgare. Regeringen bär ansvaret på grund av den ekonomiska politik och den skattepolitik som har förts — jag behöver

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

inte vidare utveckla det, herr Bohman har på ett helt klargörande sätt redan gjort det.

Regeringen bär också ansvaret för konflikten och dess ständiga upptrappning genom att via avtalsverket och genom egna uttalanden ha uppträtt provokativt mot de i konflikten indragna löntagargrupperna. Herr Helén har utvecklat detta, och jag behöver egentligen inte heller gå vidare på det temat.

Jag vill bara, herr talman, erinra om de egendomliga ting som ändå har skett under det senaste året: Arbetarna i det statliga företaget LKAB strejkar olagligt. Man förhandlar och träffar avtal under pågående strejk. SACO och Statstjänstemännens riksförbund strejkar lagligt, och man låter meddela att det inte kan bli tal om förhandlingar under pågående stridsåtgärder. Internerna i våra fångvårdsanstalter matstrejkar, och med dem förhandlar man. Desperata arbetslösa arbetare i Stora Blåsjön matstrejkar i Folkets hus och får av landets statsminister veta, att under sådana förhållanden kan man inte förhandla.

Om inte detta måste upplevas som förolämpande av de grupper som utsätts för den behandlingen, då förstår jag inte hur hård hud man skall ha för att kunna umgås med staten såsom arbetsgivare.

Regeringen bär ansvaret, och regeringen har nu till sist hamnat i en ohållbar situation. Ställd inför tvånget att genom en snöplig reträtt öppet erkänna att varslet om en lockout mot officersskåren från början var en bluff eller ett dåligt skämt försöker regeringen vältra över åtminstone någon del av ansvaret på andra för att slippa ensam bära smäleken av den reträtten.

Då lägger man fram ett lagförslag och förutsätter en behandling av det förslaget som innebär ett övergrepp inte bara mot de löntagargrupper som skall bli föremål för hantering enligt den nya lagen, utan också ett övergrepp mot riksdagen, av vilken man kräver att här i en allvarlig samhällsfråga skall tillämpas en procedur och en snabbbehandling som annars brukar vara förbehållen ärenden av typen när vi över en veckända skall höja spritskatten!

Riksdagen har icke haft tid att på det sätt som Sveriges riksdag brukar anse självklart sätta sig in i och behandla det här ärendet. Det är ett övergrepp mot riksdagen. Man ville inte ens medge det lilla andrum som vi skulle ha kunnat nå genom en enda dags bordläggning av propositionen. Den kunde ändå ha hunnit bli slutbehandlad under innevarande vecka, men inte ens det ville man medge. Det var meningen att riksdagen skulle tvingas till ett hastverk och inte riktigt hinna tänka efter vad den egentligen gjorde.

Man kan undra över att olika företrädare för samma parti hamnar i olika positioner i en sådan här viktig fråga. Jag tycker att efter den debatt som har förts här i dag kan det inte vara mycket kvar av den undran. Flera företrädare även för andra partier har uttryckt en sådan oro och en sådan tveksamhet inför den här lagstiftningen, att alla upplever att det förvisso inte skulle ha behövts mycket till för att den tveksamheten skulle ha vägt över i ett avslagsyrkande. Jag vet inte om det är någon – det lär i varje fall icke vara någon i något av riksdagens oppositionspartier – som tar denna lag med glatt hjärta och tycker att den är bra. I en

tvångssituation har man reagerat olika för tvånget och olika prioriterat de onda ting som man har att välja mellan. Det fanns inte något gott ting att välja. I valet mellan de onda tingen har vi valt något olika.

Den katalog som statsrådet Holmqvist föredrog över konfliktens verkningar är i alla delar korrekt, och jag vitsordar gärna den. Alla de svårigheter som statsrådet Holmqvist nämner har verkligen drabbat tredje man. Jag hör till dem som tidigare och hårdare än någon i denna kammare, möjligen med undantag för herr Evert Svensson, upplevde konfliktens verkningar med full styrka, eftersom jag liksom herr Svensson råkar bo i den enda kommun som redan första dagen till hundra procent drabbades av strejken på socialvårdens område. Jag är helt medveten om att så här kan det inte fortsätta. Frågan är bara på vilket sätt man skall komma ur det. Det finns två sätt att komma ur det läge där riksdag och regering försatt sig, först genom den lag vi fastställde 1965 och sedan genom det sätt på vilket konflikten har utvecklats.

Det finns ett hederligt sätt. Det är att med bevarande av gällande tjänstemannalag i full kraft förhandla sig ur situationen. Det måste kosta något. Alla vet att det inte kostar 23 procent, men det måste kosta något att på ett hederligt sätt komma ur den här situationen.

Det andra är det sätt jag måste betrakta som ohederligt, nämligen att tillgripa en tvångslagstiftning. Riksdag och regering har i sin egenskap av lagstiftare stiftat en tjänstemannalag. När fem–sex år senare riksdag och regering i sin egenskap av arbetsgivare finner att de i den lagen givna reglerna inte längre passar oss, då återfaller vi på egenskapen av lagstiftare och ändrar reglerna under spelets gång.

Det är detta som jag och några med mig inte kunnat finna är ett Sveriges riksdag värdigt sätt att handlägga den här frågan. Det är det som är anledningen till att jag och några med mig yrkat avslag på hela propositionen.

Jag vill också gärna till sist, herr talman, påpeka, att efter utskottsbehandlingen och efter den röstförklaring som herr Bohman för någon timme sedan avgav är det helt klart att moderata samlingspartiets riksdagsgrupp i detta ögonblick står enig bakom avslagsyrkandet, fastän denna enighet av voringstekniska skäl inte kommer att kunna avläsas i röstprotokollet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den reservation som bär herr Brundins namn.

I detta anförande instämde herrar Schött, Clarkson, Björck i Nässjö och Komstedt, fru Mogård samt herrar Ringaby och Nisser (samtliga m).

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över att herr Carlshamre sedan han sovit på saken kommit underfund med att vänsterpartiet kommunisterna och moderata samlingspartiet har mycket litet gemensamt, även om han i natt under tillfällig sinnesförvirring försökte hänga sig på oss när det gällde kollektivanslutningen.

Inrikesministern nämnde att jag representerar en kår som har drabbats hårt av denna konflikt. Det är riktigt, herr Holmqvist. Jag representerar

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

en kår som gång på gång har drabbats av arbetslöshet när det inte har pågått några konflikter på arbetsmarknaden men då arbetslösheten berott på regeringens ekonomiska politik. Byggnadsarbetarna har då fått utgöra en konjunkturregulator.

Allt detta känner inrikesministern mycket väl till, inte minst efter de många uppvaktningar han utsatts för under hösten och vintern. Jag vill erinra herr Holmqvist om att det redan i december 1970 och i januari i år var en betydande arbetslöshet bland byggnadsarbetarna, trots att vi hade det bästa byggvärdet på många år. Därför är det litet av demagogi att försöka göra arbetslösheten, som redan är orsakad av konflikten, och det hot om arbetslöshet som finns till en avgörande fråga när man ingriper med tvångslagstiftning.

Jag har den största förståelse för att byggnadsarbetare blir förbittrade om en stadsarkitekt med 80 000 – 90 000 kronor om året strejkar och därmed är orsak till permitteringar för olika arbetargrupper. Men jag tror inte att man löser dessa problem genom att införa en tvångslag som också innefattar LO-området. Vi är starkt kritiska mot och motståndare till detta förslag om lagstiftning och det av principiella skäl. Den uppfattningen delar vi med fackligt organiserade ända upp i Landssekreteriatet.

Herr NILSSON i Tvärälund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att reagera mot herr Carlshamres beskrivning av det lagförslag vi nu behandlar. Han säger att han upplever det som ohederligt. Just den beskrivningen reagerar jag mycket starkt emot.

Jag skall be att få citera ett kort avsnitt ur proposition nr 60 av år 1965 som riksdagen, om jag inte missminner mig, tog enhälligt. Jag tror också att herr Carlshamre var ledamot av riksdagen vid den tidpunkten. I propositionen står det: "Statens och kommunernas verksamhet kan uppenbarligen ej tillåtas bli försatt ur spel. Samhället måste äga medel att värja sig mot konflikter, som skulle kunna äventyra rikets säkerhet eller medborgarnas trygghet till liv eller egendom, vården av sjuka, omhändertagna och andra behövande eller medföra allvarliga rubbningar i samhällsekonomin eller folkförsörjningen."

Herr Carlshamre påpekade själv från denna talarstol att just i hans hemkommun drabbades socialvården hundraprocentigt av konflikten. Min replik är bara avsedd som en reaktion mot den värdering som herr Carlshamre själv ger uttryck för. Om det är så att hans värdering gäller för hela moderata samlingspartiet, om man efter voteringarna förklarar att man går emot propositionen, så är det bara att beklaga att så kan vara fallet.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan instämma i vad herr Nilsson i Tvärälund har sagt här. Till det vill jag bara göra ett tillägg. Jag sade redan i mitt första anförande att detta särskilda yttrande icke anmälades i utskottet i går kväll. Jag hade overseende med det därför att det var tidsbrist o. d. Men på en direkt fråga, om moderata samlingspartiet stödde lagförslaget, fick vi också ett klart ja; det skulle man göra. Då tog man ju för givet att det

inte skulle komma några sådana brasklappar som här i debatten tas fram av herr Carlshamre.

Sedan måste det väl vara någonting som inte klaffar i herr Carlshamres argumentering här i dag. Han säger att det är regeringen och avtalsverket som bär ansvaret för den här strejken. Sedan säger han att han håller med om att den drabbar vissa områden i samhället. Därpå tar han ögonblickligen upp socialvården i sin hemkommun.

Den 8 januari strandade SACO de kommunala förhandlingarna. Jag har förut sagt här att när det gäller den kommunala sektorn, där socialvården ligger, så har avtalsverket icke med det att göra utan det är den sektorn i samhället som förhandlar. Därför måste det väl inte vara regeringens eller avtalsverkets fel att förhandlingarna har strandat just på det här området.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Det stämmer nog i alla fall, herr Fagerlund. Vi är väl ändå alla medvetna om att det finns ett samband mellan den statliga och den kommunala arbetsmarknaden. Får vi en uppgörelse på den ena, lär vi få det på den andra också.

Jag vill säga till herr Nilsson i Tvärålund: Det är sant att jag var ledamot av riksdagen 1965. Det är, om herr Nilsson så vill, värre än så. Jag talade den gången varmt för att vi skulle i en beredskapslag precisera de regler som skulle gälla om vi hamnade i en situation liknande den vi nu är i. Hade vi gjort det så menar jag att det hade varit all right att tillämpa de regler som var skrivna innan spelet började. När jag använder begrepp som hederlig och ohederlig är det inte lagen i och för sig jag talar om. Det är själva denna teknik att under en pågående konflikt ändra de regler enligt vilka konflikten skall utspelas. Det är nämligen så, som fru Nettelbrandt här tidigare har påpekat, att man har minutiöst iakttagit de regler som i 1965 års lag är uppställda för hur man skall bedöma graden av samhällsfarlighet i en stridsåtgärd. Vi vet att arbetstagarorganisationerna har erbjudit sig gång på gång att gå vidare på den vägen – har begärt uppgift om på vilken punkt stridsåtgärderna är samhällsskadliga – eller skadliga för medborgarintresset, om vi så vill – och ta upp nya förhandlingar för att avbryta de delarna av konflikten.

Fru Nettelbrandt talade om att det kunde ha beretts möjlighet för medlingskommissionerna att arbeta under en mellanperiod, medan riksdagen i vanlig ordning behandlade lagförslaget. Sådana förhandlingar pågick, har jag låtit mig berättas, till klockan halv sex i morse, men tiden räckte inte till. Då vet jag att det lades fram förslag från arbetstagersidan om att återta stridsåtgärder som medlingskommissionen som sådan bedömt som tillräckliga. Men det var för sent.

Det har funnits all vilja att begränsa de samhällsvådliga effekterna av den här konflikten, men arbetsgivarparten har icke velat.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlshamre hade motionerat och talat för att vi 1965 skulle ange regler för när samhället skulle kunna få ingripa. Jag instämmer i att det i och för sig kunde vara angeläget och önskvärt att vi

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

kunde ha sådana regler, men jag tror ingen så vis person finns, att han i förväg kan förutse alla de omständigheter som måste bedömas vid varje tidpunkt när samhällsfunktionerna är hotade på ett sätt som samhället och de då beslutande politikerna anser vara nödvändigt att ingripa mot för att, som det står i propositionen, inte tillåta att samhällets olika funktioner sätts ur spel. Såvitt jag förstår är herr Carlshamre och jag eniga om att sådant inte kan få ske. Det sade herr Carlshamre i sitt första anförande.

Som jag förstår det är det oundvikligt att man i vissa fall – inte minst i sådana som behandlas här måste överlämna till politikernas omdöme att ta ställning till en i framtiden aktuell situation. Jag tycker att herr Carlshamres inställning är inkonsekvent när han mot bakgrunden av en situation, som han säger finns i hans egen kommun och som, enligt hans mening, inte får tillåtas fortsätta, ändå inte vill vara med om ingripande från samhällets sida.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Om större eller mindre visdom lönar det sig kanske inte att diskutera, herr Nilsson i Tvärålund, men ett faktum är att det 1965 fanns personer som just på det sätt som herr Nilsson nu säger är omöjligt förutsåg exakt den situation, där vi nu befinner oss, och beskrev den. Beskrivningen finns i riksdagsprotokollet. Det var inte särskilt märkvärdigt att räkna ut att man kunde hamna i denna situation.

Sedan tycker jag inte att det finns någon inkonsekvens i mitt resonemang. Jag säger – och jag tror att vi alla är överens om det – att denna konflikt kan icke få fortsätta, och den kan icke få trappas upp ytterligare. Det vill till ett ingripande, det är riktigt. Vad jag bara inte kan vara med om, säg gärna – om vi skall bli högtidliga för ett ögonblick – för mitt samvetes skull, är ett ingripande i denna form. Samhället har andra möjligheter. Förhandlingsvägen står fortfarande öppen och den är inte prövad till slutet.

T. o. m. jag skulle kanske komma att se saken annorlunda den stund då man måste medge, att nu har vi verkligen prövat förhandlingsvägen till slutet och det går icke att komma längre på denna. Med någon men icke mycken överdrift kan jag säga att man har icke ens beträtt denna väg – man har inte försökt.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Avtalsrörelserna har i detta land traditionellt varit arbetsmarknadsorganisationernas egen angelägenhet, vilket finansministern också säger med just dessa ord i årets finansplan. Och han menade det, förmodar jag, också då. I finansdebatten den 3 mars höll han fortfarande fast vid denna ståndpunkt, sägande att ett politiskt ingripande endast får vara en sista utväg och att erfarenheterna i årets konfliktläge inte utan vidare får tas till intäkt för en begränsning av den fria förhandlingsrätten för offentligt anställda.

Så lät det då från en tung man i regeringen, men en vecka senare, den 9 mars – i förrgår alltså – föll täckelset och den nakna sanningen trädde fram. Den fackliga friheten var inte tillräckligt värdefull för regeringen,

när det gäller att komma till livs en eller flera parter som man av olika anledningar tycker illa om. Situationen hade tydligen, som regeringen bedömt den, blivit att regeringen drivit in sig själv i en återvändsgränd. Fakta i målet är följande.

Det var regeringen—avtalsverket som genom sin hårda nej-linje till alla åskanden drev två löntagarorganisationer ut i öppen konflikt. Det är regeringen som steg för steg i storformat trappat upp striden med alltmer långtgående lockoutåtgärder. Det var regeringen som stängde skolorna och delvis universiteten. Det var regeringen som inte aktade för rov att förbereda lockout av officerarna. Det är objektiva konstateranden, hur man än vrider och vänder på problemet och försöker finna sanningen.

Nu vill regeringen dra sig ur det öde som den berett sig själv genom en tvångslag som förbjuder stridsåtgärder över hela arbetsmarknaden. Aldrig någonsin förut har väl en sådan omfattande tvångslag — den är faktiskt omfattande och kan innebära mycket — behövt tillgripas i vårt land. Andra svåra arbetsmarknadskriser — vi har haft några stycken — har klarats upp i stort sett av parterna på egen hand. Regeringen ingriper — låt oss konstatera det — som lagstiftare, därför att regeringen som förhandlare fört in hela avtalsarbetet i en svår situation, om också inte så svår och omöjlig att upplösa att den motiverar ett regeringsingripande i lagstiftningens form.

Det motiv, som regeringen anger för tvångslagstiftningen — motivet att bereda utrymme för förhandlingar under en sexveckorsperiod av fredsplikt — är inte helt trovärdigt. Det innebär i realiteten — och det är realiteten som betyder någonting — att man vill ha sex veckor på sig för att diktera en förhandlingsuppgörelse på arbetsgivaren—statens villkor vad gäller de offentliganställda på statsidan. Det rör sig inte längre om fria förhandlingar i ordets egentliga bemärkelse och i hävdvunnen mening.

Nej, målsättningen är otvivelaktigt den — jag kan inte finna det vara annat — att den aktuella stabiliseringspolitiken, nödvändig och berömlig i och för sig, som jag framhöll i finansdebatten, uppenbarligen i inte ringa mån skall föras på de offentliga tjänstemännens bekostnad. För den målsättningen är det lagförslag, som vi nu behandlar på ett ur formell synpunkt uppseendeväckande snabbt sätt, helt skraddarsytt, och därför måste enligt mitt förmenande lagförslaget avvisas. Lagen är, som jag ser den och som jag tror att den kommer att kunna användas, helt enkelt en partsinlaga. Dessutom blir de allmänna effekterna, som jag också framhöll för en vecka sedan, mycket negativa. Helt onödiga förtroendeklyftor fortsätter att skapas, och risken för motsättningar medborgargrupper emellan ökar på ett allvarligt sätt. Tvångslagen kommer enligt min bedömning — och det finns väl andra som gör samma bedömning — icke att frysa ned upphettningen så att lagen därigenom skulle vara motiverad.

Det är regeringens och avtalsverkets förhandlingsvilja det har varit fel på. Jag kan verifiera att jag har meddelats detsamma som herr Carlshamre talade om, nämligen att förhandlingar har pågått in i det sista. Men det torde vara regeringen som säger nej. Hade förhandlingsvilja funnits, så hade en tvångslag — det är min fasta förvissning — inte ens behövt

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

diskuteras.

Herr talman! Jag ber att med dess ord få yrka bifall till reservation 2 av herr Brundin vid A i utskottets hemställan.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! I går kallade LO:s tidning Aftonbladet det nu föreliggande ingripandet i förhandlings- och konflikträtten för mycket diskutabelt. Detta uttryck har också kommit till användning här i debatten i dag av flera talare. Vänsterpartiet kommunisterna anser detta ingripande vara helt förkastligt, bl. a. av de skäl som vi angivit i vår motion nr 1222. Jag skulle mycket kort vilja beröra anledningen till den situation som uppstått och som man kunde skönja redan under förra avtalsrörelsen.

Vi har i Sverige inte en helt fri och obunden fackföreningsrörelse. Onaturliga motsättningar har uppstått mellan tjänstemännens fackliga organisationer och LO. LO har hela tiden sökt samordna sitt agerande med herr Strängs och regeringens finansplan, medan tjänstemännens fackliga organisationer i sak försökt företräda sina medlemmars fackliga intressen, som inte alltid sammanfaller med den socialdemokratiska regeringens finansplan.

Tjänstemannarörelsen har med andra ord inte bundit upp sitt agerande i herr Strängs ledband. Som mångårig aktiv SIF-are, TCO-ansluten, kan jag här tala av egen erfarenhet. Man har på olika sätt sökt tvinga in tjänstemännens fackliga rörelse på samma linje som LO:s. Inom parentes sagt och för att undvika alla missförstånd hävdar jag inte alls att jag helt och alltid kan instämma i alla de krav som rests från tjänstemännen och i deras sätt att agera. Men att märka är att LO hela tiden på regeringens order sökt tvinga fram en fullständig samordning på kapitulationsvillkor. Förra gången skyndade sig SIF och SALF att i början av avtalsrörelsen göra upp, och den önskade samordningen kunde då inte genomföras. Detta var naturligtvis ett streck i räkningen, fastän jag måste erkänna att man höll rätt god min – man höll masken. Att sedan SIF:s och SALF:s uppgörelse i sig blev dålig är en annan sak som vi inte skall diskutera i detta sammanhang.

Som vi säger i vår motion har man från regeringens sida i årets finansplan siktat in sig på en kärnfråga, nämligen att hålla tillbaka lönekraven, att strypa den privata konsumtionen för hårt pressade arbetargrupper, och nu försöker man på ett allt annat än hedrande sätt och med maktspråk att genomdriva de intentioner som finns i finansplanen.

Enligt utskottets skrivning anser man nu tidpunkten ha kommit, då regeringen måste genomföra en tvångslagstiftning i syfte att uppnå sitt mål. Givetvis säger man inte detta rent ut. De öppna konflikter som pågår och på vilka folk är förbittrade har blivit en utmärkt förevändning att på en gång försöka slå över hela avtalsområdet.

Hade man bara velat få tågen att rulla igen eller få den kommunala servicen att fungera och lärarna i skolan för att ge barnen undervisning, så hade en tvångslag som denna inte varit nödvändig. Hade det bara gällt att bättre betala de redan välavlönade högre statstjänstemännen hade detta

gått att genomföra också. Denna kategori av tjänstemän har den socialdemokratiska regeringen hållit på att höga löna i 35 år, och för det behövs ingen tvångslag.

Nej, den innersta och verkliga avsikten med denna tvångslag är att slå mot de stora löntagargrupperna inom LO och TCO, att söka förverkliga steg för steg ett statligt dikterat förhandlingssystem och att söka få lönerörelsen att följa finansplanens intentioner.

Och, herr talman, det hjälper inte att man hur många gånger som helst skriver och talar om – och man har gjort det också här i dag – att detta är en förfärligt tråkig engångsföreteelse, att lagen har kort giltighet osv. Man har nu slagit in på en för löntagarna mycket farlig väg, som helt måste förkastas.

Vad som sägs om att denna tvångslag skulle skapa förutsättningar för meningsfyllda förhandlingar mellan de stridande parterna faller på sin egen orimlighet. Meningsfyllda förhandlingar kan bara äga rum mellan två likvärdiga parter och inte där den ena parten är belagd med bojor genom en tvångslag.

Sedan uppnår man en annan mycket negativ effekt: Man lamslår ännu mer den lokala fackliga aktiviteten till förmån för ett stärkande av de privata företagens ställning, och man slår undan benen för såväl LO som tjänstemannagruppernas fackliga agerande, inte minst på det lokala planet. Med denna tvångslag har den socialdemokratiska regeringen visat vägen, och tvångslagen kommer därför att få prejudicerande verkan. Vad detta kan betyda i ett tänkt framtida läge med en annan regering än den vi nu har – kanske en borgerlig regering – borde man inte minst inom LO kunna förstå.

Herr talman! Den 11 mars 1971 kommer att gå till historien som en förnedringens dag. Fackföreningsrörelsen i Sverige har under många årtionden, under 70 års tid, kämpat många gånger hårda strider för strejk- och förhandlingsrätt, och detta har också omvittnats här i dag. Denna kamp har krönts med framgång. Men den 11 mars 1971 raserades resultatet av denna mångåriga, hårda strid med ett slag. Och detta slag, som tillfogades de fackliga organisationerna, gavs tyvärr av en socialdemokratisk regering. Jag tycker att en skammens rodnad i dag måste bränna på socialdemokraternas kinder när de tillsammans med borgarna nu står i begrepp att införa denna tvångslag. Jag kan inte underlåta att citera vad man i går skrev i LO:s tidning: "Över huvud taget är det rätt oroväckande att regeringen så snabbt lyckades få de borgerliga med sig."

Själv är jag stolt över att få företräda ett parti som enhälligt sluter upp bakom självklara fackliga och demokratiska krav.

Herr talman! Till sist vill jag lämna följande röstförklaring för vpk-gruppens vidkommande.

Genom propositionsordningen ställs två reservationer med samma yrkande om avslag på propositionen mot utskottsmajoritetens förslag. Om kammaren bifaller utskottsmajoritetens förslag, ställs inte motiveringarna för dessa två reservationer under proposition. Jag vill på vpk-gruppens vägnar deklarerera att vi vid röstning kommer att stödja reservationen vid den första omröstningen, men det sker i enlighet med de motiveringar som angivits i vpk:s reservation och vilka mycket klart

skiljer sig från de motiveringar som finns i herr Brundins reservation. Vpk-motionen pekar på den prejudicerande verkan som lagen kan få i framtiden för hela arbetsmarknadsområdet. Herr Brundins reservation och den bakomliggande motionen av herr Carlshamre m. fl. nöjer sig med det felaktiga konstaterandet att lagen endast kan uppfattas som riktad mot de i konflikten inblandade tjänstemannaorganisationerna.

Om utskottets förslag vinner mot avslagsyrkandet, avser vi från vpk-gruppens sida att icke vidare delta i behandlingen av detta ärende.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Det finns de som då och då efterlyser mera aktivt engagemang i samhällsdebatten hos människor i allmänhet. De blir bönhörda i dessa dagar. Jag har själv i dag på morgonen på en arbetsplats upplevt hur debattens vågor går höga.

Meningarna är delade. Man pläderar för. Man pläderar emot. Man frågar. Man undrar vilken part – och det är många parter med här – som egentligen har rätt. Tro inte att majoriteten i riksdagen avspeglar opinionen utanför detta hus. Tro inte att ni kommer att mötas av enbart applåder. Opinionsen är mycket splittrad.

Man skall inte glömma bort att när det talas maktspråk i en så komplicerad och så viktig principiell fråga får man räkna med dels en effekt på kort sikt – en effekt som tar sig uttryck de närmaste dagarna efter beslutet – dels också en effekt som tar sig uttryck på längre sikt.

Vi skall heller inte glömma bort att vi politiker kommer i blåsväder, oavsett om vi röstar ja eller om vi röstar nej. Hur skall i fortsättningen politikerns vackra tal om demokrati, om samråd, om medinflytande och om lika rätt bli riktigt trovärdigt? Hur tror ni att människor runt om i landet, som tycker sig leva alltmer i ett samhälle vars utveckling de inte kan påverka, känner sig? Eller hur tror ni att de reagerar när de känner att maktlösheten alltmer får övergå i hopplöshet och axelryckningar?

Ingmar Ström talade vid riksdagens början om staten som upplevs som kall och opersonlig. Olle Hedberg har sagt att vi lever mestadels i en känsla av djupaste främlingskap och beroende inför en opersonlig, anonym samhällsmakt. Tror ni att det som sker just nu medverkar till en annan bild, en bättre bild av samhällsmakten? Jag tror det inte. Jag tror att denna känsla fördjupas. Olusten ökar. Tyvärr. Jag beklagar det.

Hur tror ni att folk utanför detta hus reagerar, när de får veta att denna synnerligen viktiga principiella fråga snabbbehandlas av samhällsmaktens företrädare under ett och ett halvt dygn? Eller när de får veta att riksdagsmännen i ledet får en halvtimme på sig att fatta ståndpunkt? Jag kritiserar inte min partiledning för detta. I vår grupp har allt gjorts för att vi skulle få diskutera frågan så långt nu tiden medgav.

Nej, det är mot statsministern som jag riktar en kraftig protest. Den svenska riksdagen är känd för att grundligt behandla små och stora frågor. Ibland kan snabbbehandling vara att föredra. Undantagsvis kan vi motivera det. Men den här frågan behövde icke snabbbehandlas på detta

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

sätt.

Herr talman! Det främsta syftet med mitt inlägg är emellertid att deklarerat skälet till att jag har undertecknat herr Carlshamres avslagsmotion. I det första skedet av snabbbehandlingen, dvs. utan att man hade sett propositionen, var jag faktiskt böjd att förorda ett tillstyrkande, att av två dåliga ting välja det minst dåliga. Men efter det att jag läst propositionen och efter ett mera grundligt övervägande fann jag att det principiella måste vara avgörande. Av principiella skäl tillstyrkte jag lagen 1965. Av principiella skäl bör inte staten som part i en avtalstvist utnyttja sin lagstiftningsmakt till att ändra spelets regler under spelets gång. Alla möjligheter att vid förhandlingsbordet utan tvångsingripande nå en överenskommelse har enligt min mening ännu inte uttömts.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är undertecknad av herr Brundin.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag antar att flertalet ledamöter känner min allmänna hållning i dagens debattämne, men jag vill ändå avge en rent principiell deklaration inledningsvis.

Vi är alla överens om, vill jag hoppas, att det i vår demokratiska stat är samhället-staten som är överhögheten över allt, att det således är en hög demokratisk princip att samhället förbehåller sig rätten att till syvende og sist avgöra alla vitala samhällsfrågor. Om man har den inställningen är det omöjligt att resa krav på att arbetsmarknadens parter i alla väder, under alla förhållanden, skall ha frihet att verka och handla som de vill.

Enligt min uppfattning har arbetsmarknadens parter i vår demokrati fått i uppdrag att sköta en arbetsuppgift. Den uppgiften låter vi parterna behålla så länge de sköter den något så när tillfredsställande. Men om man handskas så med uppgiften att vitala samhällsintressen kommer i fara, då måste samhället säga: Nu tar vi itu med det här på ett eller annat sätt.

Jag är fackföreningsman, men jag har aldrig givit ett finger åt denna underliga föreställning att arbetsmarknadens parter skulle vara någon helig ko som staten inte får fingra på. Och hur många är det i denna kammare som egentligen har gjort det? När vi inte har kunnat lösa vitala problem för löntagarna, har vi gått till riksdagen och fått arbetstidslagar, arbetarskyddslagar osv. Vi har med andra ord sagt: Här fungerar det inte bra, här griper vi in.

Det är självfallet att den rätten att gripa in, vare sig vi diskuterar ur principiell eller praktisk synpunkt, inte kan stanna vid vissa förhållanden på arbetsmarknaden. Det är här inte fråga om ett visst förhållande, utan det är fråga om huruvida det är en förnuftig ordning eller om det är något allvarligt skadligt på gång – och sedan gör samhället det som är riktigt. Här gäller enligt min uppfattning i hög grad en pragmatisk ordning. Det finns ingen princip i en demokrati som tillerkänner somliga en full suveränitet att utan hänsyn till det totala kollektivet uppträda som de vill.

Och vad skulle det gagna för ändamål med en sådan ordning? I konsekvensens namn måste vi ju låta det vidgas till hela samhällslivet,

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

men det gör vi inte.

Utifrån den här synpunkten blir allt jamsande omkring denna fråga huruvida det är lämpligt eller inte lämpligt – ur principiell synpunkt alltså – för mig en löjlig debatt. Det här är inte en principfråga – det är en fråga om vad som är praktiskt och förnuftigt att göra.

Men det är klart att om vi har vant oss vid att låta arbetsmarknadens parter sköta lönepolitiken och samhället tvingas konkret in i den, så riskerar samhället att få en större uppgift och att ett nytt arbetsmönster framväxer – jag höll på att säga någon sorts blandekonomi – mellan stat och löntagarorganisationer. Som jag erinrat om är det redan på väg, och eftersom stat och kommun är det offentliga stora arbetsgivare måste stat och kommun ständigt göra värderingar av dagsläge och utvecklingssituation – med andra ord ha en politisk linje. Man kan ju inte, om man är statlig arbetsgivare, följa en linje som arbetsgivare och sedan anmäla sig som stat rätt och slätt och föra en helt annan politik. Det vore en orimlig dualism.

Flera talare har varit innc på det orimliga i att staten stoppar strejkerna. Ja, men då skall vi tänka bort staten som arbetsgivare helt eller också tänka oss den som arbetsgivare men inte i annan funktion. Hela detta resonemang är ett tungomålstalande som är obegripligt.

Och då är man framme vid pudelns kärna, att i det moderna, högt utvecklade samhället kan staten inte stå på sidan om lönepolitiken vid värderingar som skall vara avgörande för utvecklingen på det här området. Den måste ställa sig mitt uppe i debatten och ta ställning – inte i första hand som arbetsgivare utan rent politiskt – till vart utvecklingen skall gå, men som arbetsgivare måste staten ta konsekvenserna av den politiska filosofi den vill hylla.

För mig är alltså ett ingrepp i lönepolitiken inte en principfråga; det har aldrig varit det, så fackföreningsman jag är. Det är en bedömningsfråga, det är en fråga om vad som är klokt, vad som är förnuftigt, och ingenting annat. Och nu vill jag gå ganska långt – jag gör det avsiktligt för, hoppas jag, logikens skull – och säga följande.

Den debatt som förts har präglats av synsättet att när viktiga samhällsfunktioner skadas allvarligt, då skulle vi kunna ingripa. Jag tycker det är ett alldeles för hårt krav i vår demokrati. Jag vill säga så här: Om en liten grupp, med en politik utan förankring i den samhällsmoral vi har, för en hänsynslös politik, som inte knäcker samhället allvarligt men skadar stora intressen, så är det skäl nog för mig att ingripa. I det enormt ömtåliga näringsliv och samhälle som vi har och som blir allt ömtåligare för var dag som går kan vi inte i någon sorts falsk föreställning om ett idealt tillstånd, på löne marknaden tillåta vilken som helst att när som helst kosta på sig vad som helst, därför att man inte direkt kan säga att hela samhället är i fara. Den sortens resonemang kommer vi att vara förbi om inte nästa år så om tio år. Det är helt enkelt en omöjlig politik.

Hurudan är situationen nu? De stora löntagargrupperna organiserar sig efter industriförbundsprincipen, dvs. alla arbetare utanför kontorsdörren i industrin tillhör en och samma fackliga organisation. I princip är det så, i vart fall när det gäller den privata industrin, att alla inom kontoret tillhör en och samma organisation, nämligen TCO. SACO har organiserats

efter en helt annan princip. Där har man medlemmar som sitter en eller två i nyckelpositioner i hela vårt näringsliv, och därigenom har de möjligheter att med konfliktåtgärder med små eller inga uppoffringar alls åstadkomma enorm skada. Och sedan står det talare här och uttrycker förvåning över att staten vill svara med lockout – när den enda möjlighet man har är att via en förbudslagstiftning av det slag vi i dag diskuterar försvara sig mot krafter som hänsynslöst utnyttjar sin position, inte för ett upphöjt socialt ändamål utan för en kvalificerad klasskampspolitik till förmån för en privilegierad grupp! Man skall vara blind på båda ögonen för att inte fatta hur orimlig hela denna diskussion är och inte fatta att hela denna politik är uppåt väggarna.

När svensk fackföreningsrörelse, låt oss säga LO-rörelsen, krävde rätten att slåss, så var det de förtrycktas enda chans att någon gång komma ur eländet. Och vi har använt den rätten med enorm varsamhet och stort omdöme. Men när SACO smällde till med denna konflikt, så rörde det sig om en politik där de mest gynnade använder ett instrument, som kom till för helt andra ändamål, och man gör det för att sätta sig över 1970-talets politiska tänkande, där jämlikhetstanken väger enormt tungt. Då blir man verkligen häpen – om man inte begriper syftet – när kommunisterna stiger upp här och med darr på rösten slåss för alla löntagares rätt att strejka. Tänk vilket idealt tillstånd att löntagarna här i landet börjar organisera om sig efter grupper, så att man kan ta ut några få man och därmed slå igen hela näringar, hela transportväsendet och mycket annat! Vilket härligt tillstånd med ett allas krig mot alla, där den svagare får betala och klassklyftorna ökas! Det är naturligtvis en väg som leder till olust och revolutionsstämningar, men jag försäkrar er, mina kommunistiska vänner i denna kammare, att ni har hoppat i galna skor den här gången. Vi tänker nämligen gå ut och slåss med er – och det ordentligt! Jag kan också försäkra att ni har praktiskt taget inget gehör för en politik som går ut på att skapa oro och sätta i gång slagsmål på den svenska arbetsmarknaden, där de av tradition missgynnade skall komma ännu mer på efterkälken. Däremot har vi gehör för en utjämningspolitik. Och när regeringen har bestämt sig för den politik regeringen för, så sker det i kraft av de krav på jämlikhet som alla partier talade om under den senaste valrörelsen. Hur i jösse namn skall man kunna öka jämlikheten om man på en löneemarknad, där sex sjundedelar av svenska folkets inkomster fixeras, skulle, såsom SACO begär, ge i genomsnitt – och med återverkningar på sociala förmåner – drygt 18 000 kronor per individ? Landsorganisationen har i kraft av jämlikhetskravet gått ut och sagt: Vi måste i kronor ha lika mycket som andra grupper som är mera gynnade; vi är ju minst gynnade. Dessutom vill vi ha samma sociala förmåner och kompensation för arbetstidsförkortningen. Det kravet från LO ligger exakt i linje med samtliga partiets krav på jämlikhet, i varje fall principiellt. Skall vi alltså ge SACO 17 000–18 000 kronor och LO 20 000 – eller vad är det fråga om?

Här passar det att ta upp resonemanget att avtalsverket inte arbetar effektivt och konkret nog med förslag. Man skall vara väldigt obevandrad i förhandlingar och lönepolitik om man skall kunna göra det påståendet. Här kommer SACO med krav som per år räknat innebär höjningar på

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

grundlönerna med 3 600 kronor för en amanuens, alltså den lägst betalde, med 11 868 kronor – det är bäst att vara exakt här – för en förste byråsekreterare i A 23, med 20 496 kronor för en avdelningsdirektör i B 6, med 23 100 kronor för en professor i U 27, med 25 236 kronor för en generaldirektör i C 8. Om vi besinnar att akademikernas sociala förmåner kostar samhället 40 procent ovanpå kontantlönen, begär man för dessa grupper på ett år, alltså för 1971, förhöjningar som varierar mellan 5 040 och 35 330 kronor. För en professor tillika överläkare begär man 35 000 i höjning på grundlönen. Med återverkningar på sociala förmåner blir det ganska exakt 50 000 kronor. Det är det bud avtalsverket har fått. Och så säger SACO samtidigt: Det här är egentligen för litet. Vi skulle ha några procent till. Det räcker alltså inte med 23,5 procent. SACO vägrar över huvud taget diskutera på ett plan som har något så när kontakt med samhällsekonomin och jämlikhetsfilosofin. Det skall vara skräp till arbetsgivare som då sitter och smånojsar med SACO och SR. I stället har man sagt: Ni får ta och tänka om här, så det blir någon ordning på debatten! Det säger Arbetsgivareföreningen åt oss när vi skenar i väg, och ändå har vi aldrig betett oss som SACO nu gör.

Men, säger SACO, vi släpar ju efter! Och så plockar man fram de två sämsta år man haft på 15 år och som inte alls är oövna vägda emot vad en kroppsarbetare får. När man ser på utvecklingen från 1957 till 1969 visar det sig att akademikerna i statstjänst på dessa tolv år har fått sin månadslön höjd med 2 808 kronor, manliga industriarbetare med 1 080 kronor och kvinnliga med 955. Akademikerna har i reda pengar fått tre gånger så mycket som industriarbetarna under denna tolvårsperiod. När LO sätter experter på att räkna ut lönen efter skatt och med hänsyn tagen till prisstegringar visar det sig att akademikerna i statstjänst fått skyhögt mer i kronor och öre som absolut netto än vad LO-folket fått. Och då går man i månad efter månad ut i radio och TV och inbillar folk att man släpar efter och talar inte ett ögonblick om 1966 års feta uppgörelse. Nej, naturligtvis skall SACO tas i örat, och det ordentligt!

Jag har inte pratat med regeringen, men man kan ju förstå ändå hur tankegångarna måste gå: Vi har jämlikhetspolitiken som ett vallöfte – hur är det, fru Nettelbrandt, med folkpartiet på den punkten? LO säger bestämt ifrån, att nu prutar vi inte på utjämningspolitiken den här gången. TCO säger egentligen detsamma. Vem skall regeringen backa ut för? För SACO:s orimliga krav eller för dem som ställer krav som har en viss korrespondens med samhällsekonomin och som dessutom är i förbund med jämlikhetstanken?

Jag kan inte förstå, ärade kammarledamöter från borgerligt håll som varit uppe här – jag undantar centern – hur ni orkar prata som ni gjort. För att nu inte tala om kommunisterna! Jag förstår inte hur ni orkar! Förstår man inte att det är hög tid att denna riksdag ger ett entydigt besked till de dunkla krafter – och ändå högljudda – som inte fattar att så här betar man sig inte i en modern demokrati, i ett samhälle med social kultur och hänsyn? Det har tydligen avtalsverket och regeringen fattat: Så här går det inte!

Jag gick på kommunisternas partiledare och partisekreterare i förra veckan och undrade hur de kan stödja SACO. Då skyndade sig herr

Werner i Tyresö som är här närvarande – jag skall inte beröra vad herr Hermansson sade eftersom han inte är närvarande – att visa mig ett purfärskt uttalande han hade gjort och där man tyckte att det skulle vara jämlikhetspolitik. Men på slutet var det ett angrepp på avtalsverket – bockfoten! Jag tycker att herr Werner skall gå upp här och ge klart besked om vad det är som brister i avtalsverkets politik. Hans partikamrat, herr Lorentzon, som jag skall återkomma till, sade någonting om att ifall avtalsverket hade gett de lågavlönade akademikerna ett bud, så hade vi sluppit denna konflikt. Ja, herr Lorentzon, det minsta jag kan säga om detta är att det är naivt över alla gränser. Tror herr Lorentzon att SACO som begär 3 600 kronor på grundlönen till den sämst betalade och 35 000 till den högst betalade akademikern – alltså exklusive återverkningarna på de sociala förmånerna – håller på och för en politik för lågavlönade? Om man får en smula åt dem är saken okay! Ja, då har vi fått en social debatt som verkligen är utan mening. Men så där säger man då man är Ådalspoet – modell Camera obscura!

Högern och folkpartiet – hit och dit i frågan – sparkar regeringen och avtalsverket på smalbenen! Jag förstår var hjärtat ligger någonstans; alla de som tillhör de gynnade har så väldigt svårt i grunden att riktigt tänka om. När man är ute i debatter upplever man att folk med gott förstånd – normalt, höll jag på att säga – helt plötsligt har det mest kufiska försvar för privilegie- och klassordning i vårt samhälle. Och SACO spelar hänsynslöst på egoismen hos dem som har makten i samhället. Men för en regering som åtagit sig att skapa om det här samhället mot ökad jämlikhet och social kultur går det inte att arbeta enligt den modellen. Då uppstår mycket riktigt, herr Lorentzon, en konflikt. Men det är inte en konflikt mellan arbetsgivare och löntagare, käre herr Lorentzon. Det är en konflikt i första hand mellan olika skikt av löntagare, där de privilegerade slåss som bara attan för att behålla och utvidga gamla lönerelationer. Det är den enkla sanningen i hela denna historia. Klasskamp är på gång, men det upptäcker inte kommunisterna i vårt samhälle. De har ingen aning om att klasskamp är på gång. Därför solidariserar de sig med de gynnade i samhället för att bespotta regeringen och avtalsverket, som försöker föra jämlikhetspolitik. Sedan åker man ut på fackliga möten och påstår att regeringen inte gör någonting för jämlikheten.

Herr Lorentzon säger att Saltsjöbadsandan är förhärskande på den svenska arbetsmarknaden. Han syftar naturligtvis på LO-området. Detta visar att han inte vet något om den kamp som vi i LO för kring lönepolitiken. Han har ingen aning om vad som pågår på Blasieholmen. Han har glömt att vi var nära att braka ihop i en stor konflikt för något år sedan.

Sedan påstår herr Lorentzon – fast det hör egentligen inte hit – att det råder en omänsklig arbetstakt i Kapitalistsveriges produktionsenheter. Jag tillhör dem som har ivrat för att resa i öststaterna, och jag försäkrar herr Lorentzon, att vi inte slår öststaternas rekord i brådrappet här hemma i Kapitalistsverige.

Herr Lorentzon anser att vi med lagens hjälp ämnar tvinga de tredskande löntagarna till reson. Jag uppfattar det inte så att vi skall ta

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

treorskande löntagare i örat utan att vi skall skapa en utjämningspolitik mot högre social kultur. Om krafter då kämpar emot detta, tar vi dem inte i örat, men vi bekämpar dem. Det är dock helt klart, att om någon, herr Lorentzon, är ansvarig för den situation som vi i dag har, när vi måste gå ifrån denna berömda parternas fria rätt, så är det inte avtalsverket och jämlikhetspolitiken. Ansvaret har de som vägrar att acceptera den jämlikhetspolitik som alla partier är överens om; de som ger sig den på att man via löne marknaden, som betyder nästan allt på denna punkt, skall föra en annan politik än statsmakterna har bestämt sig för.

Herr Lorentzon påstår – jag vet att jag drar ut på tiden, herr talman, men det måste stå motsagt i protokollet – att regeringsförslaget är ”i sin cynism ett hån mot de strejkande”. Vilka är det som strejkar? Ännu intressantare är att fråga varför man strejkar. Det har jag redan redovisat. Man det betyder ingenting för herr Lorentzons sociala värderingar. Det är någonting sjukt, säger herr Lorentzon, i länder där löntagarna måste strejka. All right, det är ett sjukdomstecken. Men krämpan ligger däri att man på visst håll inte vill acceptera utjämnings tanken. Skall vi göra ett operativt ingrepp, skall vi göra det där sjukdomen sitter och inte där hälsan blomstrar. Det gör jämlikhetstanken.

Herr Bohman anser att staten skall följa spelets regler. Då skall inte herr Bohman rösta för denna lag, ty då kommer säkert regeringen att följa spelets regler och lockouta lärare och hela faderullan, höll jag på att säga.

Vet inte herr Bohman vad han säger i talarstolen? Spelets regler är nämligen, att när man inte kan komma överens vidtar båda parter de stridsåtgärder de har att tillgripa. Men herr Bohman har tydligen ingenting emot att staten ger SACO vad man där begär – eller i vart fall någonting ditåt – och så får det gå hur det vill med jämlikheten. Då är det klart att han uttrycker en innerlig önskan att tolka spelets regler så, att den ena parten får föra revolverpolitik, medan den andra inte ens får ingå i självförsvar.

Herr Bohman fick ordet ”solidaritet” i sin mun. Det krävs förtroende och solidaritet, sade han. Ja, det är riktigt. Det finns också mycket fint sådant på svensk arbetsmarknad. Jag har verkligen i många, många år försökt att tala med SACO:s ledning om löne marknadsproblematiken, men jag måste notera att det varit alldeles förgäves. Jag saknar helt förtroende för SACO och kan absolut inte solidarisera mig med SACO; den saken är nog ändå klar.

Bara en liten anmärkning till före avslutningsorden! SACO och kommunisterna älskar att framställa situationen så, att det pågår en kamp mellan löntagare och arbetsgivare – hör gärna ”ohemula, reaktionära arbetsgivare”! Primärt är det en kamp mellan skattebetalarna och de statsanställda högbetalda, sekundärt är det en fråga om hur vi skall dela livets goda i vårt samhälle.

Hur orkar ni på kommunisthåll vara med om en så ytterst billig analys av klasskampen? Vad frågan ytterst gäller är, om vi skall avstå från samhälls ingrepp och låta ett allas krig mot alla utvecklas på svensk löne marknaden. Och här vill jag rikta ett verkligt allvarsord till denna

riksdag.

LO-rörelsen och TCO-rörelsen är, såsom jag sade, i hög grad uppbyggda på en förnuftig princip, industriförbundsprincipen. Enligt min uttolkning är detta den främsta förklaringen till att vi har nått så långt med fackföreningsrörelsen i Norden som vi har gjort. Min uppfattning är att om små grupper, som har ömtåliga funktioner, får samorganisera sig, lär andra sig att göra detsamma. Men om vi på lång sikt kommer att splittra LO och TCO, kommer vi att få en rad smågrupper, och det blir en allas kamp mot alla. Den dagen är det slut med friheten för arbetsmarknadsorganisationerna – då tar samhället hand om det hela.

Nu ställer jag frågan: Är det statsrådet Holmqvist och hans kamrater och avtalsverket som sätter friheten för arbetsmarknadens parter i fara, eller är det de som hyllar principen om att var och en gör som han vill på arbetsmarknaden? Svaret ger sig självt.

Nej, vi har kommit så långt i utvecklingen och är nu inne i en sådan situation, att samhället inte kan stå på sidan om lönebildningspolitiken, förmånspolitiken och löne marknaden, inte ens till den grad som samhället har gjort det hittills. Engagemanget måste fördjupas och bli mera påtagligt, och då måste samhället ha en filosofi. Vi är redan inne i det skeendet, och det är den filosofin som har stoppat SACO:s ohemula krav, det är den filosofin som har skapat konflikten. Men det fattar inte ens våra vänner kommunisterna. Att den uttydningen inte passar moderata samlingspartiet är naturligt. I en filosofi där man vill ha den starkes rätt har man inte något intresse av att skapa balans mellan starka och svaga, rätt och rättvisa.

Jag tror att vi skall vara överens om att ta bort fjällen och skygglapparna och se saken så: det moderna samhället är så pass invecklat och ömtåligt att vi måste ha ett nytänkande, en ny politik, där staten går in betydligt aktivare än hittills. Då blir den samordnade lönepolitiken, den som LO predikar, hur den än utvecklas, den enda möjliga arbetsvägen. Hela detta tal om decentralism är helt enkelt att underminera demokratins arbetsvillkor i det moderna samhället.

I detta anförande instämde fru Theorin, fru Lewén-Eliasson, herrar Gadd, Franzén i Motala, Henrikson, Almgren, Wictorsson och Hjorth, fru Dahl, fru Bergander, fru Thorsson, herrar Nilsson i Växjö, Rosqvist, Karlsson i Ronneby, Peterson i Karlskrona, Kristiansson i Örkelljunga, Augustsson, Pettersson i Lund, Johansson i Simrishamn, Gustavsson i Ängelholm, Wååg, Adamsson, Alf Pettersson i Malmö och Hugosson, fru Hävik, herrar Bergqvist, Svensson i Kungälv, Magnusson i Grebbestad, Carlstein och Jansson, fru Åsbrink, herr Signell, fröken Sandell, herrar Andersson i Storfors, Mossberg, Eskel och Ericson i Örebro, fru Lindberg, herrar Brandt, Persson i Karlstad och Larsson i Karlskoga, fru Nilsson i Sunne, herrar Karlsson i Malung och Green, fru Sundström, fru Thunvall, herrar Olsson i Timrå, Sundelin, Fredriksson, Haglund, Westberg i Hofors och Nilsson i Östersund, fru Laag, herrar Wikner, Lindberg, Nygren och Brännström, fru Normark, herr Andersson i Örträsk, fru Hansson, fru Berglund samt herrar Häll, Josefsson i Halmstad, Engkvist, Persson i Skänninge och herr Alemyr (samtliga s).

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det var mycket intressant att en tungviktare från svensk fackföreningsrörelse äntrade denna talarstol i dag, i synnerhet som Yngve Persson såsom ordförande för sitt fackförbund nogga känner förhållandena för landets låglönegrupper. Han kan mycket väl känslomässigt tala på dessa låglönegruppers vägnar, och jag förstår också hans känslor när det gäller SACO. Det är bara det att han påstår att vi är SACO-försvare.

I finansdebatten för några dagar sedan lämnade vi, som jag har påpekat tidigare i denna debatt, en redogörelse för olika deklARATIONER partiet gjort ända sedan SACO-strejken startade och som visade hur vi hade ställt oss till denna konflikt dag för dag, och jag skall inte nu ta upp den frågan.

Det är en sak, herr Yngve Persson, som Ni glider förbi, nämligen de socialdemokratiska ledningarnas agerande ute i kommunerna och i landstingen. Vem har gett landstingsråden och kommunalråden deras jättehöga löner? Jo, det är socialdemokraterna som har gjort det. Varför berättar Ni inte detta?

För några dagar sedan beslöt man i Gävle, som har en socialdemokratisk majoritet, om rätt högt tilltagna löneökningar för kommunala tjänstemän, upp till 20 000 kronor per år. Jag skulle tro att Träindustriarbetareförbundets medlemmar inte tycker om det heller, men jag har inte hört herr Yngve Persson göra någon anmärkning i det fallet.

Jag menar att en svensk träindustriarbetare, massafabriksarbetare eller renhållningsarbetare är lika mycket värd som en läkare, arkitekt eller vilket yrke det än må gälla. Alla gör de sin samhällsnyttiga gärning och de behövs i vårt samhälle. Men när ni tillsätter den ena landshövdingen efter den andra, som jag vill påstå vi inte alls behöver för att sköta detta samhälle och t. o. m. krigar inom fackföreningsrörelsen för att få de bästa knogen, då säger herr Yngve Persson ingenting.

Vi har i detta land även råd att hålla oss med ett kungahus. Den ene av prinsarna heter Bertil och den andre Tjabo, höll jag på att säga; det är veckotidningspressen som förleder mig till att kalla honom så. Jag anser att vi inte behöver dem heller. Men inte heller på den punkten har herr Yngve Persson några som helst anmärkningar att göra. Det är SACO som han riktar sina anmärkningar mot, och sedan får vi kommunister en släng av slevan.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Yngve Persson har nyss klargjort att enligt hans mening behövs det inte att något vitalt samhällsintresse är hotat för att samhället skall ingripa i en konflikt, under förutsättning att den i konflikten indragna löntagargruppen är tillräckligt liten.

Man talar ibland om konservativa krafter i en annan mening än den jag företräder. Jag finner det intressant att notera att i det rent reaktionära anförande herr Yngve Persson nyss höll fick han instämmanden av nästan hela den socialdemokratiska gruppen.

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lorentzon säger att jag glider förbi detta med

borgarrådens och andras höga löner. Ja, man kan ju inte behandla hela universum i ett enda anförande. Men jag har gjort uttalanden i Aftonbladet och litet varstans där jag fördömer den sortens utjämningspolitik som går ut på att om ett landstingsråd har 90 000 kronor i årslön och ett borgarråd i Stockholm 135 000 kronor, då skall också landstingsrådet ha 135 000 kronor. Om det är någon som har uttalat sig om det så är det jag, herr Lorentzon. Däremot vet jag inte om herr Lorentzon har gjort några uttalanden. I varje fall har inte jag hört talas om det.

Jag känner inte till de enligt herr Lorentzons uppfattning obehövliga landshövdingarna och förstod i övrigt inte vad han menade. Men han sade någonting om att vi inom LO slåss om de bästa knogen, eller hur? Jag skulle vilja veta vad det är för knog. Jag kräver att herr Lorentzon redovisar vad det är fråga om. Därefter skall jag gå i svaromål.

När herr Carlshamre beskyller mig för att vara reaktionär, då har man verkligen kommit vilse i tillvaron.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Som alla märkte talade jag om landshövdingeposterna som mycket utmärkta attribut, och det är ju så att man inom svensk fackföreningsrörelse är varmt inställd på att få just de jobben. För närvarande står två jobb färdiga att tillträda.

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Så här i all hast kan jag bara påminna mig ett fall. Det är LO's andre ordförande Kurt Nordgren som ställer upp som landshövding. Men vad skulle det vara för suspekt i det?

Jag kan tala om att det jobb vi har är ett hårt jobb. Kurt Nordgren har offentligt redovisat sina skäl och t. o. m. klargjort att han bedömt att han gagnar saken bäst med att byta jobb just nu.

Om herr Lorentzon ville skicka med någon förgiftad pil av innebörden att vi LO-funktionärer – jag arbetar inom Träindustriarbetareförbundet, men ändå – jagar väl betalda ämbeten, så skulle jag kunna stå här länge och räkna upp erbjudanden som mina kolleger och jag har fått, med helt annan lönesituation och mycket bekvämare arbetsuppgifter, och inte tagit.

Jag tycker nog, herr Lorentzon, att det är underbart med vår demokrati, där även ovettheten kan få gå på händerna, men litet dokumentation kunde man begära innan någon tar till orda på det sättet. Det är en oförsynt anklagelse mot folk i LO-rörelsen, som sliter hårt – i regel hela sitt liv – för en sak som de finner vettig och som litet och sällan sneglar åt det håll herr Lorentzon talar om.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara efter herr Perssons i Stockholm angrepp på kommunisterna i SACO-konflikten säga att jag är överens med herr Persson så långt att man i ett anförande inte behöver tala om allting som man vet. Jag vill endast helt kort rekommendera herr Yngve Persson att han, innan han försöker förklara sin märkliga position här i dag, tar sig an den uppgiften i sin närmaste omgivning – i landssekretariatet – och då lämpligen kan börja med herrar Kolare och Hallström.

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Herr HEDLUND (c):

Herr talman! Vi har vant oss vid och anser det som självklart att konflikter på arbetsmarknaden skall lösas genom fria förhandlingar – och det med all rätt. Vi har den uppfattningen att samhället bör gripa in endast i nödfall.

Statens befattningshavare har för några år sedan fått förhandlingsrätt rörande sina anställningsvillkor. Med en sådan rätt följer också ett ansvar. Det ansvaret är särskilt stort när verkningarna för dem som man betraktar som utomstående blir vittgående. I den nu pågående konflikten är verkningarna faktiskt sådana. Titta på de studerandes situation: de kan få lov att gå en hel termin till och sätta sig i skuld ytterligare! Titta på dem som ovillkorligen behöver socialhjälp för att kunna leva!

Situationen har nu blivit sådan att skäl anses föreligga för ett ingripande från samhället. Så stora är faktiskt skadeverkningarna redan. Det är en allvarlig åtgärd som vidtas nu – det är jag den siste att vilja förneka, och jag skulle tro att de flesta är överens med mig om den saken. Emellertid bör åtgärden knappast vara helt överraskande för någon, eftersom det vid tillkomsten av 1965 års lag förutsattes att situationen faktiskt kunde komma att bli sådan att samhället fick inskrida för att skydda vitala samhällsintressen. Många av talarna här i dag tycks ha förbisett att ett av de auktoritativa uttalanden som gjordes vid lagens tillkomst var, att man kunde få vänta sig ingripanden av denna typ i en besvärlig situation; alltså när vitala samhällsintressen står på spel.

Parterna, i varje fall parter i denna konflikt, har ömsesidigt riktat beskyllningar mot varandra. Uppgift står mot uppgift, och frågan är: Vad är sanning? Den som har att hämta sitt vetande endast från massmedia kommer emellertid fram till den slutsatsen att det nog inte heller i detta fall är ens fel att två träter. Naturligtvis kan man helt allmänt, som många har gjort, ställa frågan hur vi kan ha råkat komma i den här besvärliga situationen. Ja, vi kan ju inte bortse från sådant som de stora prisstegringarna under förra året. Vi kan heller inte bortse från att produktionshöjningen för 1971 väntas bli mindre än för 1970 och att man alltså har mindre ökningar att dela på under 1971. Och då blir kampen intensivare mellan dem som skall dela den ökade kakan.

Prisstegringarna föranleder naturligtvis kompensationskrav. Den ekonomiska politiken med inte bara *tyngdpunkten* utan praktiskt taget hela *insatsen* lagd på kreditpolitiken, innefattande en långvarig hård kredit-åttstramning och en skyhög ränta, har satt sina spår i utvecklingen. Skattereforems negativa verkningar för många människor har nog också kommit litet överrumplande. Man har inte haft klart för sig riktigt vad den innebar.

Sedan kan frågan ställas om förhandlingsberedskapen hos avtalsverket har varit tillfredsställande och om man i tid har tänkt igenom situationen för att kunna ta ställning och avge ett bud. Jag ställer frågan, men jag kan inte lämna ett svar på den.

Situationen är tråkig. I dag skall vi inte ägna krafterna åt att fördela skulden till att det kan ha blivit på detta sätt. Det får i så fall göras senare. Vi måste nu försöka komma ur situationen på ett så hedersamt sätt som möjligt och åstadkomma en lösning, som man inte är alltför

missnöjd med.

I sådana här fall brukar ingen bli helt nöjd och belåten, men det sägs ju att en lösning är ganska god, om man på ömse håll är rimligt missnöjd med vad som åstadkommits. Men vi måste försöka se till att de farhågor som parterna uttalar för att bli illa behandlade i löneuppgörelsen inte går i uppfyllelse.

Man menar att man nu har fått ett handikapp. Man har fått ställa in stridsåtgärderna och har naturligtvis svårare att dra i gång dem igen. Jag tror att den uppfattningen är välgrundad och att det är en bakgrund till bitterheten hos en del av organisationens befattningshavare över att strejkrätten nu suspenderas i sex veckor.

Men man borde väl ändå alltså ha möjligheter att sakligt argumentera för sina krav. Skall man inte fortfarande tro på att sakskaäl ger resultat? Det har förhandlats och förhandlas på många områden utan några strejkkhot, och goda resultat har uppnåtts. Har man starka argument att komma med så vinner man gehör för sina synpunkter även i detta fall.

Vi politiker betraktas uppenbarligen i dag med oblida ögon av organisationer som i första hand berörs av den provisoriska lagstiftningen. Vi kan inte annat än redovisa våra skäl till att vi accepterar den provisoriska lagstiftningen. Naturligtvis beklagar vi att situationen har föranlett det ingripandet och uttalar en mening till parterna att visa hänsyn och måttfullhet.

Centerpartiet ställer sig helt bakom lagförslaget och anser att situationen kräver ett samhällsngripande av det slag regeringen nu går in för. Det har sagts ibland under de här dagarna att de borgerliga partierna har ryckt ut för att hjälpa regeringen. Det är svenska folkets och inte regeringens intressen vi har slagit vakt om. Att vaka över svenska folkets väl är vår skyldighet som svenska folkets valda ombud.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Mycket har sagts i denna kammare och inför andra fora under de senaste dagarna om den föreslagna lagstiftningen. Det finns kanske inte just nu så mycket att tillägga. Jag skall därför bara säga några få ord.

Låt mig först mera bisatsmässigt påpeka en sak för herr Lorentzon, som tappade koncepterna och sökte angripa LO:s andre ordförande Kurt Nordgren. Kurt Nordgren utnämndes av regeringen till landshövding i det län där herr Lorentzon hör hemma efter det att hela den samlade fackföreningsrörelsen i detta län hade framfört hans namn och enträget väddjat att han skulle utnämnas. Det var därför han blev utnämnd. Eftersom herr Lorentzon sentimentaliserade händelserna i Ådalen 1931 och Konungens befallningshavandes agerande i den situationen, kan man fråga sig vem arbetarna i Ådalen är mest betjänta av att ha som landshövding.

Det var efter stor tvekan Kurt Nordgren antog vårt erbjudande. Det gavs för att han var den bästa kandidaten till jobbet som vi kunde finna, och det skall icke herr Lorentzons småaktigheter undanskymma.

Låt mig sedan om den här lagen säga följande. Den är en unik åtgärd, tillkommen för att skydda väsentliga medborgarintressen. Vi har förut

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

från denna talarstol hört beskrivas lagens verkningar för enskilda människor. Man har på en del håll sagt att syftet med denna lag är att krossa SACO och möjligen SR. Man har från andra håll sagt att syftet med lagen är tvärtom att rädda SACO från att krossa sig själv. Båda dessa synpunkter har två dagar i följd kommit fram i en tidning här i huvudstaden.

Det är naturligtvis inte alls fråga om detta. SACO och SR är fackliga organisationer, som när de bärs upp av medlemmarna respekteras av statsmakterna. Det är inte sådana motiveringar som ligger bakom. Den klara motiveringen är just att skydda väsentliga medborgarintressen, att fullfölja det ansvar som riksdag och regering måste ha för att vårt land skall fungera.

Jag vill uttrycka tillfredsställelse över att det uppenbarligen blir en mycket bred samling här i riksdagen kring förslaget. Det är bara – om man så vill – den yttersta vänstern och den yttersta högern som går emot. Denna samling har tillkommit på ett i och för sig ovanligt sätt, eftersom vi från regeringens sida tog kontakt med olika partier innan vår riksdagsgrupp tog sitt definitiva ställningstagande. Vi gjorde det eftersom det var en unik situation. Denna samling är av värde. Men jag vill understryka det som herr Hedlund i någon mån var inne på, nämligen att vi icke har försökt att pressa, förmå eller vädja till dessa partier att ta den ståndpunkten. Vi har inte förutsatt att de skall rädda regeringen eller något liknande. Vi har förutsatt att de skall göra ett självständigt ställningstagande på grundval av sin känsla av ansvar inför Sveriges folk, och det ledde till denna uppgörelse.

Jag skall inte gå in på polemik. Det kan vara ganska förståeligt om man ackompanjerar enigheten kring denna lag med angrepp på regeringen. Vi har fått spridda repetitioner av finansdebatten. Herr Helén har skildrat avtalsverkets agerande på sätt som jag tycker i bästa fall tyder på ensidig information, men om detta skall jag inte polemisera. Det är inte rätta tillfället i dag.

Men jag vill säga att om någon här i riksdagen är missnöjd med statens lönepolitik och med inriktningen av den lönepolitiken, har man rika möjligheter att i löne delegationen i riksdagen föra fram dessa synpunkter. Det är inte så att man ställs helt utanför.

Det jag nu sagt gäller framför allt herrar Hedlund och Helén. Jag är mera besviken på herr Bohman, ty han träffade samma uppgörelse som de andra. Jag fick besked av honom liksom av de andra. Men jag tyckte att hans anförande i dag följdes av snöflingor av brasklappar över vad högerns ståndpunkt egentligen innebar. Något senare konstaterade någon att om det finns skillnader i moderata samlingspartiet är de av voteringsteknisk art, men man är egentligen enig om att gå emot hela förslaget. Och då har man hittat en del sakligt sett egendomliga brasklappar för att skyla över det. Det hade varit bättre, tycker jag, om herr Bohman antingen hade stått för den ståndpunkt han hade när vi träffades på partiledarplanet eller också klart sagt att "nu går vi på en annan linje" i stället för att försöka stå kvar med brasklappar eller dölja reträtten med voteringsteknik utan att någon blir klok på vad det egentligen innebär.

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Men jag tycker inte att detta ändå skall fördunkla det som är väsentligt. Vi är eniga om att detta är en svår situation. Vi är brett samlade kring tanken att hänsynen till medborgarna och riksdagens ansvar inför folket medför att vi inte kan låta situationen förvärras och utvecklas vidare och att man därför måste ta detta ovanliga steg att med lagen till hjälp införa en fredspaus för att möjliggöra förhandlingar. Det innebär, som jag sagt förut, att vi lagfäster medlingskommissionens vädjan till parterna. Det syftar till att återföra läget på arbetsmarknaden till vad som är tradition i vårt land. För detta tar riksdagen i dag ett ansvar. Det innebär självfallet också – jag tror att jag kan tala för de allra flesta medlemmarna av denna riksdag – att vi hoppas att denna fredspaus skall leda till en uppgörelse i fred på den svenska arbetsmarknaden.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är för en gångs skull tacksam mot statsministern för att han gick till angrepp mot mig, ty det gav mig anledning att också bemöta en sak som herr Carlshamre lär ha sagt när jag inte var inne i kammaren.

(Då banderoller uppvisades på läktaren yttrade herr *talmannen*: Demonstrationer på läktaren är ej tillåtna.)

Talaren fortsatte:

Demonstrationen ingår inte i min repliktid, hoppas jag!

Det är inte så, herr statsminister, att vi, eller jag, har gått och letat efter några brasklappar. Jag har tagit ställning till den extraordinära lagstiftningen, jag har meddelat herr Palme resultatet av den votering som ägde rum i vår grupp om den här lagstiftningen, men jag har också framhållit att förutsättningen för att vi skulle ta lagen var att den var generell – och inte bara lagen som sådan, utan även fullmakterna skulle tillämpas generellt. Jag vore tacksam om herr finansministern sedan ville bekräfta det meningsutbyte som han och jag hade just på den här punkten.

I och med att den förutsättningen faller så faller också förutsättningen för vår accept av lagen. Då hade det naturligtvis varit lättare, som statsministern säger, om jag hade gått upp omedelbart, då jag fick läsa propositionen, och förklarat att nu finns inte förutsättningar längre. Jag valde inte den enkla vägen, utan jag valde den väg som jag tycker är parlamentariskt riktig, nämligen att framställa ett yrkande och begära en uttrycklig förklaring från riksdagen angående lagens syftning. Och den syftningen innebär följande: Uppkommer nya konflikter eller konflikthot i nuvarande läge, så skall lagens fullmakter tillämpas gentemot även de då inblandade parterna.

Lagen syftar enligt herrarnas eget uttalande till ett moratorium, att få en fredspaus, att – får jag vara indiskret och citera finansministern – lösa upp det ormbö som det här är fråga om, så att man skall kunna få meningsfyllda förklaringar. Om det skall kunna lösas upp, då måste alla som vidtar motsvarande åtgärder drabbas, inte bara vissa utpekade grupper.

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Av inrikesministerns anförande framgick – och det framkom också i propositionen – att man från regeringens sida har tänkt sig att de här ingreppen skall behövas bara mot vissa organisationer. Det var därför vi begärde detta klarläggande från riksdagsutskottet. Det har vi inte fått, och därmed har förutsättningarna för vårt agerande fallit.

Men – jag upprepar det på nytt – vi var beredda att ställa oss bakom den här lagstiftningen. Vi springer inte ifrån det ansvaret. Det ligger ingen voteringsteknik bakom detta. Hade vi kunnat votera om förutsättningarna först, då hade vår ståndpunkt varit fullt klar. Nu kan vi inte det, och därför måste vi, skall vi kalla det slingra oss på det här egendomliga sättet, som en utomstående har väldigt svårt att begripa men som herrarna och damerna här i kammaren och herr statsministern ändå borde förstå.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ett annat skäl än statsministerns angrepp på herr Bohman till att nu av statsministern begära en klar och entydig anslutning även i muntlig form till lagens krav på att gälla hela arbetsmarknaden. Vad jag syftar på är det i och för sig fullt naturliga massinstämmande i herr Yngve Perssons i Stockholm mycket personliga och mycket engagerade och i vissa avseenden fascinerande anförande som kom här. Det måste ju också fattas som ett instämmande i de delar av herr Yngve Perssons anförande som klart utpekade att vad man i denna situation ytterst ansåg att lagen kunde och borde användas till var att rikta den mot begränsade grupper.

Jag utgår ifrån att statsministern är villig att här klart och entydigt deklarerar att lagtextens ord gäller och att de litet egendomliga formuleringar, som finns i departementschefsanförandet på s. 14 i propositionen, icke får fattas så att denna lag är specialdestinerad.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Låt mig klara upp en sak med herr Bohman innan jag kommer till allvaret: Termen ormbö har dess värre jag – och inte finansministern – gjort mig skyldig till. Dessutom gällde den någonting helt annat än en generell avtalskonstruktion i våra diskussioner. Detta som en belysning av mytologin om att vi skulle ha olika mening.

Men sedan till realiteterna. Jag tycker att detta är en skendebatt. Det står i propositionen beträffande den här lagen att dess orsak självfallet är den pågående konflikten på arbetsmarknaden – det är ett enkelt konstaterande av fakta. Det står vidare att departementschefen inte räknar med att den skall behöva användas på andra områden. Och den honnören tycker jag man skulle ge de parter som har följt sedvanlig praxis på den svenska arbetsmarknaden, att man räknar med att de skall fortsätta på det sättet. Så för man fram rekvisitet att det naturligtvis skall vara fråga om att allvarliga samhällsintressen skadas innan ett ingripande sker.

I utskottsberäkningen sägs detsamma: "Utskottet konstaterar att den föreslagna lagen är generell i den meningen att den täcker hela arbetsmarknaden. Lagstiftningen kan alltså komma att tillämpas på varje

part som slutit kollektivavtal. Det bör emellertid särskilt betonas att lagstiftningen endast avser stridsåtgärder som hotar väsentliga medborgarintressen. Med hänvisning till det anförda kan det inte anses erforderligt med något särskilt uttalande från riksdagens sida i anledning av de förevarande motionsyrkandena.”

Till yttermera visso: Lagtexten är glasklar. Detta har på ett utomordentligt sätt klargjorts av herr Nilsson i Tvärålund, och jag fann ingen anledning att ta upp den frågan. Vi missuppfattar inte, centern missuppfattar inte. Folkpartiet missuppfattade det i alla fall inte i dag på förmiddagen förrän herr Yngve Persson talade nyss. Jag hörde honom inte tala ett dugg om lagen på den här punkten. Men jag tror att det stora instämmande som han med all rätt fick av den socialdemokratiska riksdagsgruppens ledamöter gällde hans försvar för vad han kallade utjämningspolitiken och en social kultur. Det var för jämlikhetssträvandena i det svenska samhället som Yngve Persson talade, och det var inte så konstigt om den socialdemokratiska gruppen instämde – och det skall sannerligen inte användas som en brasklapp.

Men även om det nu är fullkomligt klart vad som står i lagen, vad som står i propositionen, vad som står i utskottsbetänkandet, vad centerpartiet anser, vad vi anser och vad åtminstone folkpartiet fram till Yngve Perssons anförande ansåg, så försöker herr Bohman fortfarande, genom att säga att han inte tror på våra ord, använda detta som en brasklapp för att efteråt kunna säga: Vi hade inte röstat för denna lag om vi icke av voteringstekniska skäl hade tvingats därtill. Jag tycker inte att det innebär något vidare civilkurage. Men jag skall säga till herr Bohmans försvar att det i alla fall är betydligt mindre illa än jag trodde det var efter herr Carlshamres utläggningar – och dem har herr Bohman tagit avstånd ifrån.

Någon tvekan råder som sagt inte på den här punkten. Jag är fortfarande mycket tillfredsställd över den breda samlingen i riksdagen, jag beklagar att herr Bohman inte riktigt höll fram till slutet.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den deklaration som statsministern nu har gjort bedömer jag som fullt tillfredsställande. Men eftersom jag hade bett honom, innan han gick upp i talarstolen, att han skulle begagna tillfället och han underlät att göra detta, så var det för mig nödvändigt att be honom komma upp en gång till.

Det här är, säger herr Palme, en skendebatt. Ja, det är möjligt att det är det – det beror på vilka avsikter regeringen egentligen har. Och som jag fattar inrikesministern och nu statsministern, så kan vi avskriva debatten.

Men regeringen har haft sina små slingerbultar – eller skall vi säga det socialdemokratiska partiet också – under de senaste dygnen. Det gäller inte bara dem som ni klandrar. Herr Palme sade t. ex. i går kväll kategoriskt i TV flera gånger: Jag svarar inte på några frågor om hypotetiska situationer som senare kan uppkomma under konflikten. Men vad är det ni sysslar med i statsrådsuttalandet på s. 14 i propositionen om inte just att försöka ta ställning till hypotetiska

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

situationer?

Saken har emellertid klarats ut i utskottet på ett fullt tillfredsställande sätt. De socialdemokratiska representanterna i inrikesutskottet har uppträtt på ett helt klanderfritt sätt, och med statsministerns senaste anförande betraktar jag saken som klar. Det är lagens text som gäller – lagen gäller generellt hela arbetsmarknaden.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte riktigt lika nöjd som herr Helén, men det kanske beror på dels att jag är jurist, dels att det var jag som drev den här frågan särskilt hårt vid våra överläggningar.

Man må kalla det här för skendebatt eller inte. Det är en debatt, herr statsminister, om de förutsättningar som diskuterades för att vi skulle acceptera eller inte acceptera lagen. Men låt gå för att det är en skendebatt ur herr Palmes synvinkel. Då har herr statsministern ju ändå möjlighet att göra debatten reell genom att svara på den fråga som jag nu riktar till honom: Är herr Palme beredd att uttala, att om nya konflikter eller hot om konflikter skulle aktualiseras under den tid den här fullmaktslagstiftningen gäller, då skall fullmakterna komma till användning även gentemot de organisationer som aktualiserar sådana åtgärder?

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Frågan är enkel att besvara. Självfallet kan en sådan fullmakt komma till användning, under förutsättning dessutom naturligtvis att det rekvisit som herr Bohman glömde, nämligen att väsentliga medborgarintressen hotas, också är uppfyllt. Det klargjorde inte minst herr Nilsson i Tvärålund i morse.

På den punkten är det alltså fullständigt klart, och jag är ledsen att på detta sätt behöva avlöva herr Bohman hans brasklappar. Men det leder ju också till att moderata samlingspartiets ståndpunktstagande blir helt obegripligt.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Det är nu en stund sedan herr Persson i Stockholm tog till orda i denna kammare, och jag skulle bara vilja bemöta hans anförande på ett par punkter.

När man lyssnade till herr Persson fick man klart för sig två saker. Det första var att herr Persson anser det riktigt att man flyttar avtalsförhandlingarna från Slottsbacken och hit till riksdagshuset – att det är här vi skall ha debatten om hur stora procentuella tillägg som skall ges på lönerna och hur stora löner den ena eller den andra gruppen av medborgare i detta samhälle skall ha.

Det andra klarläggandet som herr Persson gjorde var – för att ta SACO, som han särskilt nämnde – att SACO:s motpart tydligen inte enbart är avtalsverket och staten utan att SACO:s främsta motpart kanske är herr Yngve Persson. Enligt min mening borde det vara fullständigt klart för oss alla i denna kammare och också för herr Persson i Stockholm att det är parternas på arbetsmarknaden sak att argumentera i förhandlingsfrågor, och det brukar inte vara debatter som vi ägnar oss åt

här i kammaren. Jag undrar hur det skulle se ut om vi här började diskutera de löner som kan anses vara lämpliga för t. ex. elektriker. Deras löner ligger i dag på mellan 50 000 och 70 000 kronor om året. Eller om vi skulle diskutera hur stora avlöningsförmåner anläggningsarbetarna skall ha. Efter vad jag vet har de 40 000 å 50 000 kronor om året i dag. Jag skall emellertid inte göra mig skyldig till felet att ta upp en sådan debatt, och jag önskar att vi kunde slippa alla debatter i de frågorna i denna kammare framdeles.

Sedan sade herr Yngve Persson en sak, som jag tycker är så mycket mera beklaglig som han fick många instämmanden. Han ansåg det vara riktigt att man gjorde intrång i den fria förhandlingsrätten. Herr Persson ifrågasatte också föreningsrätten, när han sade att exempelvis de principer efter vilka SACO organiserar sig inte skulle vara tillåtna.

Efter detta vill jag också säga några ord om den principiella fråga som vi här diskuterar. Till alla dem som här har givit uttryck åt uppfattningen att det skulle vara möjligt att föra meningsfyllda förhandlingar under de kommande sex veckornas arbetsfred vill jag säga, att det är en illusion att tro att meningsfyllda förhandlingar är möjliga i ett läge, där man inte kan tillgripa konfliktåtgärder. Jag förstår herr Hedlunds synpunkter och hans tro att det vid förhandlingar räcker med att ha goda sakskaäl. Det tror nämligen de människor som inte själva har suttit vid ett förhandlingsbord. Men har man suttit med där, så vet man att det inte räcker med aldrig så goda sakskaäl — även om de naturligtvis spelar en roll. För att förhandlingarna skall bli meningsfyllda krävs det — tyvärr vill jag säga — att man också kan vidta de stridsåtgärder som gällande arbetsrättslagstiftning ger möjligheter till. Genom den nedfrysning vi nu får kommer arbetstagsarsidan i en situation som faktiskt är värre än den man hade före 1965 års lag, eftersom massuppsägningar nu inte är tillåtna. De är förbjudna i lagen. Men de var tillåtna före 1965. Det betyder alltså att arbetstagsarna i detta land blir utlämnade åt arbetsgivarens godtycke, en arbetsgivare som efter vad jag förstår hittills i varje fall inte har visat någon större förståelse för arbetstagsarnas synpunkter.

Jag vill fråga inrikesministern: Vad skall medlingskommissionerna vara till för, om inte just för att rädda arbetsfreden? Jag kan inte fatta detta lagförslag på annat sätt än som ett desavuerande av medlarnas arbete. Inrikesministern sade att nu är rätta tidpunkten att ingripa i konflikt-situationen, ty nu har konflikten fått sådan räckvidd att stridsåtgärderna måste stoppas. Men, herr inrikesminister, vi har ju ändå i gällande lagstiftning en institution som heter stats- och kommunaltjänstenämnderna. De har prövat flertalet av de stridsåtgärder som nu trätt i kraft, och arbetsmarknadens parter har inte i något fall underlåtit att rätta sig efter de majoritetsbeslut som dessa nämnder har fattat. Nämnderna har inte heller bara den funktionen att pröva en konflikt för vilken varsel har utfärdats, utan de har också den väsentliga funktionen att bedöma utvecklingen. Och ingenting säger att nämnderna inte skulle kunna pröva situationen nu och eventuellt konstatera att utvecklingen har gått så långt att vi hamnat i en situation då en samhällsfarlig konflikt föreligger. Får jag fråga inrikesministern: Varför har man inte ansett det vara mödan värt att gå den i lagen anvisade vägen innan man presenterar riksdagen ett så

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

uppseendeväckande förslag som denna lag?

Inrikesministern säger att det är en överdrift när man gör gällande att det nu är slut med den fria förhandlingsrätten. Självfallet har herr statsrådet formellt rätt. Men i praktiken påstår jag att denna tvångslag kommer att få verkningar både i nuläget och i framtiden. För att hålla mig till nuläget är det självfallet svårt för en arbetstagarorganisation att skicka sina medlemmar in och ut i en konflikt ungefär som om de skulle gå genom en svängdörr. Har man en gång dragit tillbaka arbetstagarna från en konfliktsituation fordras det kolossalt mycket för att man ånyo skall tvinga ut dem i en konflikt. Det är ett psykologiskt skäl.

Ett faktiskt skäl är givetvis att de pågående konflikterna har slukat stora pengar och att man därför reellt sett har mist sina möjligheter att återkomma i en konfliktsituation; och det kanske var det som egentligen åsyftades. Resultatet har blivit, herr talman, att den konflikt som vi nu har genomlidit och som har haft svåra verkningar för tredje man har åstadkommit en meningslös skadegörelse utan att den avsedda effekten har uppnåtts, nämligen att åstadkomma förhandlingar mellan två likvärdiga parter som syftar till ett för båda acceptabelt avtal.

Det är självklart att en sådan här lag också får konsekvenser i det långsiktiga perspektivet. En arbetstagarare måste självfallet i framtiden när man utlöser en stridsåtgärd fråga sig: Skall den få fortsätta tills vi har mist 10 miljoner, 40 miljoner eller 100 miljoner, eller hur länge skall regeringen acceptera att stridsåtgärderna fortsätter innan man sätter en tvångslag i kraft och pengarna kommer att vara offrade till ingen nytta?

Jag tycker med instämmande i de synpunkter som TCO:s representant gav uttryck åt sent i natt i televisionen att den fackliga demokratin genom denna tvångslag har fått en allvarlig knäck. Jag beklagar dessutom att den förtroendeklyfta som jag personligen tror existerar mellan många offentliganställda och deras arbetsgivare nu kommer att genom denna lag allvarligt vidgas. Det kommer att innebära ett avbräck i känslan av ansvar och arbetsglädje hos de anställda. Jag skulle vilja sluta med att säga att man självfallet med en tvångslag kan tvinga arbetstagarna tillbaka till jobbet, men man kan inte undertrycka en opinion som växer sig allt starkare bland dem som är anställda i offentlig tjänst i detta land.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skall inte polemisera utan bara ge svar på de frågor som ställdes.

Till en början vill jag säga att medlingskommissionerna icke känner sig desavuerade genom dessa åtgärder. Vi har haft kontakter med dem. Det är deras synpunkter som väglett oss när det gällt att bestämma hur lång tidsrymd som behövdes för det här. De har alltså inte själva den uppfattningen att de har blivit överspelade.

När det gäller möjligheterna att bedöma verkningarna av konflikterna vill jag säga att jag har alla ärendena med mig och alltså kan se hur utslagen blivit både i den kommunala nämnden och i den statliga nämnden. Det var väl inte i och för sig något som hindrade att man kunde ha gått tillbaka till nämnderna och prövat varje sådant här ärende. Men nu är det ju en lång rad av konflikter, den ena lagd till den andra. Vi

har tydligt deklarerat att det är när vi summerar verkningarna av allt detta som vi kommer till resultatet att vi nu kommit i en sådan situation att regeringen måste handla. Och i det läget fanns inte anledning att påyrka en detaljprövning av varje särskild konflikt eller varje område som är berört.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till inrikesministern säga att det som har gjort att konflikten nu har blivit så omfattande och att den kan bedömas som samhällsvådlig är just de åtgärder som staten-arbetsgivaren vidtagit. Det är ju de åtgärderna som gjort att konflikten trappats upp och som gör att man nu verkligen måste fundera över läget. Den enda konflikt av stor omfattning som inte har prövats i nämnderna är officerslockouten. Jag har förståelse för att man från regeringens sida helst vill komma ifrån att utlösa den lockouten. Men vad jag menade var, att den i lagstiftningen förutsatta prövningen genom stats- och kommunaltjänstnämnderna i dessa frågor borde ha föregått en så drastisk åtgärd som en sådan här tvångslagstiftning vilken träder så väsentliga intressen för nära, något som vi alla i riksdagen tidigare har varit överens om.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag beklagar att fru Kristensson tydligen inte lyssnade på mitt anförande tidigare i dag. Annars hade hon fått belägg för att det är väl dokumenterat att även strejkåtgärderna har medfört betydande svårigheter på olika områden.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall försöka att inte ytterligare förlänga denna debatt. Men det finns väl anledning ändå att konstatera att en av de strejkåtgärder som drabbat tredje man i mycket hög grad, nämligen tågstrejken, hade SR varit berett att dra tillbaka under förutsättning att man kom i gång med ordentliga förhandlingar. Men ändå har avtalsverket tagit just tågstrejken till intäkt för att det var nödvändigt att vidta en så drastisk åtgärd som denna försvarslockout.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Den som tar till orda i detta sena skede av debatten är väl närmast skyldig kammaren en förklaring. Min förklaring är den att jag råkade vara ledamot av 1965 års sammansatta lag- och konstitutionsutskott och att ingen röst från detta utskott hittills hörts i denna debatt.

Först skall jag emellertid göra två parenteser.

Den ena parentesen gäller inrikesministern Holmqvist som i sitt första anförande sade, att även organisationerna är naturligtvis i sin verksamhet ålagda vissa inskränkningar. Jag håller fullt med honom om det. Mot den bakgrunden ringer i mina öron en del underliga uttalanden från gårdagens debatt i denna kammare, då det från socialdemokratiskt håll sades att en hänvisning till grundlagberedningen i samband med medborgerliga rättigheter och skyldigheter var avsedd som ett skydd för organisationerna för att möjliggöra att dessa i fortsättningen skulle få grundlagsfäst rätt att

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

motta kollektivanslutna medlemmar. Dessa två uttalanden förefaller mig inte riktigt rimma.

Den andra parentesens gäller Yngve Persson. Den kan jag snabbt gå förbi – hans uppgörelse med kommunisterna var väl det väsentliga, och den skall jag inte blanda mig i. Men han sade faktiskt att SACO skall tas i örat, och det ordentligt. När han sade det, och på detta fick så många instämmanden, blir saken allvarlig, och man väntade att det från regeringsbanken skulle komma en förklaring. En sådan kom också från statsministern. Jag uppfattade dennes påpekande, att ingripandet varken var avsett att krossa SACO eller som ett skydd för SACO, som en skicklig form för ett avståndstagande från Yngve Perssons bombasmer.

Nu till 1965 års utskott.

Det har sagts att den utveckling som vi i dag står inför icke var förutsedd. Det är faktiskt inte helt sant; utskottet förutsåg att så kunde bli fallet.

Bakgrunden till hela arbetet i utskottet och till propositionen var självfallet 1930-talet, då tredje mans rätt diskuterades som en följetong i riksdagen, i utredningar – 13-mannautredningar och enmansutredningar, den ena utredningen efter den andra – och i andra lagutskottet.

Så kom då detta ingripande från socialminister Lübeck – en av högerens representanter i regeringen – som ledde till Saltsjöbadsöverenskommelsen. Man beslöt genom en partiöverenskommelse i andra lagutskottet att avföra tredje mans rätt från diskussionen om lagstiftning och i stället pröva möjligheten av samförstånd och överenskommelser. Det experimentet slog mycket väl ut. Det kan man i dag konstatera. Om herr Lorentzon har en annan mening beror det på att han har en annan utgångspunkt. Han vill klasskamp – han vill omstörtning. Då ser man naturligtvis annorlunda på försonlighet och pacifiering.

År 1965 var man så efter 30 års förhandlingar mogen att vidga förhandlingsrätten till den offentliga sektorn. Man var emellertid på det klara med vilka risker det medförde. Jag citerar från debatten: ”Redan tanken på strejker eller lockouter inom fångvården, polisväsendet eller, varför inte, försvaret är ju minst sagt chockerande.”

Man tog emellertid denna risk, trots att man sade att det var djärvt och kunde få oroväckande konsekvenser. Man såg dock samtidigt till att det fanns ett katthål i propositionen. Det betecknas som ett sådant. När det i propositionen stod att ingen ifrågasätter Kungl. Maj:ts och riksdagens rätt att tillgripa tvångslagstiftning till skydd för vitala samhällsintressen, mötte detta inte någon som helst gensaga i utskottet. Man var med på det – och vem skulle inte vara det?

Det fanns emellertid ytterligare en sak som här något har berörts av ett par talare, nämligen ett särskilt yttrande på grundval av motioner från två moderata representanter och en folkpartist i utskottet. Yttrandet är så kort att jag faktiskt skall belasta kammaren med att läsa upp det:

”Utan att därför för närvarande komma till annan slutsats än utskottet gjort, vill vi framhålla att en beredskapslagstiftning skulle innebära vissa fördelar. I förväg skulle då klarhet vinnas om innehållet i en lagstiftning, som eljest skulle bli provisorisk och måhända tillkomma under trycket av en tillfällig opinion i en svår situation. Detta vore ur

rättssäkerhetssynpunkt en fördel för de grupper som kan förväntas bli föremål för en sådan punktlagstiftning. Om de erfarenheter som efter hand kommer att vinnas av den nya lagstiftningen skulle bekräfta vad ovan anförts, torde frågan få prövas på nytt.”

Det är exakt en situation som vi hamnar i när denna avtalsrörelse är slutförd enligt vad det tycks råda allmän enighet om.

Denna utskottets accept av propositionen och denna nyhet i svensk lagstiftning var ytterligare försedd med vissa reservationer. Det framhölls i debatten att man ansåg sig kunna lita på ansvarskänslan hos organisationerna. Jag vill inte säga att den har brustit i den händelseutveckling som har fört oss fram till dagens situation. Det har naturligtvis skett övertramp. Stridsivern har varit stor. En del är väl förklarligt och en del mindre förklarligt. Men i stort sett skulle jag inte våga något omdöme av innebörd att ansvarskänslan skulle ha brustit.

Däremot kan det hända att vi nu efter det att lagen har antagits kan komma i en annan situation. Jag tycker nog att vissa uttalanden från vissa organisationer om vad som skall ske under denna nedkylningsperiod inte är särskilt uppmuntrande i detta sammanhang. Men de kanske har tillkommit i ögonblickets hetta och dämpas kanske så småningom när man får klart för sig den enkla sanningen som i alla fall gäller, nämligen att en uppgörelse förr eller senare måste träffas i varje konflikt. På den punkten delar jag statsministerns förhoppningar, liksom jag med det föregående har velat bekräfta vad herr Hedlund sade om bakgrunden till 1965 års lagstiftning.

Det fanns emellertid också en annan förutsättning. Jag citerar ur ett debattinlägg i protokollet: ”Men vi litar också på ansvarskänslan hos statsmakterna och deras förhandlare, att de inte missbrukar sin ställning i detta sammanhang och att de också iakttar spelreglerna.”

På denna punkt, herr talman, har det denna gång brustit. Det har brustit så till vida – jag skall inte fördjupa mig i det – som avtalsverket har varit kient med budgivningen åt vissa håll. Detta har t. o. m. en av medlarna offentligt framhållit: ”Det har varit dåligt med buden från avtalsverket.” Det har brustit i för stark stridsiver hos regeringen kulminerande i det huvudlösa beslutet om lockout inom försvaret. Det har brustit i fråga om regeringsuttalanden under hela denna konflikt, då man inte tvekat om att ta ställning gentemot vissa parter i denna konflikt – gång efter annan ställningstaganden, som inte kunnat fattas som annat än en påtryckning som har gått vida utöver det ansvar för samhällsekonomi och penningvärdet som varje regering är skyldig att känna och ge uttryck för.

Jag förstår att många av de nu drabbade erinrar sig regeringens passivitet under vilda strejker i fjol. Jag skall bara belysa skillnaden i uppträdande och agerande genom att citera vad ett statsråd sade i en intervju i Vecko-Journalen i fjol våras på frågan: ”Så du är inte särskilt oroad av de vilda strejkerna?” – ”Nej, jag ser dem snarare som ett hälsotecken.” – Så olika mäts det mellan legala och illegala strejker i kanslihuset!

Herr talman! Vi befinner oss i en tvångssituation. Vi har framför oss nödvändigheten av ett ingripande, och det är, såsom det har yttrats från

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

regeringshåll, bakom själva tanken en bred opinion i riksdagen.

Men jag kan inte komma ifrån – och jag känner ett behov av att ge uttryck åt det – att en stor del av ansvaret för att vi har råkat i denna situation faller på regeringen genom dess fel och försummelser, genom bristande oväld i behandlingen av arbetsmarknadens parter.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Eftersom jag på grund av lokalens storlek och talmannens svårigheter att helt överblicka den inte fick den önskade replik som jag begärde när herr Yngve Persson i Stockholm var uppe i talarstolen, vill jag nu ta tillfället i akt och ställa en fråga till honom efter hans bombastiska anförande.

Han säger, efter att först ha förenklat klasskampen till att gälla en kamp mellan hög- och lågavlönade, följande: ”Samhället kan inte stå vid sidan om lönepolitiken i fortsättningen.” – Det var ordagrant.

I mitt anförande tidigare i dag pekade jag på faran av att den tvångslag vi nu står i begrepp att besluta om kommer att bli prejudicerande och få betydelse för framtiden. Den kommer att bli en inkörsport till nya tvångslagar i vårt land.

Efter herr Perssons påstående måste jag faktiskt fråga: Betyder detta att farhågorna i mitt anförande verkligen blir besannade och att tvångslagar i fortsättningen kommer att stiftas för hela arbetsmarknaden? Jag tror att det skulle vara värdefullt för de massor av medlemmar som finns, inte minst inom LO och TCO, att få veta detta i dag.

Sedan en sak till, herr talman! Av ett tekniskt missöde yrkade vår talesman i utskottet herr Lorentzon inte bifall till reservationen 5 under punkten C. Detta ber jag alltså att nu samtidigt få göra, när jag ändå står i talarstolen.

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Till fru Ryding vill jag säga att jag aldrig, såsom hon påstod, yttrat att klasskampen enbart är en kamp mellan hög- och lågavlönade. Jag konstaterade att just den här fighten är en fight mellan hög- och lågavlönade, men klasskampen i sin helhet, fru Ryding, har andra dimensioner.

Sedan till detta om tvångslagar. Vi har ju en rad tvångslagar på arbetsmarknaden – 40 timmars arbetsvecka, fyra veckors semester – kan vi få flera sådana som ger bättre social kultur, har jag givetvis ingenting emot det. Jag vill inte skjuta bort någon frihet som förvaltas väl, men om vi förvaltar friheten partiellt – alltså på arbetsmarknaden – så att den blir ett hot mot en större och värdefullare frihet, då vill jag att vi skall göra ett ingrepp på det sätt vi finner tjänligt.

Jag vet inte, herr talman, om jag kan få svara på ett par andra angrepp och frågor som jag har fått. Det gäller fru Astrid Kristensson.

Hon talar om elektriker och anläggningsarbetare med höga löner. Hon har nog haft det sjåigt innan hon fick ihop 50 000- och 70 000-kronorsgubbarna. Men det är ojämnt på svensk löneemarknad, så det finns ju märkliga ting även där. Men skulle det i så fall vara så underligt om en kroppsarbetare för en gångs skull kom upp i denna förtjänst?

Fru Kristensson säger att jag skulle ha sagt att det ingenting gör om det blir ett intrång i den fria förhandlingsrätten. Om jag fattat detta rätt, diskuterar vi nu inte den fria förhandlingsrätten; vi diskuterar stridsåtgärder och den politik som lett till dem.

Fru Kristensson frågade om jag förnekade SACO som organisation, förmodligen dess existensberättigande. Det kan jag ju inte göra eftersom vi har frihet att organisera oss — jag höll på att säga hur tokigt vi vill. Men jag konstaterar att SACO är en anomali i det moderna samhället. Dess organisationsform och principer är ett hot mot social rättfärdighet, möjlighet till samverkan osv. därför att den bygger på ett privilegiesystem som är ohållbart i framtiden. När det gäller påståendet att den fackliga demokratin skulle komma att få en allvarlig knäck upprepar jag vad jag antydde i mitt anförande. Den knäcken får den fackliga demokratin om fackföreningsrörelsen själv missbrukar sin ställning.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Persson i Stockholm vill jag säga, att jag inte missunnar någon på den svenska arbetsmarknaden att få det bättre. Tvärtom har jag den uppfattningen att det vore lyckligt ifall vi kunde föra en ekonomisk politik i denna riksdag så att det gäves utrymme för alla att få en skälig del av standardökningen. Det är det som främjar trivseln på arbetsmarknaden och ett gott förhållande mellan olika arbetstagargrupper.

Herr Yngve Persson och jag har tyvärr olika meningar om vad den här lagstiftningen innebär. För min personliga del hävdar jag fortfarande att den innebär ett intrång i den fria förhandlingsrätten.

Fru RYDING (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar herr Persson i Stockholm för svaret på min fråga, men osökt kommer jag att tänka på att om t. ex. hela Metall går ut i strejk så skulle detta verkligen skada samhället i sin helhet. Är det ett sådant läge herr Persson tänker på när han säger att regeringen kan återkomma med tvångslagar?

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Vet inte fru Ryding hur vi i LO tidigare reagerat inför sådana situationer?

Andre vice talmannen fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Statsministern hade ett antal anföranden nyss, och jag tror att han i varje anförande nämnde något om rekvisitet i den här lagstiftningen, vad som skall krävas för att Konungen skall kunna ta den här fullmakten i anspråk, och han talade hela tiden om väsentliga medborgarintressen.

Jag vill upprepa den fråga som jag ställde i mitt anförande tidigare i dag och som jag inte fått något svar på. Vad är det för skillnad mellan "väsentliga medborgarintressen" och "vitala samhällsintressen" som vi enades om 1965 i riksdagen efter ett utredningsarbete som spände över decennier och ett funderande på formuleringar vilka krav man skulle

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

ställa för en sådan här lagstiftning? Jag tycker att kammaren har rätt att få en deklaration från regeringens sida om vad den menat när den gjort ett annat ordval, eftersom det ordval som man hade 1965 verkligen inte tillkommit på en slump utan just efter en ytterligt minutiös penetrering. Även om utskottet under nattens timmar på den här punkten har skrivit vad man tolkat in i de motionärers skrivning, vilka velat ha denna ändring, så är detta inte till fyllest. Om inrikesministern svarar, eller vem det nu blir från regeringshåll som efter vad jag hoppas kommer att besvara denna fråga, så går det inte att bara hänvisa till utskottets skrivning. Jag förutsätter att regeringen som har skrivit propositionen har haft en tanke bakom förslagen i den. Man kan ju inte bara så där på slarv välja en formulering som ju faktiskt förhandlingsrättslagstiftningen och förarbetena till den egentligen inte har givit oss rätten till, såvitt jag förstår. Vi är ju väldigt laglydiga i detta land och har stor respekt för lagarna i vår tolkning av dem. Nu ser jag att statsministern har kommit in i kammaren, och då får jag kanske ett svar från högsta nivå på denna punkt.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag kan svara med två meningar. Jag tycker det är en egendomlig semantik att göra en stor debatt om terminologin. Men "medborgarintressen" markerar att det i detta fall är just verkningarna för enskilda medborgare – tredje man – som har varit den väsentliga grundvalen för lagstiftningsingripandet.

Andre vice talmannen fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om det är fråga om någon semantik och inte heller har det varit någon stor debatt. Jag ställde i all anspråkslöshet en fråga tidigare och hoppades att jag skulle få ett svar på den. Jag upprepade min fråga därför att jag ansåg att kammaren faktiskt måste veta vad det är den beslutar om. Jag skall nu i stället fullfölja min andra fråga.

Av vilken anledning har man ändrat ordval? Anser inte statsministern att det beslut vi fattade år 1965 på något sätt är förpliktande? Det skulle ju vara vägledande för vidtagande av åtgärder av detta slag.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Man kan gott säga att detta lagförslag principiellt självfallet bygger på de tankegångar som låg till grund för 1965 års lagstiftning. Jag är anhängare av att lagstiftning och lagtextord så långt det är möjligt skall spegla verkligheten. Eftersom det i detta fall är just verkningarna för enskilda människor i samhället – inom socialvården och på många andra ställen – som har varit det väsentliga, så anser jag att "medborgarintressen" i detta fall är ett bättre ord. Så enkelt är det.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Nu har vi faktiskt fått två förklaringar. Statsministerns svar är att uttrycket medborgarintresse bättre speglar verkligheten, den som han umgås med dagligen. Det var ju inte direkt en koncis förklaring.

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Men vi har tidigare i dag fått en annan förklaring från socialdemokratiskt håll, av vilken det med all tydlighet framgick att man hade ändrat ordvalet med hänsyn till att en nämnd hade uttalat sig om att två av dessa strejker och lockouter inte var samhällsfarliga. Det var därför man ville ha bort ordet samhälle och i stället införa ordet medborgare.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Jag återkommer till denna skendebatt som statsministern talade om. Jag gör det därför att jag anser att det här är en mycket viktig principfråga som kan uttryckas med följande få ord: Om någon ställer villkor för viss medverkan och de villkoren inte uppfylls skall vederbörande vara fri från medverkan utan att behöva beskyllas för bristande civillurage, eller vad det var statsministern talade om.

Jag vill deklarerera, att efter att ha hört statsministerns svar och efter att ha hört meningsutbytet mellan statsministern och herr Helén så är jag beredd att i princip acceptera det föreliggande lagförslaget. Men våra ändringsyrkanden kvarstår trots detta. Jag kommer också att fullfölja kravet på yrkandet under punkten D av två skäl. Jag kommer att göra det dels därför att vårt förslag och motiveringen för det ger ett ännu tydligare uttryck åt vad vi syftar till än vad som nu kommit fram och dels därför att jag betraktar uttalandet i reservationen 4 vid B i utskottets hemställan som så väsentligt att det bör ställas under votering. Men detta innebär också att vi icke fullföljer de tankegångar som finns uttryckta i det särskilda yttrandet av herr Nordgren.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Herr Bohman har tidigare uttryckt tacksamhet för att jag i dag, på en annan punkt, angrep honom. Han bör vara dubbelt tacksam för att jag genom den förnyade debatten möjliggjorde för honom att gå sin via dolorosa till ett hedersamt slut.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Jag skall inte så här i debattens sista minuter fresta kammarens ledamöter och deras tålamod med något långt anförande. Jag vill endast såsom centerpartist notera en sak som herr Yngve Persson sade i sitt anförande, där sista meningen hade följande lydelse: "Allt tal om decentralism, det är helt enkelt att underminera demokratins arbetsvillkor i det moderna samhället."

I detta anförande instämde stora delar av den socialdemokratiska gruppen. Av detta uttalande och denna massiva socialdemokratiska uppslutning torde framgå var socialdemokraterna står ideologiskt när det gäller centralisering och decentralisering. Jag har som centerpartist funnit det angeläget att notera denna inställning.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! För att undvika att herr Yngve Persson nödvändigtvis skall behöva vandra ända hit vill jag säga: Om fru Jonäng har uppfattat herr Yngve Perssons inlägg som ett angrepp på lokaliseringspolitiken har hon definitivt hört fel. Det var helt andra ting han talade om.

Torsdagen den
11 mars 1971

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Jag vill bara säga att jag för säkerhets skull avlyssnade anförandet och särskilt dess senaste del på band. Sista meningen har jag återgivit exakt och det är utan tvekan fråga om centralism contra decentralism.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Om fru Jonäng följde anförandet borde hon ha funnit att det gällde hur man skall lägga upp en förnuftig lönepolitik i den delen. Fru Jonäng får således föra en lönepolitisk diskussion med herr Persson i Stockholm.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill intyga att statsministern har uppfattat mig riktigt. Jag är förvånad över att fru Jonäng kunde tro att mitt anförande handlade om något annat. Jag vill förtydliga mig litet, herr talman. Om vi för en decentralistisk politik, där varje grupp slår sig till vad den kan, får vi kaos på löne marknaden och det är detta kaos som är ett hot mot demokratin. Detta och ingenting annat menade jag.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Herr statsministern sade att det var fråga om lönepolitiken och det har jag uppfattat att det hela har rört sig om. Sämre än så är inte min uppfattningsförmåga, men enligt min mening är frågan om decentralisering och centralisering i lönepolitiken inte vår angelägenhet utan det är en angelägenhet för arbetsmarknadens parter.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade: Utskottets hemställan företas till avgörande punktvis, varvid i fråga om punkten A propositioner först ställs beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Punkten A

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Lorentzon och reservationen nr 2 av herr Brundin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 8 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Lorentzon och reservationen nr 2 av herr Brundin.

ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 279
Nej - 32
Avstår - 6

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Lag om förnyad
giltighet av vissa
kollektivavtal*

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 3 av herr Nordgren anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bohman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren beträffande punkten A godkänner utskottets motivering röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 3 av herr Nordgren anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bohman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 261
Nej - 19
Avstår - 23

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Nordgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bohman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 8 punkten B röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Nordgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bohman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 28
Avstår - 15

Punkten C

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

*Om inbjudan av
länder utanför
FN till FN-kon-
ferensen om
den mänskliga
miljön i Stock-
holm år 1972*

reservationen nr 5 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 8 punkten C röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	288
Nej	–	15
Avstår	–	13

Punkten D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Nordgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bohman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 8 punkten D röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Nordgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bohman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	261
Nej	–	27
Avstår	–	15

Punkten E

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Om inbjudan av länder utanför FN till FN-konferensen om den mänskliga miljön i Stockholm år 1972

Herr utrikesministern NILSSON erhöll ordet för att besvara herr Werners i Tyresö (vpk) i kammarens protokoll för den 3 mars intagna fråga, nr 101, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Tyresö har frågat mig om jag vill medverka till att inbjudan från FN:s ekonomiska och sociala råd om deltagande i FN-konferensen om den mänskliga miljön i Stockholm år

1972 i största möjliga utsträckning kommer att riktas till även länder utanför FN:s medlemskrets, varvid ett allmänt intresse föreligger att de båda tyska östersjöstaterna, TDR och Tyska förbundsrepubliken, blir inbjudna.

Eftersom det här gäller en FN-konferens, ankommer det på FN och närmare bestämt generalförsamlingen att avgöra vilka stater som skall inbjudas. Generalförsamlingen har ännu inte tagit ställning till denna fråga och kommer att göra det först i höst.

Den svenska regeringen har ständigt betonat, att den mänskliga miljöns problem är någonting som i högsta grad angår alla människor. Vi kommer därför att arbeta för en överenskommelse om vidast möjliga deltagarkrets.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga vilket jag uppfattar som positivt. Frågan om skyddet av den mänskliga miljön har blivit en världsangelägenhet, och jag har i flera sammanhang speciellt framhållit vilken betydelsefull svensk insats som gjorts i syfte att på bred internationell bas skrida till verksamma åtgärder i kampen mot miljöförstöringen.

Jag syftar bl. a. på initiativet till nästa års miljövärdskonferens i Stockholm. Nationella kommittéer, arbetsgrupper, specialister och vetenskapsmän är redan i arbete. Säkert kommer det resultat som kommer att redovisas att bli till ovärderlig hjälp för ett fullföljande av dessa strävanden.

Men framgången beror till väsentlig del på om alla stater engageras för denna gemensamma uppgift. Det är fråga om en FN-konferens. Ännu är det såvitt jag vet inte klart – och det har också bekräftats i svaret här i dag – vilka länder utanför FN:s medlemskrets som kommer att inbjudas.

Detta faktum är på sitt sätt en illustration av ännu bestående onormala förhållanden i vår värld. För oss i Skandinavien är det ett onormalt förhållande, att medan överläggningar förs om viktiga miljövärdspöblem som fallet var häromåret i Visby, så uppstår problem när det gäller att statligt bekräfta träffade överenskommelser. Alla vet att det beror på det faktum att man inte erkänner en av de båda tyska Östersjöstaternas statliga existens genom upprätthållandet av normala diplomatiska förbindelser. Men det talas om luftförstöring från tyska industrier, om behovet av gemensamma insatser för att ta itu med vattenföroreningarna i Östersjön. Och för Sverige som initiativtagare till nästa års miljövärdskonferens borde det vara en naturlig sak att också vara initiativtagare till att båda de tyska Östersjöstaterna blir deltagare i konferensen nästa år.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. regeringens
bedömning av
utvecklingen i
Vietnam*

Herr utrikesministern NILSSON erhöll ordet för att besvara herr *Takmans* (vpk) i kammarens protokoll för den 3 mars intagna fråga, nr 102, och anförde:

Fru talman! Herr Takman har frågat mig vilken betydelse regeringen tillmäter de alltmer oroväckande uttalandena om en USA-invasion med markstridskrafter i Nordvietnam.

President Nixon har vid en presskonferens den 4 mars sagt att den amerikanska politiken är att inte använda markstridskrafter i Nordvietnam, Cambodja eller Laos. Däremot har Saigonregimens president och vicepresident under den senaste tiden hotat med en invasion i Nordvietnam. Dessa uttalanden syftar således på en sydvietnamesisk invasion. En sådan torde dock inte kunna ske utan amerikansk medverkan.

Därför inger det oro att den amerikanska regeringen inte har tagit avstånd från de sydvietnamesiska uttalandena.

Mot bakgrund av de rykten, som föregick Laosinvasionen, inger uttalandena farhågor om en ytterligare utvidgning av kriget i Indokina. En invasion i Demokratiska republiken Vietnam skulle därutöver innebära en allvarlig försämring av det internationella läget.

Herr TAKMAN (vpk):

Jag är tacksam för utrikesministerns svar.

Det är kanske inte helt egentligt att säga att USA:s regering har nöjt sig med att inte ta avstånd från de sydvietnamesiska uttalandena. Den har inte bara låtit bli att ta avstånd från marionetterna i Saigon, den har tvärtom hejat på. I ett tal den 8 mars, som refereras i International Herald Tribune den 9 mars – tidningen kom i dag – sade utrikesminister Rogers enligt referatet att "det inte finns något skäl varför Sydvietnam skulle åläggas några som helst restriktioner i militärt hänseende" i operationer mot Nordvietnam. Han fortsatte enligt referatet med att påstå att Nordvietnam har "skyddade baser" och "använder dem mot våra styrkor och använder dem ostraffat".

Dessa och andra uttalanden är i och för sig ingenting nytt, men vad som gör det hela allvarligt är att kriget nu pågår med den våldsammaste intensitet det haft under hela tiden nära Nordvietnamns södra gräns med enorma förluster för amerikanerna i fråga om flygplan, framför allt helikoptrar, och med utomordentligt stora förluster för marionettstyrkorna från Saigon. Det kommer rätt klart fram, trots att det är embargo på nyheter från krigsskådeplatsen, att USA och dess marionetter befinner sig i en desperat militär situation. I en sådan situation har de varje gång tidigare vidtagit desperata åtgärder och upptrappat och utvidgat kriget.

Herr utrikesministern NILSSON:

Skälet till min formulering var att vi har fått texten till utrikesminister Rogers tal, och där finns inte den passus som herr Takman refererade ur Tribune.

Herr TAKMAN (vpk):

Det händer ibland att man får referat som inte stämmer med den text man får senare. Det blir faktiskt en uppgift för historiker att avgöra vilken text som är korrekt och vilken som inte är det. Jag gick efter den text som kom i tidningen i morse.

Överläggningen var härmed slutad

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. byggnads-
verksamheten
inom universi-
tetsområdet i
Frescati*

§ 5 Ang. byggnadsverksamheten inom universitetsområdet i Frescati

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Stockholm (vpk) i kammarens protokoll för den 5 mars intagna fråga, nr 115, till herr inrikesministern, och anförde:

Fru talman! Herr Sune Olsson i Stockholm har frågat chefen för inrikesdepartementet om han ämnar vidta någon åtgärd för att hejda uppbromsningen av byggnadsverksamheten vid Frescati universitetsområde, vilken enligt frågeställaren redan medfört och ytterligare hotar medföra arbetslöshet för byggnadsarbetare. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Sysselsättningen vid universitetsutbyggnaden i Frescati har minskat något under de senaste månaderna. Detta beror på att den första etappen håller på att färdigställas och inte på att några åtgärder vidtagits av statsmakterna för att dämpa byggnadstakten. I själva verket har sysselsättningen varit större än ursprungligen planerat.

Enligt gällande planer kommer nya byggnadsarbeten att påbörjas i höst. De nya arbetena kommer att medföra att sysselsättningen åter ökar till vintermånaderna 1972.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Fru talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga.

Arbetslagen ute på Frescatibyggena har tidigare uppvakat ett statsråd och har också uppvakat den socialdemokratiska riksdagsgruppen för att få besked om hur det skall bli med arbetena där ute. De undrar också om de skall sälla sig till de övriga drygt 2 000 arbetslösa byggnadsarbetarna i Stockholm.

Från jul räknat har huvudentreprenören Reinhold Gustafsson permitterat tio betongarbetare och 30 timmermän. Den entreprenör som svarar för grundläggningsarbetena, Bergendahl och Höckert, har permitterat hela arbetsstyrkan på ca 40 man egentliga byggnadsarbetare. Utöver detta har ett 50-tal arbetare, anställda av olika underentreprenörer, flyttats från arbetsplatsen eller blivit arbetslösa på grund av arbetsbrist. Ytterligare permitteringar planeras av huvudentreprenören Reinhold Gustafsson inom en till två veckor. Fram till semestern räknar man med att hela arbetsstyrkan skall vara permitterad så när som ett 20-tal man som skall gå på justeringsarbeten.

Nu säger herr Sträng att nästa etapp, alltså Kemikum, fortsätter i höst. Då har jag fått svar på min fråga, och det skall jag vidarebefordra till de

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. byggnads-
verksamheten
inom universi-
tetsområdet i
Frescati*

arbetslöshetshotade byggnadsarbetarna så att de får veta att de kan räkna med att stämpla tills vidare.

Jag skulle emellertid vilja följa upp frågan till herr Sträng. Överväger statsmakterna att påbörja nästa etapp tidigare för att inte ytterligare öka arbetslösheten bland Stockholms byggnadsarbetare? Jag vill också fråga finansministern om han tycker att det är ekonomiskt och ett uttryck för god planering att man på det här sättet rycker sönder produktionen.

Det är förenat med stora kostnader för byggnadsföretagen att bryta en produktion och flytta alla sina maskiner och andra produktionsredskap, och det är kostnader som samhället får stå för. Det blir alltså högre anbudskostnader. Men det viktigaste är att de sammansatta yrkeslagen splittrats och tvingas leva på arbetslöshetsunderstöd. Skulle det inte vara mer ekonomiskt att driva ett sådant här stort projekt som en enhet och i ett sammanhang?

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Tyvärr är det ju så att byggnadsarbetsmarknaden är säsongbetonad. Vi strävar när det gäller de statligt reglerade byggena medvetet efter att ta ner dem under sommarhalvåret och i stället hålla dem så långt som möjligt i gång under vinterhalvåret. Det är en naturlig strävan för att balansera den fria marknadens säsongväxlingar, som går åt rakt motsatt håll, dvs. expanderar under sommaren och tas ner under vintern.

Nu hade det i planerna avdelats 22 miljoner för den här verksamheten under budgetåret 1970/71. Vi har ändå hållit det i gång i sådan utsträckning att det är – om jag minns rätt – icke mindre än 35 miljoner som disponeras under budgetåret 1970/71 för ändamålet.

Sedan är det naturligtvis onyanserat uttryckt av frågeställaren, när han säger: Skall då de här byggnadsarbetarna vara hänvisade till att stämpla under sommaren? Här i Stockholmsområdet brukar byggnadsarbetsmarknaden se annorlunda ut under sommaren. De borde ha goda möjligheter att få ett annat byggnadsarbete.

Mot bakgrunden av dagens debatt kan ju dessutom herr Olssons förbundskamrater välsigna den här riksdagen, som med så stark majoritet har tagit avstånd från hans eget votum för en stund sedan, vilket skulle ha inneburit tiotusentals arbetslösa förbundskamrater för frågeställaren.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Fru talman! Herr Sträng missuppfattar mig. Det gällde inte att de skulle stämpla i sommar, utan det är just nu som läget är akut. Över 2 000 byggnadsarbetare går arbetslösa. Det är ju bra att regeringspartiet och andra partier nu är intresserade av problemet att byggnadsarbetare kan bli arbetslösa. Men det har de varit i många år, och den här vintern har vi det bästa byggväder som jag har upplevat – jag har visserligen bara jobbat i industrin under 12 år. Det har i alla fall varit som en sommar.

Det förefaller som om det skulle vara svårare att bli arbetslös på grund av en eventuell SACO-strejk än på grund av regeringens finanspolitik. Visserligen är det förargligare – det håller jag med om – och man vänder sitt hat eller sin ilska mot dem som strejkar. Men jag försäkrar att det är

precis samma arbetslöshetsunderstöd osv. Oavsett orsaken till arbetslösheten drabbas individen och hans familj på samma sätt. När nu den offentliga verksamheten byggs ut och det uppstår arbetslöshet en sådan här vinter, tycker man att statsmakterna borde kunna satsa mera pengar för att driva utbyggnaden i högre takt än vad som möjligen var planerat, så att antalet arbetslösa inte ökar ytterligare.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Ang. beredskaps-
arbetenas om-
fattning*

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Jag har bara velat efterlysa konsekvensen i frågeställarens inlägg. Han har rätt, som företrädare för en grupp, att bekymra sig om den arbetslöshet som eventuellt kan bli följderna av att antalet anställda i Frescati nu blir reducerat eftersom den första etappen är färdig. Men då bjuder ju konsekvensen, om han tänker efter själv, att han sätter sig in i sitt eget ställningstagande här för en stund sedan som, om riksdagen hade följt honom, skulle ha inneburit en mångdubbelt större arbetslöshet för byggnadsarbetarna här i Stockholm.

Man tvingas, om man ger sig in i politiken, att försöka vara konsekvent i sina ställningstaganden. Det är kanske litet otur för vår nye ledamot av kammaren att han råkar få den här debatten just i dag såsom en relief till vad de övriga inläggen här i dag har inneburit.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. beredskapsarbetenas omfattning

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Åslings (c) i kammarens protokoll för den 2 mars intagna fråga, nr 95, och anförde:

Fru talman! Herr Åsling har frågat om jag med hänsyn till den aktuella situationen på arbetsmarknaden är beredd att redogöra för vilka åtgärder som planeras för att upprätthålla beredskapsarbeten i tillräcklig omfattning.

Omfattningen av beredskapsarbetena kan inte ses isolerad från övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag vill därför lämna några uppgifter om antalet personer berörda av några sysselsättningspolitiska insatser innevarande år jämfört med förra året. Antalet personer i beredskapsarbete var i februari månad förra året 16 700 personer. Vid samma tid i år var det 18 700. Antalet arkivarbetare var 7 300 i januari 1970. Motsvarande siffra för i år var 9 300. Det är alltså 4 000 fler personer sysselsatta i sådana arbeten i år än vad det var för ett år sedan. Antalet personer i arbetsmarknadsutbildning har vidare ökat från 40 000 i januari förra året till 53 000 vid samma tid i år.

Vad därefter gäller planeringen av beredskapsarbeten är det nödvändigt att en sådan pågår kontinuerligt. Såväl olika statliga organ som kommuner och andra intressenter är engagerade i denna verksamhet. Några speciella åtgärder för att upprätthålla arbetslöshetsberedskapen i detta avseende är alltså inte erforderliga.

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. beredskaps-
arbetenas om-
fattning*

Herr ÅSLING (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är den aktuella situationen på arbetsmarknaden och den tydliga konjunkturavmattning som vi måste notera. Antalet arbetslösa var vid februariräkningen ca 60 000, medan motsvarande tal i fjol vid samma tid var 51 000. Denna ökning av antalet arbetslösa har kommit till stånd trots den ovanligt milda vintern och den därav följande låga säsongarbetslösheten. Konjunkturavmattningen avspeglas också i registreringen av antalet lediga platser, som i fjol vår pendlade mellan 50 000 och 80 000 men nu i februari var nere i 30 000.

Det är i detta läge som länsarbetsnämnderna uppmanats skära ner kostnaderna för beredskapsarbeten denna vår med 11 procent. Det har sagts att den nedskärningen måste ske för att de tillgängliga resurserna skall kunna användas för att bereda de drygt 9 000 arkivarbetarna sysselsättning fram till halvårsskiftet. Även om budgetläget är ansträngt måste man göra klart för sig att denna restriktiva inställning till beredskapsarbetena får beklagliga konsekvenser. Jag kan exemplifiera med situationen i mitt eget län, Jämtlands län: Vi hade i februari i år nästan exakt samma antal arbetslösa som i fjol, nämligen drygt 1 500. Samtidigt var tillgången på lediga platser mindre än två tredjedelar av antalet i fjol.

Ökade insatser sker även där på sektorn för omskolning, men samtidigt har ramen för beredskapsarbeten dragits ned högst betydligt och antalet den vägen tillgängliga arbetstillfällena minskat. I detta läge kommer så den ytterligare åtstramningen. Antalet arbetare vid beredskapsarbeten på vägar, som i fjol var 521, var i år i februari mindre än hälften, och en ytterligare nedgång är ofrånkomlig med hänsyn till bristen på medel. Jag tror att förhållandena är likartade i många andra län, inte minst i Norrland.

Det är givetvis nödvändigt att man kan hålla arkivarbetarna i gång på detta sätt. Men hur tänker man förfara med den äldre arbetskraft som sysselsätts i vägbyggnad? Det kan inte vara rimligt att ytterligare försvåra för denna oftast äldre och svårplacerade arbetskraft att finna sin försörjning. Och hur tänker man då, herr statsråd, behandla den framställning om extra medelstilldelning som kommit från arbetsmarknadsstyrelsen?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Man brukar ju inte i förväg i ett interpellations- eller frågesvar ge besked om hur man kommer att ställa sig och vad ett förslag som skall lämnas till riksdagen kommer att innebära. Jag vill bara säga att vi har dessa frågor under uppmärksamhet.

Jag kan också nämna att vi har strävat efter att försöka, för att få en så god hushållning som möjligt med de tillgängliga medlen, styra över så mycket som möjligt av sysselsättningen på skogsarbeten eller andra beredskapsarbeten, som inte är fullt så kostnadskrävande som vägbyggnadsarbetena. Herr Åsling vet säkerligen lika väl som jag att det är den typen av beredskapsarbete som drar de största kostnaderna. Det ligger naturligtvis betydande värden i att göra sådana väginvesteringar; det är ju

inte pengar som rinner bort. Men när man vill hushålla med de begränsade resurserna och eftersträvar att så många som möjligt skall få sysselsättning, var kanske just exemplet med vägarbetena inte särskilt väl valt, eftersom vi där avsiktligt har försökt hålla igen för att få en större verksamhet i skogssektorn.

Herr ÄSLING (c):

Jag noterar att denna fråga om medelstilledning för beredskapsarbeten alltså är under behandling och tar mig friheten uttrycka förhoppningen att ökade resurser skall kunna ställas till förfogande. Som det nu ser ut måste annars många angelägna beredskapsarbeten upphöra eller begränsas, många gånger på ett sätt som gör det svårt även för den lokala arbetsmarknadsmyndigheten att företa en omplacering. Den äldre, svårplacerade arbetskraft som bl. a. sysselsätts i vägarbeten har ofta inte något annat egentligt alternativ. Möjligen kan det tänkas att en del av den arbetskraften kan sysselsättas i skogsbruket, men av skilda skäl kan inte alla placeras där.

Jag hoppas, herr statsråd, att det skall bli tillfälle att beakta dessa synpunkter när framställningen från arbetsmarknadsmyndigheterna om extra anslag skall behandlas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. bostadskvoten för prioriteringsorter inom norra stödområdet

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Wikners (s) i kammarens protokoll för den 3 mars intagna fråga, nr 100, och anförde:

Fru talman! Herr Wikner har frågat om jag kommer att vidtaga några åtgärder för att öka bostadskvoten för prioriteringsorter belägna inom norra stödområdet.

Något beslut om prioritering av vissa orter inom det norra stödområdet har ännu inte fattats av statsmakterna. Som jag redovisade i propositionen 75 till 1970 års riksdag kommer en ortsklassificering som innebär prioriteringar att ingå som ett viktigt moment i det regionalpolitiska handlingsprogram som jag avser att redovisa för riksdagen under hösten 1972 och som bl. a. skall bygga på Länsprogram 1970. Jag vill emellertid erinra om att man redan i samband med Länsplanering 1967 i ett antal län gjorde klara prioriteringar av vissa orter när det gäller fördelningen av de regionalpolitiska insatserna. Dessa prioriteringar fick riksdagens stöd år 1969. I ett särskilt cirkulär anbefalldes Kungl. Maj:t samtliga statliga myndigheter – sålunda även bostadsmyndigheterna – att i beslut som har regionalpolitisk betydelse beakta resultatet av Länsplanering 1967. Jag vill samtidigt erinra om att det i huvudsak är bostadsbyggnadsbehovet som skall ligga till grund vid fördelning av bostadslåneramarna och att de regionalpolitiska frågorna endast är en av de faktorer som skall beaktas vid fördelningen.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

Ang. bostadskvoten för prioriteringsorter inom norra stödområdet

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. bostadskvo-
ten för priorite-
ringsorter inom
norra stödom-
rådet*

Herr WIKNER (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för detta svar, som jag bedömer som positivt.

Det som föranlett mig att framställa denna fråga är den oro som uttalats inom norra stödområdets lokaliseringsorter på grund av knappheten på byggnadskvoter. Jag vill nämna att i den köping där jag bor, nämligen Sveg, har man för 1971 anmält ett byggnadsbehov på 11 000 kvadratmeter, dvs. 110 lägenheter, och man har tilldelats 3 000 kvadratmeter, dvs. 30 lägenheter, detta enligt förvaltningschefens uppgifter.

Sveg har expanderat kraftigt de senaste åren på grund av regeringens lokaliseringpolitik. Det skulle vara synd, om denna utbyggnad nu hämmades av brist på bostäder. Jag hoppas att så inte blir fallet, och då är farhågorna oberättigade.

Om man jämför tilldelningen i riket år 1971 finner man att Storstockholm fått mer än dubbelt så mycket som de fem nordligaste länen. Jämförelsesiffrorna är 1 817 400 kvadratmeter, således 23 procent, och för de fem nordligaste länen 849 800 kvadratmeter, således 11 procent. Storgöteborg har också fått mer än Norrlandslänen, nämligen 860 400 kvadratmeter, alltså 11 procent.

Jag kan inte bedöma behovet på olika platser, men enligt uttalanden är det tydligt att många lokaliseringsorter är i stort behov av en ökad bostadskvot. Jag ställer därför frågan: Kommer tilläggskvot att föreslås? Det har viskats något om det.

Jag vill till detta uttala den förhoppningen att lokaliseringsorterna i norra stödområdet blir prioriterade, om det kommer en tilläggskvot. Det är förenligt med att främja industrilokaliseringen inom detta område, och det har således även med sysselsättningen att göra.

Jag ber att ännu en gång få tacka. Kan jag få svar på frågan om vi kommer att få tilläggskvoter, vore jag också tacksam.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Det är säkert bekant för de ledamöter i riksdagen som sysslar med bostadsfrågorna i utskottsbehandlingen att vi för innevarande år räknar med ett bostadsbyggande på garanterat 95 000 lägenheter. Det gör det självfallet möjligt att fördela ytterligare ett antal lägenheter liksom vi har brukat göra när vi kommit ett stycke in på året. Men jag vill ändå erinra om att vi har anledning att räkna med att det blir en något knappare tilldelning än i fjol. Vi får försöka göra fördelningen så rättvis som möjligt, och det är självklart att orter där man har och kan påräkna en utveckling bör ihågkommas så långt det är möjligt vid den fördelningen.

Herr WIKNER (s):

Fru talman! Det var värdefullt att få detta bekräftat av inrikesministern. Jag tar fasta på att en hel del av denna bostadskvot då går till norra stödområdet.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
11 mars 1971

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara fru Hanssons (s) i kammarens protokoll för den 3 mars intagna fråga, nr 103, och anförde:

Fru talman! Fru Hansson har frågat om regeringen mot bakgrund av de senaste månadernas starkt ökade arbetslöshet i Västerbotten planerar att vidta några speciella åtgärder för att öka sysselsättningen i länet.

Det pågår en ständig strävan att tillföra skogslänen fler arbetstillfällen. Förra årets beslut om utbyggnad av det regionalpolitiska stödet är ett av de viktigaste inslagen i dessa strävanden. Jag vill särskilt peka på det särskilda sysselsättningsstödet i det inre stödområdet. Det är ännu för tidigt att uttala sig om effekten av detta stöd på längre sikt. Preliminära uppgifter visar dock att det redan nu föreligger ett ganska stort antal ansökningar om sysselsättningsstöd från företag i inlandet, som har de besvärligaste sysselsättningsproblemen.

Vad gäller speciellt Västerbotten vill jag peka på några aktuella planer. Som redan meddelats i annat sammanhang har regeringen för avsikt att lägga fram förslag om att Skogshögskolan och en filial till arbetsmedicinska institutet med tillsammans 370 anställda förläggas till Umeå. En industri som beräknas sysselsätta drygt 100 personer kommer att förläggas till Vilhelmina. Utredningen om etablering av s. k. industricentra undersöker förutsättningarna för att förlägga ett sådant centrum till Västerbotten. Glesbygdsutredningen förbereder en speciell sysselsättningsplanering i Åselblocket.

Det finns alltså flera projekt av betydelse för sysselsättningen i Västerbottens län. Till detta kommer de allmänna arbetsmarknadspolitiska insatserna som främst i form av beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning har stor omfattning i länet.

Fru HANSSON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret, och jag vill också uttrycka min tacksamhet över vad som gjorts för Västerbottens län och för vad man planerar att göra.

Anledningen till min enkla fråga är den oroande utvecklingen av arbetslösheten i Västerbotten de senaste månaderna. I februari månad i år hade vi drygt 1 000 fler arbetslösa än motsvarande tid i fjol.

Arbetslösheten har ökat i snabb takt sedan i slutet på fjolåret. I december månad 1970 hade vi 3 014 arbetslösa, i januari ökade antalet till 3 397 och i februari nåddes rekordsiffran 3 543. De tre senaste månaderna har arbetslösheten alltså ökat med drygt 500, trots att vi hade 2 391 placerade i beredskapsarbete och 2 659 i arbetsmarknadsutbildning.

Speciellt oroande ser jag det vara att Umeåregionen visar en sådan uppgång i antalet arbetslösa. I februari 1970 hade vi 606, i februari i år 1 386 anmälda arbetslösa, en ökning alltså på ett år med drygt 100 procent eller med 780 personer.

Byggnadsarbetarna har drabbats hårdast. Men även transportarbetarna visar hög arbetslöshet. Inom de flesta branscher har antalet lediga platser

*Om åtgärder för
att öka syssel-
sättningen i
Västerbottens
län*

Torsdagen den
11 mars 1971

*Om åtgärder för
att öka syssel-
sättningen i
Västerbottens
län*

under samma tid minskat. Industrifattigdomen i Umcområdet gör det också svårt för de arbetslösa att finna andra arbetsuppgifter.

För att belysa det allvarliga i situationen för byggnadsarbetarna kan en jämförelse i fråga om utbetalade arbetslöshetsunderstöd göras. Från den 1 januari till den 9 mars 1970 utbetalades i runda tal 530 000 kronor i arbetslöshetsunderstöd. Under samma tid i år har man betalat ut 1 053 000 kronor.

Det finns många orsaker till den nu uppkomna situationen. Ett nedbantat offentligt byggande, ett kraftigt minskat vägbyggande, nedläggningar av flera företag och en sågbrand är några av de väsentligaste anledningarna.

En räddning vid tidigare liknande situationer med kraftig uppgång i arbetslösheten i Västerbotten har varit att regeringen kraftigt ökat på anslagsgivningen till beredskapsarbeten. Jag skulle vilja fråga om regeringen har för avsikt att göra någon ytterligare satsning på beredskapsarbeten i Västerbotten. Och jag undrar också om statsrådet har några besked att ge om planerade lokaliseringssatsningar för ersättningsindustrier i bl. a. Burcå och Rundvik. Vi har också Vindelområdet där situationen är ytterst besvärlig och där man fortfarande hoppas på någon lokalisering. Där är känningen av de bortfall av jobb som Vindelälvbeslutet innebar mycket stor.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Jag vill gärna säga att jag är väl medveten om att Västerbotten haft en ganska bekymmersam utveckling, speciellt när det gäller byggnadsarbetarna. Vi hade för en stund sedan ett replikskifte mellan finansministern och en ledamot från Stockholm, där man bekymrade sig för sysselsättningen för byggnadsarbetarna. Näst efter Stockholm är faktiskt Västerbotten det län där man haft den största ökningen av arbetslösheten just på det området. Jag vet naturligtvis också att Västerbotten fått kännning av den allmänna utvecklingen. Men jag vill samtidigt betona att arbetslösheten dock inte är av en sådan karaktär att man kan säga att det behövs några panikartade åtgärder. Vi har inte totalt kommit över 60 000 arbetslösa, och normalt brukar vi anse att vi har fått lov att tolerera en arbetslöshet som legat någonstans mellan 40 000 och 60 000 under vintern.

Som jag sade i ett tidigare svar är frågan om en ytterligare satsning på beredskapsarbeten under beredning i departementet, men jag är hindrad att närmare gå in på det i dag.

Fru IIANSSON (s):

Fru talman! Jag tackar för beskedet att det nu undersöks om det kan bli flera beredskapsarbeten också i Västerbotten.

Jag har mest uppehållit mig vid situationen i Umeområdet. Det beror på att arbetslösheten där har ökat mest under de senaste tre månaderna, närmare bestämt med 500 personer. Umeås roll såsom uppfångare av dem som tvingas flytta från inlandet är nu hotad, om inte den här utvecklingen i arbetslivet kan brytas.

Vart skall dessa människor ta vägen? De kan inte flytta tillbaka till

sina kommuner, ty där finns inte arbete. Alternativet för dem blir att flytta söderut, där arbete kan ges. Detta anser jag vara mycket olyckligt. Vi har faktiskt inte råd med en ytterligare åderlåtning av befolkningen i Västerbotten. Vi vill ha kvar dem vi har inom länets gränser. Därför väddar jag till inrikesministern att se till att arbetsmarknadsstyrelsen kan få resurser att vidta snabba åtgärder i den nu akuta situationen, speciellt i Umeområdet.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Ang. praxis för
beviljande av
politisk asyl i
Sverige*

§ 9 Ang. praxis för beviljande av politisk asyl i Sverige

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Svenssons* i Malmö (vpk) i kammarens protokoll för den 4 mars intagna fråga, nr 108, och anförde:

Fru talman! Herr Svensson i Malmö har frågat mig om vilken praxis som gäller för närvarande när det gäller huruvida en politisk flykting beviljas eller icke beviljas asyl i Sverige.

Enligt 2 § utlänningslagen gäller som huvudregel att politisk flykting som är i behov av fristad i vårt land inte skall vägras tillstånd att vistas här. En politisk flykting som redan har rätt att vistas i annat land anses i praxis inte ha behov av fristad här. Jag vill emellertid påpeka att det endast undantagsvis förekommer att utlänning som söker fristad här betecknas som politisk flykting redan vid tillståndsgivningen. Frågan om utlännings ställning som politisk flykting prövas därför i regel först i samband med verkställighet av beslut om avlägsnande ur riket. Enligt 53 § utlänningslagen får utlänning vid verkställighet av avvísning, förpassning, förvisning eller utvisning inte sändas till land där han löper risk att bli utsatt för politisk förföljelse och inte heller till land där han inte åtnjuter trygghet mot att sändas till land i vilket han löper sådan risk. Våra bestämmelser om politiska flyktingar är grundade på reglerna i 1951 års FN-konvention angående flyktingars rättsliga ställning. Slutligen kan jag nämna att frågan om politiskt flyktingskap för närvarande behandlas av utlänningsutredningen som väntas komma med betänkande under första halvåret 1971.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Fru talman! Jag får tacka för svaret.

En politisk flykting skall enligt lagen inte vägras fristad i riket utan synnerliga skäl. Men asylrätten tillämpas på ett växlande och egendomligt sätt. Tre problem är särskilt aktuella.

För det första: Vem är politisk flykting? Man blir inte nödvändigtvis bedömd som sådan även om man har goda skäl. Det har förekommit och förekommer att invandrarverket avvisar politiska flyktingar på icke-politiska grunder. Med stöd av utlänningslagens 19 § grundar man t. ex. avvísning på att den hitkomne antas sakna möjlighet att försörja sig – antaganden som invandrarverket inte alls är skyldigt att styrka.

För det andra kan en politisk flykting avvisas till tredje land. Det

81

tycks ofta ske utan hänsyn till konsekvenserna, trots att dessa enligt lagen skall beaktas. Några portugiser håller sig just nu illegalt gömda i Sverige. De har vägrat tjänstgöra i den krigförande Afrikaarmén. Det finns beslut om deras avvisning till Frankrike. De misstänker på goda skäl att Frankrike har utlämningsavtal med Portugal. Sådana avtal är inte ovanliga. Under Algerietkriget hade Belgien liknande avtal med Frankrike beträffande algeriska nationalister. Även i andra fall är det ofta risk för att en politisk flykting avvisas till tredje land. Saknar vederbörande rätt att uppehålla sig i det tredje landet, finns risken att han på rent formella grunder avvisas vidare – exempelvis till hemlandet.

Slutligen har förekommit att avvisningsbeslut mot utländska medborgare verkställts trots att nådeansökan avsänts till regeringen. Ett tragiskt sådant fall var Kotsikos, den grekiske oppositionsmannen, som det officiella Sverige befordrade i militärjuntans händer. Det finns fler liknande fall.

Jag vill fråga herr statsrådet: Avser statsrådet att skapa formell garanti för att åtgärder inte verkställs innan regeringen i sådana fall sagt sitt? Vad kommer att ske med de här nämnda portugiserna?

Och till sist: Anser regeringen den brasilianska militärdiktaturen vara av det slaget, att medborgare i Brasilien kan ha skäl att söka politisk asyl i Sverige?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Jag vill gärna bekräfta att det förekommer att personer som åberopar politiskt flyktingskap inte kan göra gällande att de har rätt att stanna här av just detta skäl. Jag har vid flera tillfällen haft anledning att studera sådana ärenden, och jag kan försäkra herr Svensson i Malmö att en del personer, som ingalunda har haft med politik att skaffa och som över huvud taget inte är utsatta för någon risk att bli förföljda, åberopat detta skäl, i föreställningen att det skulle vara någonting som tog över all annan bedömning. Därför har det förekommit utvisningar även av personer som åberopat att de varit politiska flyktingar, i sådana fall där grunden för påståendet har varit mycket illa styrkt och där man kanske tvärtom kan säga – så har det varit i flera fall som jag känner till – att det förelagat en grov brottslig belastning både i vårt land och i andra länder. Jag vill göra herr Svensson uppmärksam på att flyktingar inte så sällan som en sista utväg anför att de är utsatta för risken att få lida politisk förföljelse när de återkommer till sitt hemland.

Men det här är svåra saker. Det nämns här ett speciellt namngivet fall, men det skall jag inte gå in på. Jag kan dock försäkra herr Svensson att det inte på något sätt var styrkt att det fanns risk för någon politisk förföljelse – detta framgick också av den fortsatta handläggningen – men väl att den förvisningen skedde på god grund, eftersom den person det rörde sig om inte hade haft förmåga att försörja sig vare sig här eller i något annat land som han tidigare hade besökt.

När det gäller Portugal är vi medvetna om att ett antal personer just har åberopat risken av politisk förföljelse. Sådana ärenden är under behandling, men jag kan självfallet inte gå in på dem i dag.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Fru talman! Herr inrikesministern försöker försvara en del fall, som tidigare har angräpits, med att påpeka att det förekommer fall där det i och för sig kan finnas goda grunder för en utvisning. Det var emellertid inte de fallen jag frågade om, utan jag frågade om de fall, där det med övervägande sannolikhet är så, att vederbörande kan bli utsatt för politisk förföljelse, därför att det rör sig om sådana regimer och länder att den risken är högst uppenbar.

Man har kanske i vissa fall också anledning att beakta att det faktiskt står i lagen att bevisbördan när det gäller att avvisa folk som påstår sig vara politiska flyktingar vilar mer eller mindre på myndigheterna, eftersom flyktingarnas påståenden skall kunna förutsättas vara uppenbart oriktiga för att man i sådana fall skall kunna företa en avvisning, förvisning eller förpassning eller vad det är fråga om.

Statsrådet var här inne på en annan sak, nämligen förmågan att försörja sig, en förmåga som tydligen utgör någon sorts mer eller mindre dunkelt kriterium i vissa sådana här fall. När jag tagit informella kontakter med myndigheter i Sverige i enstaka fall av den här typen, har jag vid en del tillfällen mötts av det tipset – givet i största välmening – att om man t. ex. för ifrågavarande persons räkning sätter in en viss summa pengar – 15 000 kronor har nämnts – så kunde man räkna med en välvilligare behandling när det gäller bedömningen av huruvida en människa har förmåga att försörja sig eller inte. Politiska flyktingar bär emellertid, herr statsråd, mera sällan med sig mindre förmögenheter, och uppehållstillstånd i detta land skall väl heller inte beviljas mot uppvisande av mindre förmögenheter.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Låt mig bara säga en sak. Om herr Svensson i Malmö hört sådana rykten, tycker jag att han skall avvisa dem mycket bestämt. Jag har inte anledning att på något sätt tro att man bedömer rätten att stanna i detta land med hänsyn till vederbörandes förmögenhetssituation. Jag har aldrig mött något fall där jag haft anledning att tro att sådana ovidkommande ting spelat in.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Ang. fördelningen av bostadskvoten

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Westbergs i Ljusdal (fp) i kammarens protokoll för den 4 mars intagna fråga, nr 110, till herr civilministern, och anförde:

Fru talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat civilministern om han avser att vidta några ändringar beträffande riktlinjerna vid fördelningen av bostadskvoten mellan i första hand länen och i andra hand olika regioner inom länen. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

De av riksdagen antagna riktlinjerna för bostadsbyggandets regionala fördelning innebär i huvudsak att bostadsbyggnadsbehovet bör ligga till

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

Ang. fördelning-
en av bostads-
kvoten

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. fördelning-
en av bostads-
kvoten*

grund vid fördelningen. Oavsett det totala bostadsbyggandets storlek skall alltså de olika delarna av landet få sin med hänsyn till behovet riktiga andel. Hänsyn skall härvid tas till bl. a. bostadsbristens storlek, näringslivets expansion, regionalpolitiska strävanden och behovet av att ersätta omoderna bostäder. Det finns enligt min mening inte någon anledning att ändra dessa riktlinjer.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min fråga. Det är tydligt att han inte avser att komma med några nya riktlinjer beträffande fördelningen utan ämnar fortsätta enligt de bestämmelser som nu råder. Vi vet att fördelningen till länen i de yttre områdena nedskrivits, medan man lagt mera på de stora tätortsområdena, storstadsområdena. Vi har för vårt läns vidkommande fått vidkännas en nedskärning med ca 300 lägenheter per år, och det är klart att detta känns.

Det heter i svaret att "bostadsbyggnadsbehovet bör ligga till grund vid fördelningen". I vårt län har vi många expansiva orter. Vi har ett ganska svagt bostadsbestånd, där ett ersättningsbyggande är mycket väl påkallat, och vi har områden där regionalpolitiska strävanden måste vägas in i bilden. Närmast är det väl till detta sistnämnda jag har velat anknyta. I det kommunblock där jag hör hemma har man räknat med att under 1971 och de närmaste fyra åren framåt kunna bygga 268 lägenheter per år. För detta år har vi tilldelats 149 lägenheter. Det är klart att detta är högst otillfredsställande i ett läge då vi försöker bygga bostäder för att bereda möjligheter för lokalisering av företag till vårt block.

Och att behovet av ökade sysselsättningsmöjligheter är oerhört stort och något som vi har haft anledning att diskutera i många sammanhang vet jag att inrikesministern är väl förtrogen med. Vi skulle alltså behöva en helt annan tilldelning av bostadskvot. Jag tror också att det vore riktigt att man gjorde denna tilldelning över en längre tidsperiod, t. ex. delade ut bostadskvoter för treårsperioder. På det sättet skulle man kunna få större kontinuitet, förbilliga byggandet, slippa ryckigheten osv., och det vore en väsentlig sak.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Får jag säga till herr Westberg att vi gärna vill se det så, att om det finns möjlighet till en industriell expansion så bör man naturligtvis också så långt möjligt tillgodose denna genom tilldelning av bostäder. Men ibland har folk föreställningen att bara man får en kvot att bygga bostäder kommer industrin också när man har någonstans att bo.

Jag antar att herr Westberg inte har resonerat på det sättet utan menar att det måste vara samordning mellan industriell expansion och ökat bostadsbyggande. I så fall är jag helt överens med honom om att det bör beaktas.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Fru talman! Självfallet har jag inte den uppfattning som inrikesministern nämnde, att man skulle få företag så snart man hade bostäder att erbjuda. Men det går nog inte att diskutera bort att det finns ett sammanhang här. Det är svårt att intressera företag att komma till en ort om man inte kan bereda möjligheter för den personal, som behöver följa med företaget, att få någonstans att bo.

Jag tror det är viktigt att man här gör en totalbedömning. När man vill satsa på en region, t. ex. ett kommunblock, för att försöka bryta en negativ utveckling, får man gå fram över flera sektorer. Man kan inte bara nöja sig med lokaliseringsbidrag, man måste också satsa på bostadsbyggande och kommunikationer, för att nämna ett par exempel. Det måste alltså ske en totalbedömning, där bostadsbyggandet måste vägas in med all den kraft som är motiverad.

Det är därför jag menar att det är otillräckligt att man får en kvot på 149 lägenheter, när man skulle behöva 268. Vi behöver inte tala om bostadskö i detta sammanhang. Det är problem som inrikesministern väl känner till.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om åtgärder för att förse industrier med arbetskraft

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Enskogs* (fp) i kammarens protokoll för den 4 mars intagna fråga, nr 112, och anförde:

Fru talman! Herr Enskog har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta för att industrier, som är i stort behov av personal — i något fall anges det aktuella behovet till över 500 personer — skall erhålla erforderlig arbetskraft.

Industrins efterfrågan på arbetskraft varierar starkt mellan olika branscher och regioner samt med konjunkturerna. Under den senaste tiden har en inte obetydlig nedgång i efterfrågan kunnat konstateras. Samtidigt finns det emellertid även i detta läge industriföretag som har ett icke tillgodosett behov särskilt av yrkesutbildad personal. För att möta detta behov inriktas de statliga åtgärderna i hög grad på yrkesutbildning. Arbetsmarknadsutbildningen beräknas sålunda nästa budgetår komma att omfatta 105 000 personer. Andra åtgärder för att underlätta arbetskraftens anpassning till arbetsmarknaden är utbyggnaden av arbetsförmedlingen och övriga rörlighetsstimulerande åtgärder. Jag vill emellertid också understryka att industrins möjligheter att rekrytera erforderlig arbetskraft i högsta grad är beroende av dess eget handlande. Skall industrin kunna hävda sig i konkurrensen om arbetskraften måste den kunna erbjuda en god arbetsmiljö och lockande arbetsvillkor i övrigt. Genom större villighet från industrins sida att etablera sig i sysselsättningssvaga områden skulle också rekryteringen av arbetskraft underlättas.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Om åtgärder för
att förse indu-
strier med arbets-
kraft*

Torsdagen den
11 mars 1971

*Om åtgärder för
att förse indu-
strier med arbets-
kraft*

Herr ENSKOG (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret. Denna fråga tar upp ett i dessa tider mycket ovanligt förhållande. Vi har nyss hört exempel på detta i tidigare frågor som vi behandlat.

Anledningen till frågan var att jag kände till att ASEA under ett halvår har behov av att öka sin arbetskraft med 600 man, men hittills bara fått 75. Man har begärt att få importera ett par hundra man, eftersom det inte ser ut att gå att få arbetskraft inom landet. Man har dock fått tillstånd att ta in endast 60 man.

Det är beklagligt att företag som är i stort behov av arbetskraft inte tycks kunna erhålla sådan trots att det finns arbetslösa runt om i landet – alldeles nyss nämndes siffran 60 000 personer. I det aktuella fallet finns det arbetslokaler, det finns maskiner, det finns arbetsorder, men det saknas arbetskraft. Detta medför att leveranser – speciellt leveranser till andra länder – försenas, vilket leder till kommande svårigheter att få nya exportorder.

Om arbetsmarknadsverket inte kan lösa detta arbetskraftsproblem genom att flytta om arbetskraft från andra håll inom landet till Ludvika, Västerås, Helsingborg m. fl. platser där arbetskraft saknas, tas då frågan om import av arbetskraft upp till prövning på nytt?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Detta inlägg av herr Enskog är verkligen intressant. Det är sällan som dessa förhållanden belyses. Vi har ju det ojämna förhållandet att det på flera orter i landet finns en efterfrågan på arbetskraft, som jag beskrev tidigare. Vi är tydligen överens om att så är fallet.

Sedan frågar herr Enskog: Skulle man inte då kunna importera arbetskraft utifrån? Men han kommer också fram till, och det tycker jag är riktigt, att fråga om det inte finns möjligheter att bättre tillvarata de resurser som finns inom landet. Han ställer förhoppningar på arbetsmarknadsstyrelsen. Men hur många är det inte som ägnat sig åt att kritisera den verksamhet som arbetsmarknadsstyrelsen bedriver just i syfte att underlätta rörligheten av arbetskraften i vårt land? Nog stämmer detta förhållande till en viss eftertanke. Det bör vara angeläget för oss allesamman i detta lilla land att ändå försöka hushålla med våra tillgångar på bästa sätt. Jag vill gärna understryka att det också är mycket angeläget att man från industrins sida tar till vara möjligheterna att tillgodogöra sig den äldre arbetskraft som finns, kanske också försöka lägga upp produktionen och anordna lokalerna på ett sådant sätt att man kan räkna med att anställa kvinnlig arbetskraft i större utsträckning än man gör i dag.

Jag tror att man får gå fram på flera olika vägar för att bemästra detta problem. Den ur företagets synpunkt mest bekväma vägen är att säga: Låt oss få arbetskraften utifrån. – Men vi är samtidigt medvetna om att det drar med sig en mängd problem, kostnader osv. Man kan således inte utan vidare anvisa den vägen som den helt självklara i ett sådant här läge.

Herr ENSKOG (fp):

Fru talman! Jag tackar för de ytterligare synpunkter som inrikesministern nu lade fram.

Jag kan nämna att företaget i detta fall har gjort mycket stora ansträngningar för att skaffa arbetskraft. I ett fall, där man fick reda på att ett annat företag skulle friställa 200 man, tog man omedelbart kontakt med detta företag för att försöka få vederbörande att ta anställning vid ASEA. En man reste också upp till företaget och diskuterade situationen.

Tyvärr sade de friställda att de inte ville flytta, utan de ville hellre omskolas för att försöka få arbete på hemorten. De erbjöds att få välja arbetsplats i flera av de städer som jag nämnde här nyss, eftersom det kunde ordnas en snabbutbildning om de inte var hemmastadda i yrket i fråga. Men tyvärr har det inte lyckats. Det är att hoppas att det blir större omsättning i detta fall och att vederbörande blir mera intresserade av att flytta till de områden där det finns arbeten för dem. Det tycks vara så att just omskolningskurserna gör att många i det längsta drar sig för den flyttning som de kanske ändå inte kommer ifrån, därför att det inte finns arbete på den plats där de är omskolade.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag tycker att själva problemet verkligen är värt att begrunda åtskilligt. Ur den synpunkten tycker jag att det är väldigt bra att herr Enskog har tagit upp frågan till belysning här.

Jag tror att det egentligen också ligger djupare orsaker bakom svårigheterna att få folk till vissa industrier i landet, och de orsakerna bör man försöka attackera. Det kan, som jag pekat på, vara arbetsmiljön, men det kan hända att man också kan göra insatser i övrigt för att få människor att gå över till de näringar där vi behöver arbetskraft.

Man kan väl säga att detta är ett problem som uppkommer enbart i samhällen där man har nått en rätt betydande utveckling och har en hög levnadsstandard. Där försöker man också skapa rika valmöjligheter för människorna, och samhället engagerar sig där just i omskolningsverksamhet, som herr Enskog nämnde, och andra åtgärder. Men vi vill ju inte göra avkall på den satsningen och mena att den skall reduceras för att människor skall tvingas att acceptera det arbete som industrin kanske helst vill att de skall ta. Därom är vi överens.

Det gäller att försöka upprätthålla valmöjligheterna men att samtidigt tillgodose de mycket motiverade behoven för de expanderande industrierna att få den arbetskraft som de behöver. Därvidlag vill jag gärna understryka att även insatserna från arbetsmarknadsstyrelsens sida naturligtvis skall skärpas i detta avseende. Jag är också helt övertygad om att arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnden i detta län gör vad på dem ankommer för att fullgöra sin uppgift.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Om åtgärder för
att förse indu-
strier med arbets-
kraft*

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. kroatiska
separatistgrup-
pers verksamhet
i Sverige*

Herr justitieministern GEIJER erhöill ordet för att besvara herr Svenssons i Malmö (vpk) i kammarens protokoll för den 4 mars intagna fråga, nr 106, och anförde:

Fru talman! Herr Svensson i Malmö har frågat mig hur regeringen ser på de i Sverige verkande kroatiska separatistgrupperna och på problemet att skydda från Jugoslavien inflyttade från terror och påtryckningar från dessa gruppers sida.

Vårt lands förenings-, församlings- och demonstrationsrätt gäller för alla som vistas här oavsett nationalitet. I samma utsträckning som svenska medborgare har utländska medborgare rätt att bilda föreningar och att med olika medel framföra och i övrigt verka för sin politiska åskådning. Men bland dessa medel tillåts inte våld, hot, tvång eller andra liknande påtryckningsmedel. Därför beivras varje slag av våldsutövning i politiska syften. Med hänsyn till vissa händelser under senare tid ägnas särskild uppmärksamhet åt skyddet av de jugoslaviska invandrarna. Jag vill tillägga att regeringen enligt utlänningslagen har möjlighet att ingripa mot utlänning som bedriver sådan politisk aktivitet som är oförenlig med svenska intressen.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Frågan är föranledd av den ökade aktivitet som de kroatiska fascistgrupperna visat i Sverige och den rädsla för dessa grupper i vilken så många jugoslaver lever, inte minst i min hemstad. Redan i april 1968 vädjade jugoslaverna i Malmö till regeringen om effektivt skydd mot fascistgruppernas terror. I går gjordes återigen en sådan framställning.

Dessa grupper är avläggare till den s. k. Ustaša-rörelsen, som under Ante Pavelićs ledning och med tyskarnas stöd utförde massmord på över 700 000 jugoslaver. Grupperna är internationellt organiserade. Det finns institutioner för militär utbildning av terrorister i Spanien och Argentina.

Mycket tyder nu på att de kroatiska fascisterna överför alltmer av sin verksamhet till Sverige. Upptäckten av vapengömmor i Västtyskland, upprepade bombattentat och mord har lett till att flera aktiva fascister där dömts till fängelsestraff och att organisationen HDO, Hrvatski Demokratski Odbor, i september 1967 förbjöds i förbundsrepubliken. Men i Sverige har dessa grupper fria händer. Redan i början av 1960-talet kongressade de i Folkets hus i Göteborg. 1967 besökte HDO:s ledare Sverige. Sedan har hotelserna och terrorn mot lojala jugoslaver blivit allt allvarigare. Det har också inträffat politiska mord och attentat. Den självsäkerhet fascistgrupperna visar har blivit alltmer uppseendeväckande.

Tyvärr är det bland lojala jugoslaver en rätt utbredd mening att svenska myndigheter är ointresserade för deras problem. Myndigheterna har inte velat erkänna att det rör sig om politisk terror. Talesmän för polisen har i pressen ofta deklarerat att det hela mest är en fråga om privata och personliga bråk. Många lojala jugoslaver är helt enkelt rädda att gå till polisen, därför att de då utsätter sig för fascisternas repressalier utan att samtidigt få någon hjälp. Om jag inte är fel underrättad skulle

jugoslaviska konsulatet i Göteborg ha uppmärksamgjort polisen på attentatsfaran utan att detta givit resultat.

Justitieministern har förbättrat särskild uppmärksamhet på problemet, men jag kanske får be om en liten konkretisering. Är det meningen att berörda myndigheter skall lämnas klarare och mera energiska instruktioner i den här frågan för att garantera de jugoslaviska invandrarnas trygghet?

Herr justitieministern GEIJER:

Fru talman! Jag kan inte dela herr Svenssons i Malmö uppfattning att myndigheterna har visat sig ointresserade. Jag vill tvärtom påstå att myndigheterna — och det är väl främst polisen man tänker på — vid varje tillfälle då de haft rätt och möjlighet att ingripa enligt de regler som gäller här i landet också har gjort detta. Men det kan väl ligga något i det som herr Svensson säger om att de som varit utsatta för hot ibland inte har anmält det för polisen. Det är i så fall inte polisens fel, utan man får ju förklara för dem som har känt sig hotade att de lika väl som andra personer som vistas i Sverige har rätt att begära att polis och andra myndigheter ingriper till deras skydd. Jag hoppas att de försäkringar som i olika sammanhang har lämnats till företrädare för de jugoslaver som vistas och arbetar i Sverige skall ha verkat lugnande på den punkten.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Fru talman! Jag har ingen anledning att ifrågasätta justitieministerns goda vilja, men jag tror att man bör göra klart för sig att det nog har varit en hel del oförståelse för problemets natur bland myndigheter i lägre instanser.

I Handelstidningen den 12 februari finns intressanta intervjuer. Där säger bland andra en byråchef i Säpo att han inte känner till någon kroatisk terrorverksamhet. Om den pågår, säger han, riktar den sig ju inte mot Sverige. På invandrarverket svarar en byrådirektör på intervjuarens fråga att man inte vet någonting om kroatiska exilorganisationer. Talesmän för Göteborgspolisen och rikspolisstyrelsen hänvisar till Säpo, men Säpo är, som nämnt, inte intresserad så länge organisationernas verksamhet inte riktar sig mot Sverige.

Det säregnaste är kanske Göteborgspolisens uttalanden. I den här artikeln i Handelstidningen den 12 februari säger man att man är främmande för att undersöka exilorganisationerna. Man framhåller att det hela är ett nytt problem och att man normalt inte sysslar med sådant. Men i samma dags nummer av Göteborgs-Posten redogörs utförligt för hur Göteborgspolisen vid attacken mot konsulatet lät hämta ett par separatistledare för att de skulle lugna ner kuppmännen per telefon. Enligt Göteborgs-Posten visste man alltså var man snabbt skulle få tag i folk som man samma dag i Handelstidningen ställt sig främmande för.

Dessa separatistledare uttalade i Göteborgs-Posten att de är en förgrening av en internationell organisation och att de inte tänker sitta med armarna i kors inför vad de kallar "fortsatt förföljelse av deras rörelse". Ingen har verkligen kunnat beskylla dessa grupper för att hittills ha suttit med armarna i kors. Inför sådana tidningsavslöjanden är det inte

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. kroatiska
separatistgrup-
pers verksamhet
i Sverige*

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. arbetsmark-
nadskonfliktens
inverkan på den
kliniska under-
visningen vid de
medicinska fa-
kulteterna*

så underligt om man börjar förstå de lojala jugoslavernas misstro mot svenska myndigheter.

Herr justitieministern GEIJER:

Fru talman! Jag vill bara tillägga till det jag sade tidigare att polisen naturligtvis inte kan göra något ingripande för att det påstås att en grupp människor uttalat sig hotfullt, utan polisen måste följa de regler som gäller i sådana sammanhang i övrigt här i landet. Det är möjligt att man från jugoslavernas sida till en början inte haft klart för sig att det måste ställas vissa krav på en anmälan till polisen för att polisen skall ingripa mot andra människor.

Jag tror att det som hänt nu riktat uppmärksamheten på detta speciella problem, och jag hoppas att man också från polisens och andra myndigheters sida skall särskilt beakta den situation som vi talat om här i dag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Ang. arbetsmarknadskonfliktens inverkan på den kliniska undervisningen vid de medicinska fakulteterna

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att besvara herr *Stålhammars* (fp) i kammarens protokoll för den 3 mars intagna fråga, nr 99, och anförde:

Fru talman! Herr Stålhammar har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att möjliggöra för de studerande vid de medicinska fakulteterna att återhämta den genom arbetsmarknadskonflikten förloerade kliniska undervisningen.

Stridsåtgärder inom bl. a. den medicinska utbildningens område har vidtagits av SACO och Sveriges läkarförbund. Strejken har som bekant blivit jämförelsevis kortvarig. Undervisningen har i dag återupptagits. Det är därför för tidigt att bedöma vilka särskilda åtgärder som kan bli erforderliga.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för ett mycket kort svar. Det är ju så att arbetsmarknadskonflikten varit mycket besvärande för undervisningsväsendet, speciellt på vuxenutbildningens område, och det har vi förut diskuterat i kammaren. Om en liten stund kommer det upp en liknande fråga om hur man skall kompensera bortfallet av undervisningen.

Min fråga till statsrådet Moberg var föranledd närmast av det problem som konflikten medför för de studenter som för närvarande utbildar sig till läkare. Statsrådet säger att det är för tidigt att bedöma vilka särskilda åtgärder som kan bli erforderliga, eftersom strejken varit mycket kort.

Det är ganska märkligt, eftersom medicinarutbildningen är organiserad enligt ett system med korta kurser under de tre sista terminerna av läkarutbildningen. Det gör att det inte finns möjlighet att ordna

kompensationsundervisning för medicinare på samma sätt som inom mera fria undervisningsområden. Om vi tar ett exempel härifrån Stockholm, kan vi konstatera att de kurser som skulle vara slut 1 mars inte kunnat avslutas, vilket innebär att de kurser som skulle ha börjat 1 mars inte heller kunnat påbörjas. Därav framgår helt klart att man redan nu kan ange vilka brister dessa läkare kommer att få när de en gång blir färdiga. Det gäller bl. a. kurser i pediatrik, psykiatri, krigsmedicin, hygien, hud-, epidemi-, ögon- och öronsjukdomar.

Vi kan alltså slå fast att arbetskonflikten medfört att två tre veckors undervisningstid gått förlorad inom ett utbildningssystem där varje vecka är helt outhärlig, eftersom man bygger på en mycket fast planering. Därtill kommer att de studenter som skall bli läkare och som läser enligt det s. k. SLUS-systemet skall börja med klinisk utbildning i höst. Det innebär att det inte finns mycket tid att vinka på, då de gamla medicinarna måste vara färdiga till dess. Antalet utbildningsplatser, undervisningskliniker, utbildningsinnehåll – allt är planerat tre fyra år framåt.

Vi befinner oss ju i det läget att konflikten i dag har avblåsts. Vi kan konstatera att undervisningstid har gått till spillo och att förutsättningarna för att ordna en acceptabel kompensationsinläsning är begränsade eftersom tidsramarna är så snäva. Men all undervisning måste kunna tas igen inte bara till 50, 60 eller 70 procent utan till 100 procent. Vi kan inte skicka ut läkare som inte vet någonting om högt blodtryck därför att de drabbades av konflikt just när kursen om högt blodtryck skulle ha hållits. Och vi kan inte skicka ut läkare som inte vet någonting om epidemiska sjukdomar utan bara har sett mässling och kikhosta på skioptikonbilder – om man nu kan se kikhosta på skioptikonbilder – därför att de var i konflikt när de skulle ha studerat dessa sjukdomar.

Jag vill därför än en gång fråga statsrådet Moberg: När man nu klart kan konstatera att det föreligger brister, vad tänker man göra?

Herr statsrådet MOBERG:

Fru talman! Det är inte så märkvärdigt att jag är litet försiktig i den här stunden – det är inte så många timmar sedan den stora konfliktfrågan avgjordes.

Jag kan upplysa herr Stålhammar om att undervisningen i de avbrutna kurserna har startat i dag, och möjligen kommer undervisningen under måndagen att påbörjas inom de uppskjutna kurserna. När svaret skrevs diskuterade representanter för utbildningsdepartementet, kanslersämbetet och avtalsverket dessa frågor. Herr Stålhammar vet lika väl som jag att det finns även en avtalsaspekt på dem efter de uttalanden som SACO-ledningen gjorde i går.

Det är dessutom inte så alldeles enkelt att ordna upp situationen. Enligt vad studenterna, som uppvaktade mig för en stund sedan, berättade har flertalet av de medicine studerande som bedrev sina avslutande studier i Stockholm lämnat Stockholm och tagit vikariat när SACO och Läkarförbundet utlöste strejken. Men jag kan försäkra herr Stålhammar att vi arbetar mycket intensivt på att klara ut de negativa konsekvenser som SACO:s strejk på detta område har föranlett.

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. arbetsmark-
nadskonfliktens
inverkan på den
kliniska under-
visningen vid de
medicinska fa-
kulteterna*

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Fru talman! Det låter betryggande att statsrådet Moberg länkar klara upp de brister som konflikten har medfört, men vi vet ännu inte om det blir till hundra procent. Vi måste emellertid slå fast att dessa läkare skall ha samma kunskaper som de som har gått sin vanliga studiegång utan att drabbas av konflikt. Jag vill gärna ha ett klart svar på frågan, om målsättningen är att ordna denna hundraprocentiga kompensation.

Många studenter har naturligtvis givit sig i väg ut på vikariat, och just därför hade det varit ännu angelägnare att de ansvariga myndigheterna haft en planering färdig, så att man omedelbart när konflikten hade avblåsts hade kunnat tala om att "så här tänker vi göra för att klara av bristerna".

Det finns några olika alternativ som skulle vara tänkbara. Ett sätt vore att skjuta på hela systemet i två tre veckor så att de studerande började läsa nu där de slutade läsa när konflikten utbröt. Däremot kan man inte gå in i de kurser som finns och börja laborera med dem, eftersom man då bryter sönder hela det uppgjorda systemet. Om man skulle skjuta på hela planeringen innebär det också att de studenter som kommer ut som läkare enligt SLUS-systemet blir två tre veckor försenade – för att inte tala om allt det merarbete som det kommer att medföra när det gäller att förändra den uppgjorda planeringen med avseende på kursinnehåll, utbildningsplatser, undervisningskliniker, patientunderlag och allt detta som man måste ta hänsyn till.

Ett annat alternativ skulle vara att läsa in det förlorade på sommartid, men det är också besvärligt. Många kliniker stänger på sommaren, patientunderlaget är mindre, och en hel del av de medicine kandidaterna är dessutom ute och vikarierar som läkare under sommaren. Jag skulle föreställa mig att landstingen, som är huvudmän, skulle bli måttligt förtjusta ifall de förlorade en mängd vikarier under sommartid. Det är alltså inte heller något bra alternativ.

Det tredje alternativet skulle vara att de studerande omedelbart försökte läsa igen. Just därför hade det varit så angeläget att det hade planerats för hur man skulle klara av detta. Helst skulle man ha klarat återläsningen till den 1 april, då det är kursbyte igen på många av studieorterna. Men det är knappast realistiskt att man skulle kunna läsa in 14 dagars förlorad undervisning på de 14 dagar som finns kvar till den 1 april samtidigt som man har den ordinarie undervisningen.

Dessutom är kandidaterna fördelade på ett antal patienter just för att de skall få den livsnära kontakten i utbildningen. Hur säker man än är på att planera finns det i alla fall inga möjligheter att snabba på patientgenomströmningen på de olika klinikerna så att kandidaterna i det verkliga livet skall komma i kontakt med alla de sjukdomar som de skall utbilda sig för att kunna behandla.

En variant är att man skulle läsa igen det som gått förlorat under den tid som är kvar nu under våren. Men då måste det ställas tillräckliga resurser till förfogande.

Vad jag skulle vilja ha av statsrådet Moberg är inte bara en allmänt välvillig deklaration att det här problemet skall lösas, utan ett klart svar om man tänker sig att ge kompensationsundervisning upp till hundra

procent och om man är villig att omedelbart börja planera och informera om vilka åtgärder man tänker vidta för att eliminera de brister som konflikten har medfört i läkarutbildningen.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

Herr statsrådet MOBERG:

Fru talman! Jag skall inte förlänga den här diskussionen. Jag kan bara tala om för herr Stålhammar att de alternativ som han här berättar om är genomtänkta – och ytterligare ett par därtill. Men jag vill upprepa för herr Stålhammar att i den här situationen, när den strejkande parten har ställt de krav den har gjort, är detta också en fråga om resonemang mellan avtalsverket och motparten. Herr Stålhammar kanske förstår att jag inte uttalar mig nu om resultaten av de resonemangen.

*Ang. utfärdandet
av behörighets-
bevis för psyko-
loger*

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Ang. utfärdandet av behörighetsbevis för psykologer

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att besvara herr *Bergqvists* (s) i kammarens protokoll för den 5 mars intagna fråga, nr 113, och anförde:

Fru talman! Herr Bergqvist har frågat mig om jag anser det vara tillfredsställande att en facklig organisation har hand om utfärdandet av behörighetsbevis för psykologer.

Jag vill först hänvisa till det svar som dåvarande chefen för civildepartementet gav i riksdagens andra kammare den 24 november 1966 på en enkel fråga av herr Björk i Göteborg. I svaret uttalades bl. a. dels att det måste anses otillfredsställande att behörighetsbevis kopplats ihop med medlemskap i en intresseorganisation, dels att dåvarande medicinalstyrelsen avsåg att utreda frågan om psykologlegitimation.

Socialstyrelsen har härefter utarbetat förslag till reglemente för psykologer.

Provisoriska bestämmelser om utbildning för psykologexamen fastställdes i juni 1969. Universitetskanslersämbetet arbetar för närvarande med förslag till den definitiva utformningen av utbildningen. När resultatet av detta arbete föreligger blir det anledning att ta ställning bl. a. till frågan om legitimation av psykologer.

Med hänvisning till det anförda blir svaret på herr Bergqvists fråga nej.

Herr BERGQVIST (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret på min fråga.

Det finns knappast någon annan yrkesgrupp vid sidan av psykologerna där det har skett en så stark sammankoppling mellan å ena sidan medlemskap i en facklig organisation och å andra sidan behörighet att utöva yrket. Det rör sig visserligen inte om en juridiskt bindande legitimation, men i praktiken finner man att innehav av Psykologförbundets behörighetsbevis är av en oerhörd betydelse på arbetsmarknaden. Det visar sig också att anslutningen till Sveriges psykologförbund är så

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. ifrågasatt
anläggande av
oljehamn vid
Bråviken*

gott som hundraprocentig från psykologernas sida. Det är en organisationsprocent som ligger fantastiskt mycket över vad som är vanligt inom andra SACO-förbund.

Det är naturligtvis i högsta grad önskvärt att löntagare är organiserade i facklig organisation. Men det är långtifrån säkert att det är så önskvärt att alla som har samma utbildningsbakgrund samlas i samma fackliga organisation oavsett var de arbetar eller vilken arbetsfunktion de har. Det finns många psykologer som skulle tycka att det vore naturligare och bättre för deras del att komma med i ett TCO-förbund i stället för ett SACO-förbund. Åtskilliga av dem ogillar kanske också SACO:s lönepolitiska linje. Men de upplever i dag att de har svårigheter att utträda. Om de går över till en annan facklig organisation, mister de nämligen behörighetsbeviset, och därmed får de också sämre utsikter på arbetsmarknaden.

Det finns enligt min mening två önskemål som man här kan framställa. Dels bör staten ta över praktikutbildningen, dels bör man kanske försöka avdramatisera den formella behörigheten. Det är möjligt att en statlig legitimation inte är det allra bästa utan att man skall nöja sig med ett mindre strikt arrangemang, kanske av typen socionomexamen.

Jag är mycket nöjd med statsrådet Mobergs klara svar, och jag vill bara fråga honom om han redan i dag kan uttala sig om när den nya utbildningen i sin definitiva form kan väntas komma i gång.

Herr statsrådet MOBERG:

Fru talman! Det är två utredningar som berör den här frågan. Den ena av dessa utredningar, som kanslersämbetet låtit göra, gäller utbildningen efter grundexamen. Enligt de uppgifter som kommit till departementet räknar man med att ett förslag om den utbildningen kommer att presenteras kanslersämbetet under våren.

Den andra utredningen, som också är en kanslersutredning, avser psykologutbildningen före grundexamen. Kanslersämbetet har fått förslaget från arbetsgruppen i fråga, och det är för närvarande föremål för remissbehandling inom kanslersämbetets ram. När den remissbehandlingen är klar, kommer kanslersämbetet att efter sin prövning gå till regeringen med sina förslag.

Utredningsläget är följaktligen sådant att jag i dag inte kan säga med bestämdhet när vi har alla papperen på bordet, men en förhoppning från min sida är att något skall kunna ske under nästa år.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Ang. ifrågasatt anläggande av oljehamn vid Bråviken

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Ekinges* (fp) i kammarens protokoll för den 2 mars intagna fråga, nr 96, och anförde:

Fru talman! Herr Ekinge har frågat mig om jag anser att planerna på anläggandet av en oljehamn på en av öarna vid inloppet till Bråviken i

Östersjön står i god överensstämmelse med planeringen för naturvårdens och friluftslivets utveckling i området.

Hur oljeförsörjningen till det planerade kraftverket i Marviken skall ske utreds för närvarande av vattenfallsverket och sjöfartsverket i samråd med naturvårdsverket. Som ett viktigt led i detta utredningsarbete ingår en prövning hur naturvårdens och friluftslivets utveckling i området påverkas. Först när utredningen blivit klar kan avgöras om och var en oljehamn bör anläggas inom området.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Ang. ifrågasatt
anläggande av
oljehamn vid
Bråviken*

Herr EKINGE (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret.

De bakomliggande omständigheterna är att Vattenfall planerar, utöver de hittillsvarande planerna, att förlägga ytterligare ett aggregat inom den oljeeldade kondenskraftstationen vid Marviken. Om man nu skall försöka få en vettig användning av Marviken, så är väl detta i och för sig acceptabelt, men om man som konsekvens härav får anordningar, som uppenbart kommer att innebära en allvarlig miljörisk i ett känsligt område, då är det ofrånkomligt att det blir oro både bland befolkningen och bland våra naturvårdare.

Det är alldeles uppenbart att i de här förlängda planerna måste det ingå att lösa frågan hur man skall få fram tillräckligt mycket olja till Marviken. En hamn med tillräcklig kapacitet är det tydligen svårt att anlägga vid själva kraftstationen, och då har förslag framkommit att anlägga en hamn vid någon av öarna utanför. Jag har markerat det på en karta som jag visar på TV-skärmen för att ni skall kunna se hur pass känsligt området är. Även här är det uppenbara svårigheter att få en tillräckligt stor hamn.

Om man nu skall lägga en hamn på någon av öarna, räknar man med att eventuellt kunna med pipeline föra oljan till Marviken. Mycket preliminärt har kostnaderna angivits till 20-30 miljoner. Och att ta in fartyg på upp till 30 000 ton – som har nämnts – bland den mängd av öar som finns i det här området är självklart förenat med alltför stora risker för hela det vidsträckta natur- och friluftsområdet kring Bråvikens mynning.

I diskussionen har man också framfört olika alternativ. I den preliminära planeringen har bl. a. nämnts – det vill jag gärna påpeka – att i stället för att göra denna anordning skulle man kunna ta in fartygen till Norrköping och därifrån skulle sedan oljan föras tillbaka genom Bråviken på mindre båtar. Men det är ju ändå fråga om ett avstånd på 3-4 distansminuter. Även om jag kan förstå att man kan ha intresse av att förstärka hamnverksamheten i Norrköping måste jag fråga varför man inte riktat sitt intresse mot den näraliggande hamnen i Oxelösund. Den är en av de fyra största hamnarna i vårt land; den kan ta emot fartyg på upp till 85 000 ton. Och även om jag inte är intresserad av alltför stora fartyg med oljeblast i Östersjön måste jag säga att det är bättre att ha en tillräckligt stor hamn, där man har en viss marginal, än att balansera på gränsen till det omöjliga.

Får jag fråga jordbruksministern: Är herr statsrådet beredd att medverka till att alternativet Oxelösund kommer upp till prövning, innan man har bundit sig alltför mycket i de inledningsvis nämnda planerna?

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. arbetsmark-
nadskonfliktens
inverkan på till-
gången på utsäde*

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Jag vill inte gärna intervensera i det utredningsarbete som pågår inom Vattenfall i samråd med alla de myndigheter som är till för att bevaka miljövärdens intressen. Jag föreställer mig att man inte är främmande även för andra alternativ än dem som har förts fram i pressen. Men min nuvarande ståndpunkt är att jag litar på att naturvårdsverket och länsstyrelsen bevakar miljövärdens intressen då det gäller att anlägga denna *eventuella* hamn. Vi vet ju inte om det blir fråga om att bygga ut företaget – det är ju bara preliminära planer som man för dagen inte kan säga någonting bestämt om.

Herr EKINGE (fp):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för detta senaste besked och tar det som ett uttryck för att statsrådet kommer att följa dessa problem med all önskvärd uppmärksamhet.

När det gäller att hålla kontakt med naturvårdsmyndigheterna har det varit en besvärande omständighet i den diskussion som förts att länsstyrelsen i Södermanlands län hittills inte har varit inkopplad. Jag hoppas att den blir det, även om de öar det här gäller råkar ligga i Östergötlands län.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 *Ang. arbetsmarknadskonfliktens inverkan på tillgången på utsäde*

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Andreassons* (c) i kammarens protokoll för den 3 mars intagna fråga, nr 98, och anförde:

Fru talman! Herr *Andreasson* har frågat mig om jag har uppmärksammat risken för brist på utsäde i anledning av konflikten vid statens centrala frökontrollanstalt.

Sedan SACO utfärdat varsel om strejk vid bl. a. statens centrala frökontrollanstalt hänsköt statens avtalsverk till statstjänstenämnden att pröva frågan om den varslade konflikten var av beskaffenhet att otillbörligt störa viktiga samhällsfunktioner. Nämnden fann inte att konflikten var av sådan beskaffenhet. SACO utlöste sedan strejken vid anstalten. Avtalsverket har senare hos SACO begärt dispens för vissa tjänstemän vid anstalten. SACO har dock inte medgett den begärda dispensen.

Under konflikten vid centrala frökontrollanstalten har statsplombe-
ring av utsäde inte kunnat ske där. Prov har dock tagits emot och analyserats. Konflikten har naturligtvis medfört försening av plombe-
ringsverksamheten. Arbetet vid anstalten kan nu beräknas återupptas. Det är min förhoppning att det kommer att finnas tillräckligt med utsäde inför värsådden.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ANDREASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret.

Bakgrunden till min fråga är att många tecken tyder på en tidig vår, i varje fall i södra Sverige, och det har skapat en viss oro bland jordbrukarna när det gäller möjligheterna att få fram utsäde till vårsådden, om konflikten skulle fortgå en längre tid. Statens centrala frökontrollanstalt kan under pågående strejk inte utfärda erforderliga analysbevis för utsäden, och ingen annan kan heller göra detta med nuvarande lagstiftning. Visserligen kan den enskilde jordbrukaren använda utsäde av den egna skörden, men den möjligheten är inte stor med hänsyn till att skörden 1970, åtminstone i Skåne, till följd av fjolårets väderlek var starkt bemängd med s. k. grönskott som gör den mindre tjänlig till utsäde.

Riksdagens beslut tidigare i dag innebär att strejken nu kommer att upphöra, och därmed har givetvis min fråga mist en del av sin aktualitet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Ang. uppsättandet av trafikljus vid vägkorsningar

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Örebro (fp) i kammarens protokoll för den 4 mars intagna fråga, nr 107, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att trafikljus snabbare än vad som för närvarande sker skall sättas upp vid vägkorsningar som visat sig trafikfarliga, som t. ex. vid Lillänkorset på riksväg 60 i Örebro.

Frågan om olika åtgärder för att förbättra trafiksäkerheten på vägar och i vägkorsningar där svåra olyckor inträffat har tidigare varit föremål för behandling i riksdagen. Så sent som i januari i år uttalade jag att såväl vägverket som trafiksäkerhetsverket kontinuerligt följer olycksutvecklingen på vägarna och i anslutning härtill vidtar eller föreslår både långsiktiga och kortsiktiga åtgärder för att söka förbättra trafiksäkerheten. Jag uttalade också att jag med hänsyn till den uppmärksamhet som vägverket och trafiksäkerhetsverket ägnade dessa spörsmål inte ansåg någon åtgärd från min sida motiverad.

Beträffande den av frågeställaren nämnda vägkorsningen vid Lillån har jag inhämtat att ombyggnad och uppsättande av trafiksignaler på denna plats på riksväg 60 planeras ske under år 1972. Projekteringen skall utföras under innevarande år, och vägverket undersöker även möjligheterna att tidigarelägga arbetena.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Anledningen till frågan är självfallet de olyckor som har inträffat vid Lillänkorset i Örebro kommun. Bakgrunden är följande. För ungefär fyra år sedan byggde man om vägen, och den blev då betydligt snabbare. Man drog fram ledningar för att sätta upp trafikljus i den nämnda korsningen, som varit så olycksfylld, men några trafikljus kom

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

Ang. uppsättandet av trafikljus vid vägkorsningar

inte upp. Det blev en annan bedömning av saken.

Jag tycker att denna fråga, så som jag har ställt den, är principiell. När ortsborna begärde att få upp trafikljus sade man på vägverket att man saknade pengar. Det borde, menar jag, finnas en viss reserv. När man kan bevisa att en trafikpunkt är farlig skall det finnas medel att omedelbart ställa till förfogande, när trafiksituationen på ett markant sätt har förändrats, såsom fallet är i Lillån beroende dels på att det skett en stor utbyggnad av bostadsbeståndet, dels på att där byggts ett varuhus, Wessels varuhus. Trafikintensiteten har därför ökat betydligt.

Jag har en del erfarenhet av trafikfrågor. Tillsammans har herr Aronsson i Örebro och jag utgjort trafiknämnden i staden. Jag lämnade den den 1 januari. Men vi hade inte Lillåns kommun förrän den 1 januari. Av erfarenhet vet jag att man när det gäller sådana här trafikpunkter är absolut tvungen att skaffa fram medel och sätta upp signaler för att undvika svårare trafikolyckor.

På grund av framställningar fick man en cykel- och gångbro speciellt för skolbarnen där ute. Men jag tycker ändå att vägverket under de många år som gått sedan man begärde att få upp trafikljus kunde ha realiserat det löfte man gav på ett mycket tidigt stadium. Såvitt jag har kunnat bedöma är det brist på medel som gjort att man inte kunnat sätta upp dem. Nu har ju statsrådet i sitt svar sagt att trafiksignaler skall sättas upp under 1972. Det är verkligen angeläget att de på något sätt kommer upp snabbare.

Jag tackar för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Ang. aktioner som försvårar vägtrafiken

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Sjöholms* (fp) i kammarens protokoll för den 4 mars intagna fråga, nr 109, och anförde:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om samhället bör tolcrera aktioner, som oavsett syftet allvarligt försvårar framkomstmöjligheterna på allmän väg och därmed utsätter trafikanterna för fara.

Aktioner varigenom vägtrafikant onödigtvis i väsentlig mån hindrar eller stör trafiken på väg kan föranleda straff enligt 2 § trafikbrottslagen. Utsätts andra trafikanter för fara kan straff för vårdslöshet i trafik följa enligt 1 § samma lag.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Herr Sjöholm är förhindrad att ta emot svaret, så jag har bara att på hans vägnar tacka statsrådet för det.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
11 mars 1971

Ang. nedskärningen av anslag till vägbyggnadsprojekt

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Westbergs i Ljusdal (fp) i kammarens protokoll för den 4 mars intagna fråga, nr 111, och anförde:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat mig om jag anser att den nedskärning som skett av anslaget till redan beslutade vägbyggnadsprojekt, som fallet är i Ljusdalsregionen, står i god överensstämmelse med en sådan långsiktig planering av vägverkets verksamhet, som befrämjar ett rationellt utnyttjande av tilldelade investeringsresurser.

Såvitt jag vet är någon nedskärning av redan beslutade vägbyggnadsprojekt i Ljusdalsregionen inte aktuell. Jag vill emellertid gärna kort redogöra för den behandling som sker av vägbyggnadsanslagen.

Som herr Westberg vet beslutar riksdagen om vägbyggnadsanslaget för ett år i taget. En annan sak är att man måste ha en planering som sträcker sig över flera år och som möjliggör en rationell användning av de anslag som riksdagen beslutar om. De i vägstadgan föreskrivna femårsplanerna för vägbyggnandet söker tillgodose en sådan planering. Dessa planer ligger till grund för fördelningen av vägbyggnadsanslaget mellan länen.

Det är naturligt att man kan tvingas göra justeringar i förhållande till planerna under giltighetstiden. Sådana justeringar kan föranledas exempelvis av att de prognoser om befolkning, bebyggelse, trafikutveckling och liknande som gjordes när flerårsplanerna upprättades, har uppfyllts olika i skilda län.

Den långsiktiga planeringen av vägverkets verksamhet har stor betydelse för ett rationellt utnyttjande av tilldelade investeringsresurser. Samtidigt får man emellertid vara öppen för att ändringar vid behov kan behöva göras i fråga om de enskilda projekten.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Det är möjligt att jag har vänt mig till fel person i det här fallet, men jag förmodar att kommunikationsministern följer utvecklingen på vägbyggnadsområdet, oavsett vem som står som huvudman för vägbyggnandet.

De projekt jag närmast tänker på är sådana där AMS varit involverad. I två aktuella projekt inom Ljusdals kommun har man skurit ned anslagstilldelningen med 33 procent, vilket gör att dessa vägbyggnadsprojekt inte kan fullföljas. Jag vill därför gärna få veta vad som är anledningen till de genomgripande nedskärningarna i de anslag som det här varit fråga om. Jag vill det desto mera som detta också är en sysselsättningsfråga av betydande vikt.

I min kommun är det alltså två i gång varande objekt som hotas på grund av att anslagen prutas ned på det sätt som jag här beskriver. Det kom som en obehaglig överraskning en vecka efter det att regeringen meddelat, att man avser att sätta i gång en rad vägprojekt från Norrbotten i norr till Dalarna i söder. Man har frågat där hemma om det här finns något samband.

Att det är ytterst angelägna objekt framstår klart för alla dem som

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. nedskär-
ningen av anslag
till vägbyggnads-
projekt*

färdats på de här berörda vägarna. I det ena fallet är det fråga om en omläggning och en ombyggnad av en ytterst trafikfarlig kurva med tillhörande bro över ett mindre vattendrag, den s. k. Skyteskurvan som är beryktad långt utanför kommunens gränser. Det är en mycket svår och trafikfarlig kurva det gäller.

Vid dessa vägbyggen har 31 man sysselsatts, varav 15 beretts arbete via AMS. Dessa blir nu friställda. Det är alltså en sysselsättningsfråga men också en fråga om ett rationellt vägbyggande. Ifrågavarande vägföretag har länge varit aktuella, och behovet av ombyggnader är utomordentligt stort. Nu fördröjs de ytterligare, och de kan inte genomföras på ett rationellt sätt.

Kan denna ordning anses vara försvarbar?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! De vägprojekt och vägarbeten som herr Westberg nu talar om kunde jag av naturliga skäl inte hitta i mitt departement, därför att de sorterar under arbetsmarknadsstyrelsen. Även om det sker ett i och för sig intimt samarbete i fråga om både projektering och utförande mellan vägverket och AMS, är ändå den formella gången att de arbeten som herr Westberg talar om ligger så att säga på AMS-sidan.

Sedan detta är konstaterat, och det alltså finns sådana projekt som herr Westberg talar om, vill jag – även om min sakkunskap i detta hänseende kanske inte är av samma kvalitet som inrikesministrarnas – med den kännedom som jag ändå har om dessa frågor framhålla, att man beträffande beredskapsarbeten måste ta med två ting i bedömningen. Det ena är sysselsättningsaspekten och det andra är den ekonomiska sidan när det gäller fullföljandet av sådana här projekt. Såvitt jag förstod av herr Westberg skulle inte sysselsättningsaspekten vara det avgörande, alltså att man har avbrutit dessa arbeten. Om jag fattade honom rätt, skulle det närmast vara fråga om den ekonomiska delen. Vilken del det nu än är av dessa ligger det givetvis i beredskapsarbetenas natur att de skall kunna sättas i gång när behov finns och avbrytas när de inte längre behövs. Jag kan alltså utan att gå in på de enskilda fall som herr Westberg här talar om ändå gå i god för det som är praxis på detta område, nämligen att ett beredskapsarbete normalt avstannar exempelvis under sommarmånaderna för att sedan igångsättas på hösten. Det är väl den gängse regeln i de områden där sysselsättningen är svag. Vidare har man självklart att följa möjligheterna att satsa pengar på alla dessa objekt, som ändå är angelägna och som skulle behöva utföras.

Jag vill i sammanhanget erinra om trots att det inte har med den här aktuella frågan att göra, att jag själv för en tid sedan kopplades in med mitt departements resurser i några beredskapsobjekt, som väl är bekanta nu. För några veckor sedan erhöles tillfälligt medel från kommunikationsdepartementet för igångsättning av ett antal begränsade, mindre arbeten.

Jag tror att det efter dessa förklaringar inte skall råda några större meningsskiljaktigheter mellan oss. Naturligtvis skall de arbeten som herr Westberg talar om fullföljas så snabbt som möjligt. Jag utgår från det.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag uppskattar att kommunikationsministern går i svaromål, trots att det nog är riktigt som han säger att det hade varit bättre om jag vänt mig till inrikesministern just när det gäller dessa ting.

Att jag vände mig till kommunikationsministern berodde på att jag ville anlägga rationaliseringssynpunkten på denna frågeställning. Jag tycker att det inte kan vara ett riktigt sätt att hantera vägbyggnadsmedel på att så här hastigt avbryta en mycket angelägen byggnadsverksamhet. Det är väl riktigt att man brukar avbryta beredskapsarbeten inför sommarhalvåret. Men nu är det inte dessa skäl som har spelat in, utan det är bristen på medel som har gjort att man har blivit tvungen att avbryta de aktuella och ytterst angelägna vägprojekten.

Självklart har dessa arbeten blivit beredskapsarbeten av det skälet att man inte har fått ordinarie vägpengar till dem. Det är så utomordentligt angelägna projekt att man inte har velat vänta till dess man har kommit på tur när det gäller vanliga vägpengar. Därför har man gjort så här. Behoven av sysselsättningsmöjligheter är också utomordentligt stora, men jag har velat lägga dessa mera rationella synpunkter på frågan.

Sedan är det ju inte bara inom det här området som det är brist på pengar. Man har ju också dragit in underhållsbidragen med ca 670 000 kronor till vårt län, och det påverkar givetvis också den ordinarie vägverksamheten.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag tror att det är angeläget att innan vi avslutar denna debatt göra klart att vi, utan att vara oeniga om behovet av att alla dessa projekt utförs så snabbt som möjligt, ändå måste konstatera att man bör skilja mellan ordinarie väganlag och beredskapsmedel. Detta gäller inte bara på vägbyggnadsområdet, utan det gäller över huvud taget på hela arbetsmarknaden där man sätter in beredskapsarbeten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Om åtgärder för att förhindra vissa verkningar av lockouten inom skolväsendet

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Elmstedts* (c) i kammararens protokoll för den 25 februari intagna fråga, nr 92, och anförde:

Herr talman! Herr Elmstedt har frågat mig, om jag avser att vidtaga åtgärder för att förhindra de negativa verkningar som lockouten inom skolväsendet kan befaras få på betygsättningen och därigenom på fortsatta studier.

Det är en fortlöpande bedömning som skall ligga till grund för betygen. Betygsättningen avser en längre tidsperiod, i regel en årskurs.

Med hänsyn till den korta tid konflikten pågått finner jag det inte sannolikt att några negativa verkningar uppstår.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

*Om åtgärder för
att förhindra vis-
sa verkningar av
lockouten inom
skolväsendet*

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. riktlinjerna
för utdelning av
statliga konst-
närstipendier*

Herr ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på frågan.

Man kan naturligtvis säga att konflikten har varit relativt kortvarig, men tre veckor är en tidrymd som för en del av eleverna kan vara nog så besvärande. Jag tänker närmast på – och det var väl det som föranledde mig att ställa frågan – att det i varje fall i en del skolor råder det förhållandet, att de olika klasserna i samma årskurs har olika lärare i samma ämne men gemensamma prov. Eftersom en del av dessa klasser har haft lärare som icke varit indragna i konflikten, har deras undervisning fortgått på vanligt sätt, medan de klasser som haft konfliktdrabbade lärare har fått sköta studierna på egen hand och kanske varit helt hänvisade åt sig själva.

Det är självklart att man bland eleverna, särskilt då i de årskurser som skall söka in till vidare utbildning, är bekymrad över hur bedömningen kommer att ske när betygsättningen skall göras. Jag är medveten om att det gäller bedömning för en hel årskurs, men tre veckor under en termin är inte en så kort tid att man utan vidare kan anta att upphållet har gått spårlöst förbi – det vore nog litet lätt att se det så.

Jag uppfattar svaret så, att man kan tänja på det, då utbildningsministern säger att han inte finner det sannolikt att några negativa verkningar skulle uppstå. Detta utesluter inte att man ändå kan komma underfund med det. Elevorganisationerna önskar också få någon form av stödundervisning, om detta skulle visa sig behövt.

Jag tror att man måste ta litet försiktigt på det här, eftersom det för många elever är ytterligt känsligt – jag tänker då, som jag nämnde inledningsvis, närmast på dem som är på väg in i högre utbildning. De kan faktiskt få bekymmer som följer dem under resten av deras utbildning.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Det är riktigt att konflikten formellt varit rådande under tre veckor, men genom olika omständigheter som är väl kända utgör den tid som eleverna reellt fått känning av konflikten 7--9 dagar. Det är detta som ligger bakom min förmodan. Jag har inte velat avge något kategoriskt svar, eftersom man självfallet efter en sådan här händelse gärna vill höra elevernas organisationer. TLE har t. ex. uppvaktat under eftermiddagen, och vi vill självfallet ta del av skolöverstyrelsens synpunkter på denna fråga innan vi tar någon definitiv ställning. Min preliminära uppfattning är dock att det med förnuftiga arrangemang inte bör bli några besvärande konsekvenser.

Överläggningen var härmed slutad

§ 21 Ang. riktlinjerna för utdelning av statliga konstnärstipendier

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels de av herrar *Wijkman* (m) och *Lange* (s) i kammararens protokoll för den 2 mars intagna frågorna, nr 94 och 97, dels

ock herr *Ahlmarks* (fp) i kammarens protokoll för den 3 mars intagna fråga, nr 104, och anförde:

Herr talman! Herr Wijkman har frågat mig om det står i överensstämmelse med riktlinjerna för utdelning av statliga konstnärsstipendier att sådant kan utgå som stöd för antisemitisk publicistik. Herr Lange har frågat mig om jag ämnar vidta åtgärder för att förhindra att statliga konstnärsstipendier och bidrag utgår till personer vars verksamhet är inriktad bl. a. på att sprida antisemitisk hatpropaganda genom sådana tidskrifter, vars innehåll kännetecknas av äreröriga nidteckningar och systematiska överskridanden av alla gränser för publicistisk verksamhet. Herr Ahlmark har frågat mig om jag anser det rimligt att ett statligt konstnärsstipendium (s. k. arbetsbidrag) ges för att stimulera en person och en tidskrift, vars antisemitiska verksamhet och teckningar avslöjats långt dessförinnan, t. ex. i riksdagens utrikesdebatt den 29 april 1970.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Kungl. Maj:t har fastställt de allmänna principerna för användningen av de medel som anvisas till statliga konstnärsstipendier och försöksverksamheten med arbetsbidrag till konstnärer inom måleri m. m. Enligt dessa bestämmelser skall konstnärsstipendier tilldelas konstnärer som genom tillräckliga insatser dokumenterat sin begåvning. Arbetsbidrag skall tilldelas en eller flera konstnärer inom måleri m. m. eller sådan konstnär i samarbete med andra yrkesutövare för projekt som kan främja utvecklingen inom arbetsområdet.

Fördelningen av de nämnda stipendierna och bidragen handhas inte av Kungl. Maj:t utan av särskilda organ.

Att inom ramen för de refererade bestämmelserna närmare ange konstnärskapets syfte och innehåll har inte ansetts möjligt eller ens önskvärt. Det är dock självklart att konstnärsstipendium eller arbetsbidrag inte bör utdelas om det finns grundad anledning anta att man därigenom skulle stödja antisemitisk propaganda eller lagöverträdelser av något slag.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Carlsson för svaret på min fråga. Jag vill också uttrycka tillfredsställelse över att utbildningsministern i slutet av sitt svar deklarerar att statligt stöd icke bör utdelas om det finns grundad anledning tro att man därigenom skulle stödja antisemitisk propaganda. Ett annat svar hade — herr talman — varit inte bara politiskt otänkbart utan dessutom inte stått i överensstämmelse med de beslut riksdagen har fattat i lagen om hets mot folkgrupp.

Det som närmast föranledde min fråga var meddelandet om att tidningen *Puss* erhållit ett s. k. arbetsbidrag om 8 600 kronor. Arbetsbidraget har utdelats i januari i år, och anslaget är utdelat av ett speciellt beredningsorgan som utses av Konstakademien och Konstnärernas riksorganisation.

Vad är det då för tidning eller rättare sagt vilket kulturellt ändamål är det som man har understött med statliga medel? Jo, det är en tidning, vars sista nummer innehåller avsnitt som måste betecknas som den mest uppenbara form av antisemitisk propaganda. Teckningar förevisas där

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Ang. riktlinjerna
för utdelning av
statliga konst-
närsstipendier*

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. riktlinjerna
för utdelning av
statliga konst-
närstipendier*

man raljerar med den judiska religionen på ett flertal högst osmakliga sätt. Den berörda tidningen har också mycket riktigt anmälts och det torde utan tvekan komma att föranleda rättsliga åtgärder.

Detta är allvarligt nog, herr talman, men det är inte nog härmed. Tidningen Puss har utgivits under flera år, och vid flera tillfällen har den påtalats såsom utgörande ett organ som på det mest stötande sätt stämplat och vanärat såväl olika enskilda personer som folkgrupper.

Den tidning som redan i förra årets utrikesdebatt påtalades för antisemitisk propaganda har alltså erhållit statligt stöd.

Den tidning som vid otaliga tillfällen uppvisat teckningar på olika politiker i de mest obscena situationer och som från gång till annan på ett högst märkligt sätt uttalat sig om bruket av droger har alltså erhållit statligt stöd!

Jag finner detta helt oacceptabelt! Statsrådet säger nu att det inte befunnits möjligt eller ens önskvärt att inom ramen för bestämmelserna om utdelning av bidrag närmare ange konstnärskapets innehåll eller syfte. Detta yttrande kan mot bakgrund av det skedda inte få stå oemotsagt. Tycker inte statsrådet att det hade varit önskvärt att ha haft sådana allmänna riktlinjer att bidrag inte hade utgått till den typ av verksamhet som bedrivs av Puss? Jag begär inte några direkta ministeringripanden men jag begär sådana deklARATIONER från ansvarigt statsråd att berörda myndigheter och organ får en sådan vägledning i sitt arbete att beslut som i fallet bidraget till Puss inte inträffar. Ty det kan inte vara meningen att i ett läge med begränsade resurser understödja och stimulera utgivandet av dylika publikationer!

Man kan, herr talman, tycka att deklARATIONER eller föreskrifter av detta slag inte borde vara nödvändiga. Man borde kunna förvänta sig bättre omdöme från ett organ som har att handha utdelning av statliga medel. Men när nu så uppenbarligen inte är fallet krävs insatser för att åtminstone för framtiden söka förhindra incidenter av detta slag. Jag finner inget uttryck för en sådan inställning hos utbildningsministern men han har ju möjligheten att komma igen i ett senare inlägg.

Herr LANGE (s):

Herr talman! Även jag vill tacka statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet för svaret. Jag tycker att det var upplysande i flera hänseenden, och det andas sannerligen förståelse för de spörsmål som tagits upp i de enkla frågorna, i varje fall i min.

Man kan utläsa ur svaret att statsrådet delar uppfattningen att vad som inträffat är klandervärt. Man kunde möjligen ha uttryckt den saken ännu tydligare och i ännu klarare ordalag. Men tillåt mig säga att vad jag saknar och därför vill efterlysa är ett om möjligt mera preciserat och direkt svar på frågan, om statsrådet är beredd att vidtaga åtgärder för att i framtiden förhindra ett upprepande av vad som här inträffat och som med rätta upprört en bred opinion och som föranlett min fråga.

Vi har åsiktsfrihet här i landet, och vi har pressfrihet — en pressfrihet som sträcker sig vida längre än i kanske något annat även demokratiskt land. Detta vill vi alla slå vakt om. Vi tillåter alla uppfattningar att komma till uttryck. Man får visst både ifrågasätta och direkt kritisera vårt

demokratiska styrelseskick och de värderingar som ligger till grund för detta och i stor utsträckning delas av den breda opinionen, också företrädd i denna församling. Ja, man kan t. o. m. gå längre och direkt ge uttryck åt att man vill omstörta detta samhällsskick. Jag tror inte det i och för sig föranleder något ingripande, och det tycker jag må vara hänt.

Lagen sätter ändå vissa begränsningar och det har redan av föregående talare erinrats om lagstiftningen beträffande hets mot folkgrupp. Det är brottsligt. Det är uppenbart att vad som har skett beträffande utdelande av bidrag kan uppfattas som en uppmaning att direkt begå en brottslig handling. Därför finns det enligt mitt förmenande anledning att överväga om inte vissa åtgärder kan behöva vidtagas.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Den 29 april förra året höll riksdagen utrikesdebatt. I mitt anförande tog jag då bl. a. upp den antisemitiska propagandan. Får jag citera två stycken ur det anförandet och här på TV-skärmen visa samma bilder som jag demonstrerade på interntelevisionen i andra kammaren den gången:

”Jag fick för några veckor sedan ett nummer av tidningen 'Puss'. Låt mig visa dess baksida. Den rymmer ett vulgärt angrepp på industriministern Krister Wickman. Han kallas Krister Trickman. Teckningen, som alltså skall föreställa industriministern, har försetts med just sådana drag och detaljer som sedan gammalt varit den antisemitiska smådeteckningens kännetecken vare sig man angripit judar eller hänat icke-judar och då försökt visa deras elände genom att ge dem s. k. judiska drag.

Den medlem av redaktionen för tidningen Puss, som gav mig detta nummer av tidskriften, sände mig samtidigt något slags ironisk hälsning: 'Här ett ex. av Der Stürmer plus som gåva en teckning som jag gjorde sommaren 67, väl bekomme!' Också denna 'gåva', en sadistisk karikatyr, kan vara värd att visa för kammaren. Den föreställer Moshe Dayan med lapp för ena ögat och med en nål som närmar sig hans andra öga. På nästa bild har nålen gjort sin insats, Dayan är blind, sitter med lappar för *båda* ögonen och samlar som tiggare in pengar till Isarel.”

Slut på citatet från utrikesdebatten i april förra året. Några månader senare begärde samma person och tidskriften Puss ett s. k. arbetsbidrag för sin tidskrift. I år har man fått 8 600 kronor i statligt bidrag från Konstakademien. Därefter har han alltså än en gång i ännu vidrigare teckningar smådat Israel och judarna genom att nyttja grepp och fördomar som direkt påminner om den antisemitiska propagandan från t. ex. nazisttiden och från en del sovjetiska tidskrifter i dag.

Det är bra att också politiskt obekväma konstnärer får stipendier. Någon politisk diskriminering ska vi inte ha, allra minst vad gäller bidrag till konstnärligt arbetande personer. Men det här fallet gäller något helt annat. Här har man gett statliga pengar till en person som bedriver grupphets i teckningens form och som anknyter till stämningar som en gång fört vår världsdel in i dess största katastrof.

Där måste en gräns dras. Det måste bli fullt klart att antisemitisk verksamhet aldrig får stimuleras med statsbidrag. Att Konstakademien inte förstått det är häpnadsväckande. Jag tackar utbildningsministern för

hans svar i dag där klarhet har skapats. I kampen mot antisemitismen måste alla demokratiska partier stå enade.

I detta anförande instämde herrar Hörberg och Wikström (båda fp).

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag är, av skäl som är väl kända, förhindrad att uttala mig om det enskilda fallet. Frågan är anmäld för justitiekanslern och i detta läge vore det högst olämpligt av mig att föregripa JK:s utlåtande.

Vid utformningen av gällande regler för stipendier och andra bidrag till konstnärlig verksamhet har det varit en bärande princip att i möjligaste mån delegera handläggningen för att inte lämna några möjligheter öppna för otillbörlig politisk styrning i de enskilda fallen. Stipendieutdelningen har anförtrots – jag tror att det kan vara värdefullt att meddela kammarens ledamöter detta – fyra fristående organ, nämligen styrelsen för Sveriges författarfond, Konstakademien i samråd med Konstnärernas riksorganisation, Musikaliska akademiens styrelse i samråd med Tonsättarföreningen och slutligen Konstnärstipendienämnden. Ett betydande inflytande har alltså tillförsäkrats konstnärernas egna organisationer och endast några av dessa styrelseposter bestäms i realiteten av regeringen.

Det framstår naturligtvis som viktigt – och jag tror att det råder stor enighet om detta i denna kammare – att slå fast att, i den mån konstnärlig verksamhet som stimuleras med allmänna medel uttrycker politiska värderingar och idéer, betyder detta givetvis inte att det allmänna på något sätt ställer sig bakom de åsikter som framförs. I den mån åter som verksamheten innebär lagöverträdelser av något slag är det naturligtvis de rättsvårdande myndigheternas sak att gripa in.

Med nuvarande ordning – det erkänner jag gärna – finns det inte någon hundra procentig garanti mot övertramp av antytt slag. En risk för missbruk av förtroende kommer naturligtvis alltid att finnas, och det är ett pris som vi i andra sammanhang har varit beredda att betala för att i ett demokratiskt samhälle maximera möjligheterna till fri debatt och åsiktsbildning.

Men naturligtvis är detta, som herr Lange nämnde, en fråga om hur man kan skapa en så bra organisation som möjligt för att på en gång bereda denna frihet och samtidigt minska riskerna för missbruk av den. Jag vill här bara hänvisa till det arbete som kulturrådet bedriver, där man tar upp frågan om centralisering respektive decentralisering av vårt framtida beslutsfattande på kulturområdet. Däri ingår också de medel som kan ställas till olika kulturutövares disposition.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag delar utbildningsministerns uppfattning att man så långt möjligt är skall delegera denna rätt att fördela bidragen för att undvika politisk styrning och för att över huvud taget även på detta område som på så många andra tillgodose decentraliseringssträvandena i samhället. Det är också riktigt, helt naturligt, att i den mån politiska värderingar kommer fram, som kan vara obekväma för det statsbärande

partiet eller någon annan politisk riktning, skall inte heller det utgöra hinder för att bidrag skall kunna utdelas. Det är också riktigt att det är de rättsvärdande myndigheterna som har ansvaret för att överträdelse av gällande lag beivras.

Vad jag efterlyste här var ett mera klarläggande ställningstagande från utbildningsministern och över huvud taget en deklARATION, att utbildningsministern anser det önskvärdt att trots allt de myndigheter, organ och nämnder som det här är fråga om får sådana allmänna riktlinjer för sin verksamhet – och i detta fall för utdelningen av bidrag – att bidrag till Puss och liknande typer av publicistik kan undvikas.

Jag påtalade redan i mitt första inlägg att denna tidning har varit aktuell i flera år och att den, som herr Ahlmark här visade på intern-TV-skärmen, tidigare har påtalats i riksdagen för antisemitisk propaganda och av många andra skäl. Vad man måste fråga sig med tanke på att vi har begränsade resurser i detta samhälle är huruvida över huvud taget konstnärliga bidrag skall utgå till dessa tvivelaktiga publikationer, där man dessutom tidigare har dokumenterat vad jag vill kalla antisemitisk propaganda.

Jag håller med utbildningsministern om att detta är en mycket svår avvägning, men det inträffade visar ju på nödvändigheten att man från det ansvariga statsrådets sida klarare drar upp riktlinjerna i sådana här frågor. Det har tydligen inte räckt med att vi har antagit i riksdagen en lag om hets mot folkgrupp och det har inte räckt med de allmänna politiska debatter om antisemitism och rasism, som har hållits i denna kammare och i föregående riksdagar, för att nämnden eller utskottet i fråga skall få förståelse för att man bör avstå från bidrag till denna verksamhet.

Det är alltså detta jag tar upp, och jag efterlyser fortfarande någon form av ställningstagande från utbildningsministern till hur man bättre skall kunna klargöra för nämnder hur de skall kunna undvika sådana här incidenter.

Herr LANGE (s):

Herr talman! Jag vill än en gång betona att jag inte har någon som helst anledning att söka sak med utbildningsministern, så mycket mera som det framgått av hans svar att han delar den uppfattning som jag försökt ge uttryck åt.

Vad som upprör människorna är knappast den publicistik som bedrivs i den tidskrift ett par talare har hänvisat till i den här debatten. De allra flesta har klart för sig att det är domstolsväsendets sak att ta ställning till om lagbrott begåtts och i så fall beivra det. Men vad människorna vänder sig mot är den flathet som de tycker sig utläsa, när vissa organ utdelar statliga stipendier för det här slaget av verksamhet. Det har sagts mig att när ansökan gjordes uppgavs det att den här verksamheten bedrevs i den omtalade tidskriften och att stöd begärdes för att trygga dess fortsättning. Vederbörande kan alltså inte ha varit okunniga om vart pengarna skulle gå. Att döma av uttalanden som gjorts av en av de personer som har ansvaret för bidragsgivningen ansågs det ändå vara värdefullt att tidskriften fick fortsätta med försök i kontroversiell publicistik. Det tror

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. riktlinjerna
för utdelning av
statliga konst-
närsstipendier*

jag nästan ingen har förståelse för utom den berörda parten.

Jag erkänner emellertid att utbildningsministern har rätt, när han säger att det här är en svår fråga. Det är inte lätt att ge svar på, vilket utbildningsministern säkert önskar att han kunde, hur man skall förhindra ett upprepande. Det är inte lätt att ge ett entydigt och preciserat svar, men olika vägar kan tänkas. En vore att man en smula mera omsorgsfullt väljer ut de organ och de personer som skall ha ansvar för bidragsverksamheten. En annan är att man undersöker om man inte skulle kunna ge några allmänna riktlinjer för stödverksamhetens handhavande.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! I stipendieansökan från Lars Hillersberg och redaktionen för Puss finns en skrytsam beskrivning av den egna tidskriften. Jag citerar den inte för att få en debatt i det enskilda fallet utan för att demonstrera den aningslöshet som extremister präglas av och som stipendienämnden tydligen inte lyckats avslöja.

Puss är, säger de själva, "resultat av nytänkande beträffande produktion, distribution och konsumtion av konst". Det är alltså i den tidskriften som man gång på gång publicerat antisemitiska teckningar. Men ingenting står mera fjärran från "nytänkande" än antisemitism. Hets mot judar är en mängsekelgammal vidskepelse, som ofta fört länder in i diskriminering och tragedier. Propaganda mot judar har tagit fart när de styrande, eller grupper inom befolkningen, sökt syndabockar för misstag och olyckor. Plötsligt behöver man något att skylla på och att rikta kritiken mot. Judarna har då ofta varit idealiska. De har, som någon sagt, varit tillräckligt fåtaliga för att vara ofarliga och tillräckligt många för att kunna framställas som ett hot. Och så har kampanjerna startat, misstankarna har fått kraft och kontur och angreppen mot en folkgrupp ibland exploderat i pogromer och massmord.

Den 8 april förra året försökte jag i andra kammaren visa varför det är så viktigt att vi ständigt håller den antisemitiska propagandan under uppsikt. Tidskriften Puss och dess redaktion kan tyckas ofarliga vid jämförelse med den tradition i vilken de arbetar. Men det är alltid farligt att nonchalera antisemitism, som är det klassiska vapnet för politiska extremister. Dagens marxistiska antisemiter tror kanske att de är radikala när de smädar judarna. Det är vår skyldighet att påpeka att ingenting kan vara mer reaktionärt än antisemitisk propaganda.

För den propagandan har alltid varit den totalitära statens eller den totalitära rörelsens eller den totalitära tidningens försök att få anslutning från andra genom att spela på strängar av hat, skräck, oro och främlingskap. Därför har det alltid varit politiker ur klart reformvänliga partier som stått på klart demokratisk grund som varit antisemitismens mest lidelsefulla motståndare. Liberaler och socialdemokrater har i Europas länder ofta funnit varandra när de bekämpat antijudiska fördomar.

I Sverige i dag står självklart de fyra stora partierna bakom fördomandet av varje slag av antisemitism. Och just därför att vi kan visa upp en sådan enighet finns det goda möjligheter att den vidskepelse som

sprids bl. a. av tidskriften Puss aldrig skall få sätta sin prägel på någon viktig del av svensk opinion.

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag gav redan i mitt första svar ett besked som gäller de tre frågor som ställts, nämligen att där det finns grundad anledning anta att man skulle stödja antisemitisk propaganda eller lagöverträdelser av något slag, bör konstnärsstipendier eller arbetsbidrag inte utgå. Närmare detaljer om det enskilda fallet vill jag med hänsyn till de principer vi brukar följa inte gå in på.

Jag skulle vilja ta upp den fråga som herr Lange ställt och som jag tycker är principiellt intressant. Det är en fråga som vi i hög grad sysslar med både i kulturrådet och i departementet, nämligen hur man på kulturfältet skall åstadkomma en fastare och klarare organisation.

En metod är ju att lägga frågor av den karaktär vi diskuterat i dag under departementschefen. Fördelarna med den är att det blir lätt för allmänheten och riksdagen att utkräva ett ansvar. Nackdelen är, som också påpekats här, den misstanke som kan uppstå om otillbörlig styrning eller påtryckning från de s. k. makthavandes sida. En annan metod – och det är ju vad kulturrådet i hög grad är inne på – är att decentralisera beslutsfattandet till särskilda för ändamålet utsedda organ. Fördelarna med den metoden är att man får en betydande sakkunskap som kan knytas till ett organ av detta slag. Den som är rädd för styrning uppifrån kan känna sig betydligt lugnare. Nackdelarna är naturligtvis att en kontroll från allmänhetens och de politiskt ansvarigas sida blir svårare att genomföra.

Jag är inte beredd att i dag ta ställning till dessa mycket besvärliga och principiellt viktiga frågor. Men de kommer att diskuteras mycket intensivt under den närmaste framtiden, och mycket talar för att jag får återkomma till riksdagen med förslag i dessa frågor när utredningsarbetet och övervägandena i kanslihuset är klara.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 22 Ang. översyn av reglerna om gäldränta

Herr statsrådet LIDBOM erhöi ordet för att besvara herr *Söderströms* (m) i kammarens protokoll för den 23 februari intagna fråga, nr 79, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Söderström* har frågat justitieministern vilka åtgärder regeringen har vidtagit med anledning av första lagutskottets utlåtande nr 25 år 1965 angående översyn av vissa legala räntebestämmelser. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Såsom framgår av riksdagsberättelsen år 1969 har Kungl. Maj:t gett köplagssakkunniga i uppdrag att se över reglerna om ränta vid dröjsmål med betalning.

*Ang. översyn av
reglerna om gäld-
ränta*

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. översyn av
reglerna om gäld-
ränta*

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lidbom för svaret. De bestämmelser som nu gäller innebär ju bl. a. att den som lånat pengar och därvid inte förbundit sig att betala någon ränta inte är skyldig att betala sådan förrän lånet förfallit till betalning och då efter en räntesats av 6 procent.

Är ingen förfallodag bestämd, utgår räntan efter 5 procent "från den dag han lagsökt varder". En stämning måste alltså ske annars kan över huvud taget inte ränta erhållas när det gäller skadestånd.

Vi kan göra en jämförelse med att staten nu betalar 7 procent på överskjutande skatt och betingar sig 12 procent på kvars katt oavsett när betalning sker. Om man bortser från kvars katteräntan så är gällande räntesatser väsentligt lägre än Sveriges riksbanks diskonto och de räntesatser som tillämpas allmänt. Därför kan numera en skadeståndsskyldig – eller annan betalningsskyldig – göra sig en god förtjänst på att fördröja betalning av skuld. Det innebär att den som får vänta på sin betalning gör motsvarande förlust – en förlust som kan medföra att han i stället tvingas låna kapital med marknadsmässig ränta – och därmed ytterligare ökar sin förlust. Till detta kommer att den som är berättigad till ränta inte kan få tillgodoräkna sig ränta på ränta. Speciellt när det gäller mål som drar ut långt på tiden – exempelvis expropriationsmål, som kan ta flera år – kan detta betyda stora ränteförluster om man jämför honom med en person som har samma belopp insatt på bank.

Att förhållandena inte är bra insåg första lagutskottet när det avgav sitt betänkande nr 25 år 1965. Efter att ha hört flera remissinstanser ansåg utskottet att en översyn av bestämmelserna borde göras. Den 14 maj 1965 beslöt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört. Eftersom det har gått nästan sex år sedan dess tyckte jag att det fanns grundad anledning att ställa denna fråga. Nu har jag fått till svar att detta spörsmål har överlämnats till köplagssakkunniga. Då inställer sig naturligtvis en följdfråga: När kan man vänta ett förslag? Jag har en känsla av att genom att frågan bakats in i ett större sammanhang kommer avgörandet att fördröjas åtskilliga år. Jag vet inte om statsrådet är beredd att svara närmare på detta.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Jag kan inte ge herr Söderström något exakt besked om när köplagssakkunniga avlämnar ett betänkande med förslag om nya räntebestämmelser, men jag har hållit kontakt med utredningen och förvissat mig om att den arbetar med frågan.

Att det skall dröja ytterligare åtskilliga år kan jag dock utan vidare säga är en överdrift.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag tackar för det beskedet - det lät positivt och bra.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 23 Ang. ifrågasatt nedläggning av järnvägslinjen Karungi—Övertorneå och billinjen Övertorneå—Pajala

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Stridsmans* (c) den 12 januari framställda interpellation, nr 14, och anförde:

Herr talman! Herr Stridsman har frågat mig om jag är beredd medverka till att nedläggning av järnvägslinjen Karungi—Övertorneå och billinjen Övertorneå—Pajala förhindras med hänsyn till föreliggande sociala, lokaliseringspolitiska och näringspolitiska krav och med beaktande av malmbanans ekonomiska betydelse för den totala järnvägsverksamheten i Norrbottens län.

Järnvägslinjen Karungi—Övertorneå tillhör det olönsamma och ersättningsberättigade bannätet vid SJ och är därmed från ekonomisk synpunkt skild från affärsbanenätet, dit bl. a. malmbanan hänförs. Enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken undersöks efter hand om trafiken på de olönsamma järnvägslinjerna kan läggas om och transportförsörjningen ordnas på ett mindre kostnadskrävande sätt.

Enligt de nämnda riktlinjerna har SJ:s distriktsförvaltning i Luleå nyligen slutfört en lönsamhetsundersökning av järnvägslinjen Karungi—Övertorneå. För att få en helhetsbild av trafikförhållandena i Tornedalen har undersökningen även omfattat billinjen Övertorneå—Pajala. Enligt vad jag inhämtat har SJ:s driftdistriktschef i december 1970 informerat berörda myndigheter m. m. om undersökningens resultat och om ett förslag från distriktsförvaltningens sida till ändrad trafikeringsform som innebär att järnvägstrafiken Karungi—Övertorneå läggs ned och att buss- och lastbilstrafik inrättas på hela sträckan Haparanda—Pajala.

Beredning av ärendet fortgår inom SJ:s distriktsförvaltning. Någon nedlägningsframställning har inte inkommit till regeringen. Underlag för ett uttalande i nedlägningsfrågan föreligger alltså inte för närvarande. Om emellertid SJ:s styrelse, efter samråd med bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen och Näringslivets trafikdelegation, begär tillstånd att lägga ned järnvägstrafiken på den aktuella sträckan, kommer regeringen att på sedvanligt sätt göra en allsidig bedömning där bl. a. lokaliseringspolitiska och näringspolitiska skäl noggrant beaktas.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

Som statsrådet säkert känner till har hotet om nedläggning av järnvägslinjen Karungi—Övertorneå och billinjen Övertorneå—Pajala väckt både oro och bestörtning hos befolkningen och företrädare för kommuner och näringsliv. Jag förmodar att opinionsyttringen mot SJ:s planerade nedläggning inte är någon nyhet för statsrådet när det gäller frågor av den här karaktären. Jag vill dock betona de allvarliga följder en nedläggning kunde få för bygden.

Tornedalen, som är en gränsbygd med därav följande egenartade problem, är inblandad i en kamp för den fortsatta existensen. Jag skall

Ang. ifrågasatt nedläggning av järnvägslinjen Karungi—Övertorneå och billinjen Övertorneå—Pajala

Torsdagen den
11 mars 1971

*Ang. ifrågasatt
nedläggning av
järnvägslinjen
Karungi—Övertorneå och bil-
linjen Övertorneå—
Pajala*

dock inte här ta upp en debatt om alla de speciella svårigheter som denna gränsbygd har. De stora problemen känner kommunikationsministern, förmodar jag, lika väl till som jag. Men låt mig i alla fall få säga att SJ:s nedläggningshot, om det skulle verkställas av regeringen, för all tid skulle släcka framtidstron hos den i gränsbygden verksamma befolkningen.

Det skulle onekligen också vara mycket unikt, om befolkningen på den svenska sidan av gränsen skulle få känslan att ett eventuellt regeringsbeslut innebar isolering och aveckling, samtidigt som man med egna ögon skulle kunna iaktta stor aktivitet och framtidstro på den finska sidan av gränsen.

Kommunikationsministern har inte i interpellationssvaret velat ta ställning till frågan om han vill förhindra en nedläggning av järnvägs- och billinjen Karungi—Pajala. Jag drar i alla fall den slutsatsen av statsrådets svar att sista ordet i den här frågan inte sagts ännu. Jag hoppas därför att kommunikationsministern och regeringen när de skall ta slutgiltig ställning till järnvägslinjens framtida existens med verkligt allvar beaktar just gränsbygdens mycket svåra situation. Jag vill också påminna om det ställningstagande som 1963 års trafikbeslut i riksdagen innebär, enligt vilket nedläggningsfrågor inte får bedömas från enbart järnvägsekonomiska synpunkter utan bör avgöras med beaktande även av sociala och näringspolitiska aspekter.

Slutligen, herr talman: En modellplan för regional trafikplanering tillämpas på försök i Norrbottens län. Enligt min uppfattning borde därför också SJ:s centrala ledning kunna lugna ner sig med indragningsplanerna så länge som försöksverksamheten pågår.

Jag ber än en gång att få tacka kommunikationsministern för svaret på interpellationen, och jag noterar med viss tillfredsställelse att dörren så att säga tills vidare inte är stängd i den här frågan.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag lovar att fatta mig mycket kort, men jag vill ändå peka på den svåra situation som Tornedalsbygden har. Ett hot om nedläggning av järnvägen måste kännas bistert i en bygd där man kämpar för sin existens. Tornedalen är ett av de områden i landet som har drabbats allra hårdast av omstruktureringen i näringslivet, och det är positiva åtgärder den bygden behöver innan det blir för sent.

Tyvärr upplever vi en negativ utveckling på vår sida om gränsen. Det råder inget tvivel om att befolkningen på andra sidan i nuläget har en mera optimistisk syn på framtiden än vi har. Det betyder inte att de inte har problem där, men det är ju viktigt i det här sammanhanget hur vederbörande själv uppfattar situationen.

Min slutsats måste vara att lönsamhetsaspekten inte ensam kan få vara avgörande. Jag vet att svaren i sådana här sammanhang i regel är desamma. Men alltför ofta är det så att befolkningen i berörd bygd endast har att börja vänja sig vid tanken på en nedläggning. Den negativa trend som bygden upplever fortsätter då i accelererad takt.

Jag tycker att Svetab borde avlägga sitt gesällprov i dessa bygder och att kommunikationerna borde inriktas på en progressiv utveckling i Tornedalen.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Att jag begärde ordet berodde på att herr Stridsman sade att kommunikationsministern i dag inte är beredd att utlova att denna järnvägslinje skall få bli kvar. För att inget missförstånd skall uppstå vill jag bara uppge att någon nedläggningsframställning ännu inte har kommit till departementet. I avsaknad av en framställning om nedläggning kan man självfallet inte fatta beslut om nedläggning. I mitt svar sade jag att den dag då eventuellt sådan framställning kommer, skall vi göra den sedvanliga allsidiga bedömningen, där bl. a. lokaliseringpolitiska och näringspolitiska skäl noggrant skall prövas.

Herr Stridsman talade också om den regionala trafikplaneringen som vi har satt i gång i Norrbottens län och som pågår sedan i höstas. Han menade att det måhända kan vara riktigt att avvakta resultatet av den trafikplaneringen innan man vidtar några extrema åtgärder på järnvägs- sidan. Jag vill bara i anledning därav göra det konstaterandet att eftersom det erfarenhetsmässigt krävs mycket lång handläggning av ett dylikt nedläggningsärende från den dag då ärendet kommer till Kungl. Maj:t, så har jag anledning räkna med att man vid det slutliga ställningstagandet till ett sådant ärende, beträffande vilket vi alltså ännu inte vet om det kommer, ändå skall ha hunnit så långt i den försöks- och modellplanering i Norrbottens län som herr Stridsman åberopar, att slutbehandlingen kan ske med beaktande av denna.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Jag vill bara ytterligare en gång understryka vad jag framhöll i mitt första anförande, att jag drar slutsatsen av svaret att sista ordet ännu inte sagts i denna fråga, och jag tackar kommunikationsministern för att frågan ligger öppen för fortsatt behandling.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 24 Ang. stödet till folkrörelsearkiven

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Wikströms* (fp) den 2 februari framställda interpellation, nr 34, och anförde:

Herr talman! Herr Wikström har frågat mig hur jag avser att bereda frågan om utformningen av stödet till folkrörelsearkiven och när jag räknar med att kunna lägga fram förslag om samhällsstöd till dessa arkiv.

Beredningen av riksarkivets utredningsförslag rörande folkrörelsearkivens ställning och framtida organisation sker inom departementet på sedvanligt sätt. Jag räknar med att kunna redovisa mitt ställningstagande i frågan till 1972 års riksdag.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Vid det här laget skulle jag tro att stenograferna börjar bli trötta efter att ha tjänstgjort i åtta timmar. Talmannen skall på

*Om nedsatt
radio- och TV-
licens för äldre
personer och
handikappade*

middag så småningom, och jag har en känsla av att både utbildningsministern och jag inte har några fritidsproblem inför kvällen. Trots att det här gäller en stor och ganska komplicerad fråga skall jag därför begränsa mig till några korta synpunkter — annars har jag faktiskt mer att säga.

Skälen till att utbildningsministern inte har lagt någon proposition i år kan ju vara flera. Det kan vara ekonomisk knapphet, och det har jag all förståelse för. Men det kan möjligen vara — och jag skulle nästan förmoda att det är det — det ganska blandade mottagande som riksarkivets utredning har fått. Bara några korta synpunkter!

Det är uppenbart att det här finns två diametralt skilda uppfattningar. Riksarkivet har föreslagit att det stöd till folkrörelsearkiven som alla är överens om bör utgå skall administreras av riksarkivet. Ifrån folkrörelsearkiven själva och framför allt ifrån dem som är direkt knutna till de stora organisationerna — Arbetarrörelsens arkiv och de arkiv som vi har inom de olika trossamfunden, nykterhetsrörelsen osv. — är man rädd för att det blir en byråkratiserad form och att man inte kommer att kunna bevara den självständiga ställning som arkiven har och som jag tror betyder rätt mycket för folkrörelsernas arbete.

Jag har frågat hur man avser att bereda det här förslaget, därför att det måste ju vara ganska knepigt att i departementet bestämma sig för vilken linje man skall gå på. Jag undrar om det inte skulle vara värdefullt om man antingen under hand sände ut en remiss till de berörda parterna för att få höra deras synpunkter än en gång mot bakgrund av ett försök till sammanjämkning eller också anordnade en hearing.

Mina egna sympatier ligger mera — det kan jag väl avslöja — på Arbetarrörelsens arkivs och Åke Wedins sida än på riksarkivets, men jag är klar över att här bryter sig de olika synpunkterna mot varandra. Jag tycker att stöd till folkrörelsearkiven är en angelägen sak och är tacksam för att utbildningsministern har lovat att det kommer ett förslag till nästa riksdag om detta. Jag skulle önska att man därvid inte går på riksarkivets utredning i den form den nu föreligger utan att man verkligen beaktar de synnerligen kritiska synpunkter som har förts fram från folkrörelsearkiven själva.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 25 Om nedsatt radio- och TV-licens för äldre personer och handikappade

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr Oskarsons (m) den 10 februari framställda interpellation, nr 47, och anförde:

Herr talman! Herr Oskarson har frågat mig om jag avser medverka till reducerade licensavgifter vad gäller radio och TV för äldre och handikappade med huvudsaklig inkomst av pension eller motsvarande.

Statsutskottet avstyrkte i ett utlåtande till 1969 års riksdag av bl. a. praktiska skäl motionsyrkanden om utredning angående nedsättning av licensavgifter för radio och TV för äldre personer. Riksdagen godtog

utskottets utlåtande. Jag finner för närvarande inte skäl att inta någon annan ståndpunkt.

Enligt vad jag erfarit undersöker handikapputredningen för närvarande frågan om en motsvarande avgiftsnedsättning för handikappade tillsammans med andra åtgärder för att bryta de handikappades isolering. Jag är därför inte beredd att ta ställning i denna fråga innan utredningens förslag föreligger.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Tack för svaret, herr utbildningsminister.

Statsrådet vet lika väl som jag att för många äldre personer, rörelsehindrade och handikappade utgör radio och TV de viktigaste och oftast också de enda kontaktmedlen gentemot omvärlden och det samhälle de lever i. Utan tillgång till radio och TV skulle isoleringen för flera av dessa människor bli fullständig.

Redan inköpet av TV och radio är för många äldre ett starkt ingrepp i deras redan svaga ekonomi. Men detta är dock för de flesta en engångsutgift och den tar de på sig. Vad som däremot inte är en engångsutgift är licenserna som återkommer med jämna mellanrum och vållar ett kraftigt ingrepp i de begränsade slantar som står till förfogande för det dagliga uppehållet. Som statsrådet vet står vi nu återigen inför en höjning av licensavgiften. Fr. o. m. den 1 juli höjes denna enligt statsverkspropositionen med 40 kronor till 220 kronor per år. Den som är lycklig innehavare av en färg-TV får dessutom betala en särskild avgift på 100 kronor, alltså tillsammans 320 kronor.

Jag själv och flera med mig har därför ansett att starka skäl talar för att äldre personer och handikappade som endast har folkpension eller förtidspension att leva av borde få nedsatt avgift. Vi har därför under ett antal år motionerat i denna fråga men fått avslag.

Nu hänvisar statsrådet i sitt svar till statsutskottets utlåtande vid 1969 års riksdag och framhåller att riksdagen det året bl. a. av praktiska skäl avslög det framställda motionsyrkandet. Men vad som inte framgår av svaret är att statsutskottet i sitt utlåtande också framhöll, att vad motionärerna anfört finner utskottet i och för sig värt beaktande, men utskottet avstyrker under hänvisning till bl. a. det merarbete och de olägenheter i administrativt hänseende som sådan nedsättning eller avgiftsbefrielse skulle innebära. Vad jag tycker är viktigt här och vad som bör framhållas är den positiva inställning till frågan som utskottet gav uttryck för men som jag inte finner i utbildningsministerns svar.

Vi återkom därför med vår framställning till 1970 års riksdag, eftersom vi inte ansåg oss kunna godta påståendet att de administrativa problemen skulle vara av den storleksordningen att det skulle föreligga skäl att på den grunden avvisa den av oss föreslagna åtgärden. Det skulle väl vara egendomligt om inte våra dagars samhälle med de tekniska resurser som nu står till buds skulle klara av detta problem. En sådan motivering kan inte vara annat än undanflykt.

I anledning av motionen vid förra årets riksdag skrev statsutskottet i sitt utlåtande nr 52 följande: "Enligt vad utskottet inhämtat kommer handikapputredningen att i sitt fortsatta arbete rörande åtgärder för att

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

*Om nedsatt
radio- och TV-
licens för äldre
personer och
handikappade*

Torsdagen den
11 mars 1971

*Om nedsatt
radio- och TV-
licens för äldre
personer och
handikappade*

bryta de handikappades isolering ta upp även de av motionärerna aktualiserade frågorna." Och under hänvisning till detta fann utskottet inte någon särskild åtgärd från riksdagens sida påkallad. Det var alltså återigen en positiv inställning till sakfrågan från utskottets sida. Men, herr statsråd, tiden går och ingenting händer. Jag kanske borde ha formulerat min fråga så här i stället: När beräknas handikapputredningen framlägga förslag om nedsättning av licensavgifter för radio och TV för äldre och handikappade med huvudsaklig inkomst av pension eller motsvarande?

Jag vet inte om utbildningsministern kan svara på den frågan i dag. Om inte, skulle det ändå vara av värde om vi kunde få en personlig deklaration av statsrådet om hans uppfattning i denna fråga.

I sista stycket i svaret, första meningen, skriver statsrådet: "Enligt vad jag erfarit undersöker handikapputredningen för närvarande frågan om en motsvarande avgiftsnedsättning för handikappade tillsammans med andra åtgärder för att bryta de handikappades isolering." Kan jag tolka den meningen så, att statsrådet har en positiv inställning till frågans lösning enligt de framställningar som vi tidigare gjort motionsledes? Hur som helst så brådskar det, och jag hoppas att vi får besked snart.

Herr talman! Jag tackar ännu en gång för svaret.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Också jag beklagar att statsrådet inte anser sig i dag kunna ge uttryck för en mera positiv inställning till denna fråga.

Från den meningsriktning som jag företräder motionerades förra året om en nedsättning av licensavgiften för radio och TV till 50 kronor per år för döva personer. Enligt min mening är det angeläget att radio- och TV-licenserna reduceras i sådana fall som interpellanten här har berört. Jag hoppas därför att handikapputredningen skall finna det möjligt att föreslå en sådan reducering av licensavgifterna för de människor som det här gäller och att utbildningsministern sedan kan framlägga förslag om en sådan reducering för handikappade och för äldre människor med små inkomster.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Som här sagts har riksdagen gjort ett positivt uttalande, och eftersom jag har exakt samma uppfattning som det uttalandet återger, herr Oskarson, bör rimligen också min uppfattning vara positiv. Jag vill dessutom understryka i detta sammanhang – eftersom de handikappades och de äldres problem kommit upp – att den långsiktiga lösningen är att skapa sådana ekonomiska betingelser för dessa grupper att specialåtgärder av den typ som vi nu diskuterar inte skall vara behövliga. Den allmänna tilläggspensionen blir just en sådan åtgärd som kommer att ge de äldre villkor som är likvärdiga med andra gruppers. Först då har vi en lösning som vi alla kan vara helt tillfreds med.

När handikapputredningen kan framlägga sitt förslag vågar jag inte säga exakt. Det ligger inte inom mitt ansvarsområde. Men med hänsyn till den tid som nu har gått förutsätter jag att det måste bli inom en relativt nära framtid.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för detta positiva besked som jag tyckte var klart och tydligt.

När jag ställde frågan om tidpunkten förstod jag mycket väl att statsrådet inte är beredd att ge något definitivt svar. Men jag hoppas att det är riktigt som statsrådet säger att utredningen kommer att inom en snar framtid framlägga förslag som vi får ta ställning till i denna fråga.

Vad jag diskuterar är nutiden och de närmaste åren. Hur det blir i framtiden när den allmänna tjänstepensionen helt vuxit ut får vi väl ta ställning till då. Men nu är situationen den att dessa grupper behöver en nedsättning omgäende.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 26 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 42 till civilutskottet.

§ 27 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 73 och 74.

§ 28 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 122 Herr *Sjöholm* (fp) till herr finansministern om ett skattesystem med större restriktivitet i fråga om beviljande av avdrag:

Skulle ett skattesystem med väsentligt större restriktivitet i fråga om beviljande av avdrag vid taxeringen möjliggöra en allmän skattesänkning?

Nr 123 Herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr kommunikationsministern om förkortning av väntetiden för handikappade som önskar förvärva högtalande telefoner:

Avser statsrådet medverka till att förkorta väntetiden för de handikappade som önskar förvärva i telekataloger utannonserade högtalande telefoner?

Nr 124 Fru *Sundberg* (m) till herr statsministern angående medelstillelningen för undersökningar inom utredningsväsendet:

Efter vilka principer tilldelas statliga utredningar medel för genomförande av för kommittéarbetet angelägna undersökningar?

Nr 125 Herr *Brännström* (s) till herr kommunikationsministern angående utredningen om teletaxorna:

Kan statsrådet upplysa om dels när den pågående utredningen om teletaxorna beräknas bli klar, dels om i dess direktiv ingår att pröva möjligheterna såväl till enhetlig taxa för abonnenterna inom en

Nr 41

Torsdagen den
11 mars 1971

---

kommun som samma prisnivå för varje kommun oavsett befolkningsunderlag och geografiska förhållanden?

Nr 126 Fru *Söder* (c) till herr civilministern angående remissbehandlingen av regionalpolitiska handlingsprogram (länsprogram 1970):

Anser statsrådet det rimligt, att kommuner vid remissbehandling av Länsprogram 70 endast erhåller ett fåtal exemplar av programmet, och att remisstiden endast är två månader och avser statsrådet att få till stånd en längre remisstid?

Nr 127 Herr *Hagberg* (vpk) till herr socialministern om åtgärder till skydd mot radongas i gruvor:

Kan statsrådet upplysa om huruvida upptäckten av cancerhotande radioaktiv gas, benämnd radongas, i svenska gruvor och därvid speciellt Bergslagsgruvorna, föranlett vidtagande av skyndsamma skyddsåtgärder respektive instruktioner om sådana, och om så inte är fallet, kan något initiativ påräknas från statsrådets sida?

Nr 128 Herr *Wiklund* i Stockholm (fp) till statsrådet fru *Myrdal* om tillsättande av en kommission för nyöversättning av Bibeln:

När avser statsrådet att tillsätta den av 1963 års bibelkommitté föreslagna kommissionen för nyöversättning av Bibeln?

§ 29 Kammaren åtskildes kl. 19.17.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert